

T.C.

DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ATIŞ BRANŞLARINDA YARIŞMALARA KATILAN ÜST
SEVİYE ATIŞ SPORCULARININ KARAR VERME
BECERİLERİNİN PERFORMANSA OLAN ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Elvan ÇETİNKAYA

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜTAHYA

2013

T.C.

DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ATIŞ BRANŞLARINDA YARIŞMALARA KATILAN ÜST
SEVİYE ATIŞ SPORCULARININ KARAR VERME
BECERİLERİNİN PERFORMANSA OLAN ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Elvan ÇETİNKAYA

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışmanı

Yrd.Doç.Dr. Baybars Recep EYNUR

KÜTAHYA

2013

KABUL VE ONAY

Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne:

Elvan ÇETİNKAYA'nın hazırladığı "atış branşlarında yarışmalara katılan üst seviye atış sporcularının karar verme becerilerinin performansa olan etkisinin incelenmesi" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

28 /06/ 2013

İmzalar

Prof. Dr. Arslan KALKAVAN Jüri Başkanı

D.P.Ü. BESYO Öğretim Üyesi

Doç.Dr. Yücel OCAK Üye

A.K.Ü. BESYO Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr Baybars Recep EYNUR Üye:

D.P.Ü. BESYO Öğretim Üyesi (Danışman)

ONAY

Bu tez Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Figen TAŞER

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü V.

TEŞEKKÜR

Eğitim hayatım boyunca bana bilgileriyle destek olan ve bu günlere gelmeme katkı sağlayan bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimim süresince başta sayın müdürümüz Prof.Dr.Arslan KALKAVAN olmak üzere tüm değerli bölüm hocalarıma, bu araştırmanın planlanması sürecinden sonuna kadar her türlü soruma, sabrı ve değerli bilgi ve deneyimleriyle cevap veren, geribildirimleriyle bana ışık tutan, yardım ve katkısıyla emek veren; samimi ve sıcak yaklaşımıyla desteğini her zaman yanımda hissettiğim değerli hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Baybars Recep EYNUR'a sonsuz şükran duygularımı ifade etmek isterim.

Yüksek lisans tez çalışmam süresince, ilgisini esirgemeyen, her yardıma ihtiyacım olduğunda yanımda bulabildiğim, deneyimlerinden her zaman yararlandığıım, Atış milli takımı antrenörü ve Beden Eğitimi Öğretim Görevlisi M.Bariş SÖZER'e, yine çalışmam süresince bana yardımcı olan mesai arkadaşım K.K.Astsb.MYO atış takımı antrenörü ve Beden Eğitimi Öğretim Görevlisi Muharrem DİNCER'e; çalışmamın uygulama aşamasında bana kolaylık gösteren Atıcılık ve Avcılık Federasyonu çalışanlarına ve Polis Akademisi yönetimine ve atış takımına sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca akademik çalışmalarına başlangıç aşamasında yardımını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç.Dr. Yağmur AKKOYUNLU hocama şükranlarımı sunarım.

Son olarak her zaman yanımda hissettiğim, moral kaynağım olan ve yokluğuma katlanan biricik eşim Sayın Filiz Özlem ÇETİNKAYA'ya ve canım kızım Latife Ece'ye teşekkürü üzerime bir borç biliyorum.

Bu tez herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

ÖZET

Çetinkaya, E. Atış Branşlarında Yarışmalara Katılan Üst Seviye Atış Sporcularının Karar Verme Becerilerinin Performansa Olan Etkisinin İncelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2013. Bu çalışmada, Türkiye Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan katılımcıların farklı yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durumu, yarışmalara katılım durumu, kategori durumlarının Atış Karar Verme Ölçeğine göre karar verme becerilerinin performansa olan etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. 2013 Ocak Havalı Silahlar Federasyon Kupası ve Şubat 2013 Türkiye Havalı Silahlar Kış Kupası'nda farklı yaş gruplarında yarışan kadın ve erkek atıcılara atış karar verme becerilerini belirlemek için Tennessee Üniversitesi 4-H Yaşam Yetenekleri Geliştirme Sistemi tarafından geliştirilmiş olan Atış Karar Verme Ölçeği ve demografik özelliklerini belirlemek için oluşturulan sorular envantere bu ölçek dışında eklenmiştir. Araştırmada 184 atıcının anket verileri değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcılar, cinsiyet durumlarına göre %43,48 kadın, %56,52erkek katılmıştır. Medeni durumlarına göre %16,85'inin evli, %83,15'inin bekar olduğu; eğitim durumlarına göre %30,43'ünün Lise, %63,59'unun Üniversite, %5,98'inin Lisans üstü eğitime sahip oldukları; antrenman yaşı durumlarına göre %50'sinin 1-4 yıl arası, %34,24'ünün 5-9 yıl arası, %7,07'sinin 10-15 yıl arası, %4,35'inin 15-20 yıl arası, %4,35'ininde 20 yıl ve daha fazla süre ile atıcılık sporu yaptığı; Dünya Şampiyonalarına katılım durumlarına göre %5,98'inin katıldığı, %94,02'sinin katılmadığı; Avrupa Şampiyonalarına katılım durumlarına göre %13,04'ünün katıldığı, %86,96'sinin katılmadığı; Türkiye Müsabakalarına katılım durumuna göre %81,52'sinin katıldığı, %18,48'inin katılmadığı ve okul müsabakalarına katılma durumlarına göre %38,04'ünün katıldığı, %61,96'sinin da okullar arası müsabakalara katılmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada atıcıların sahip oldukları genel özelliklerine (Kategori, Medeni Durum, Eğitim Durumu ve Yarışmalara Katılım) göre atıcıların karar verme becerileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacı ile iki değişkenin olduğu gruplarda Bağımsız Örneklem t-testi, 3 ve daha fazla değişkenin olduğu grupta One-Way ANOVA testlerinden faydalanılmış ve çoklu gruplardaki

gruplar arası anlamlılık düzeylerini belirlemek için Tukey HSD testinden faydalanılmış ve anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Cinsiyet, kategori, medeni durum, yarışmalara katılım durumları verilerine Bağımsız Örneklem t-testi ($p>0,05$), eğitim durumu verilerine ise One Way Anova testi ($p>0,05$) uygulanmıştır. Cinsiyet, yarışmalara katılım ve eğitim durumu değişkenlerine göre karar verme becerileri arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür. Yarıştıkları kategoriler ve medeni durum değişkenlerine göre ise karar verme becerileri arasındaki farkın anlamlı ve manidar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atıcı, Karar Verme, Performans, Atış Karar Verme Ölçeği.

ABSTRACT

In this study, a high level of Turkey Shooting and Hunting Federation shooting sports clubs due to the participants of different ages, gender, and level of experience, depending on the decision-making skills by shooting the Scale of Decision aimed to investigate the effects of performance. January 2013 and February 2013 Turkey Air Guns Air Guns FA Cup Winter Cup, competing in different age groups of men and women shooters shot the University of Tennessee to determine the decision-making skills 4-H Shooting Life Decision Making Skills Development System developed by the scale and determine the demographic characteristics of except that the scale was added to the inventory. Survey data were evaluated in the study 184 shooter. General characteristics of the research they have shooters (Category, Marital Status, Education and Participation in competitions) based decision-making skills with the aim to determine whether there is a significant difference between the Two-Way Analysis of Variance, as well as multiple groups, Tukey HSD test was utilized to determine the level of significance between the groups and the significance level $\alpha = 0.05$ was adopted. The results of this study, male and female, and young-adult shooters competed in shows that the differences between the different variables, decision-making skills. Shooters competing in different categories of sex and other relationship between the skill levels of decision-making, the right of decision-making skills can be explained by the acquisition of the fundamental teachings of the sport of target shooting.

Keywords: Shooter, Decision Making, Performance, Shooting Decision MakingScale

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
TEŞEKKÜR	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
GRAFİKLER DİZİNİ	XI
RESİMLER DİZİNİ	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIII
TABLolar DİZİNİ	XIV
I. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.3. PROBLEM CÜMLESİ	4
1.3.1. Alt Problemler	5
1.4. HİPOTEZLER	5
1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	6
1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	6
II. BÖLÜM: GENEL BİLGİLER	8
2.1. ATIŞ VE ATICILIK HAKKINDA GENEL BİLGİLER	8
2.1.1. Silah.....	8
2.2. ATIŞIN TARİHSEL SÜRECİ VE SİLAHLARIN ÇEŞİTLERİ	9
2.2.1. Ateşli Silahların Tarihsel Gelişim Süreci	9
2.2.2. Ateşleme Sistemi	13
2.2.3. Ateşli Silahların Yapısı	14
2.2.4. Tüfekler ve Av Tüfekleri	15
2.2.5. Tabanca ve Revolverler.....	16
2.2.6. Havalı Silahların Tarihsel Gelişim Süreci	17
2.2.7. Havalı Silah Çalışma Prensipleri ve Sınıfları	18
2.2.7.1. Pnömatik Havalı Silahlar	18
2.2.7.2. Yaylı Pistonlu Havalı Silahlar	19
2.2.7.3. Karbondioksitli Havalı Silahlar	19
2.3. ATIŞ SPORUNUN VE YARIŞMALARININ GELİŞİM SÜRECİ	20
2.3.1. Atışın Tarihsel Gelişimi	20
2.3.2. Dünya'da Atış Yarışmalarının Tarihsel Gelişimi	22
2.3.3. Türkiye'de Atış Yarışmalarının Tarihsel Gelişimi	23
2.4. ATICILIK VE ATICI KRİTERLERİ	24
2.4.1. Atıcı Kimdir ?	24
2.4.2. Atıcılarda Aranılan Özellikler	25
2.4.3. Atıcı Yetenek Seçimi	25
2.4.4. Yapılacak Test Hakkında Gerekli Açıklamalar	27
2.4.5. Atış Sporunda Sporcu Seçme Kriterleri.....	28

2.4.5.1.	Ön Seçim	28
2.4.5.2.	Boy-Kilo Oranının İncelenmesi	28
2.4.5.3.	Anatomik İnceleme.....	28
2.4.6.	<i>Ara Seçim</i>	29
2.4.6.1.	Psikolojik İnceleme	29
2.4.6.2.	Algılama Yeteneğinin (Motor öğrenme) İncelenmesi.....	29
2.4.6.3.	Dayanıklılık-Kuvvet Durumunun İncelenmesi	30
2.4.7.	<i>Son Seçim</i>	30
2.5.	MÜSABAKASI YAPILAN ATIŞ BRANŞLARI	31
2.5.1.	<i>Dünya Şampiyonalarında Yapılan Atıcılık Branşları</i>	31
2.5.1.1.	Erkekler Kategorisi Atıcılık Branşları	31
2.5.1.2.	Kadınlar Kategorisi Atıcılık Branşları	32
2.5.2.	<i>Olimpiyatlarda Yarışması Yapılan Atıcılık Branşları</i>	32
2.5.2.1.	Erkekler Kategorisi Atıcılık Branşları	32
2.5.2.2.	Kadınlar Kategorisinde Atıcılık Branşları	33
2.5.3.	<i>Türkiye’de Yarışması Yapılan Atıcılık Branşları</i>	33
2.5.3.1.	Erkekler Kategorisinde Atıcılık Branşları.....	33
2.5.3.2.	Kadınlar Kategorisi Atıcılık Branşları	34
2.6.	YARIŞMALARDA KULLANILAN SİLAHLARIN TEKNİK ÖZELLİKLERİ	34
2.6.1.	<i>300 m Standart Tüfek</i>	34
2.6.2.	<i>10 m Havalı Tüfek</i>	35
2.6.3.	<i>25 m Kenar Ateşlemeli Tabanca</i>	36
2.6.4.	<i>25 m. Merkez Ateşlemeli Tabanca</i>	37
2.6.5.	<i>50 m. Tabanca</i>	37
2.7.	ATIŞ EKİPMANLARI VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ	38
2.7.1.	<i>Tüfek Kayışı</i>	38
2.7.2.	<i>Çök Minderi</i>	39
2.7.3.	<i>Kulaklık</i>	39
2.7.4.	<i>Atış Dürbünü</i>	40
2.7.5.	<i>Not Defteri (Günlük)</i>	40
2.7.6.	<i>Giysiler</i>	40
2.7.7.	<i>Uzun Kollu İç Giysiler</i>	41
2.7.8.	<i>Atış Ceket</i>	41
2.7.9.	<i>Atış Pantolonu</i>	43
2.7.10.	<i>Atış Eldiveni</i>	45
2.7.11.	<i>Atış Botu</i>	46
2.7.12.	<i>Atış Şapkası</i>	47
2.7.13.	<i>Dengeleyici Ağırlıklar</i>	47
2.7.14.	<i>Dengeleyici Düzeç</i>	47
2.7.15.	<i>Ayarlanabilir Arpacıklar</i>	47
2.7.16.	<i>Ayarlanabilir Filtreler</i>	47
2.7.17.	<i>Atış Gözlüğü</i>	48
2.7.18.	<i>Saç Bandı</i>	48
2.8.	ATIŞ MÜSABAKALARI TEKNİK KURALLARI	48
2.8.1.	<i>Havalı Tabanca Müsabakası</i>	48
2.8.2.	<i>Havalı Tüfek Müsabakası</i>	49
2.8.3.	<i>Hareketli Hedef Atışları</i>	49
2.8.4.	<i>Rapiol Fire Distol (Sürat Atışı)</i>	50
2.8.5.	<i>Free Pistol (Serbest Tabanca)</i>	50
2.8.6.	<i>Small Bore Rifle (Serbest Küçük Çap Tüfek) 3 Pozisyon</i>	51
2.8.7.	<i>Small Bore Rifle(Standart Küçük Çap Tüfek)</i>	51
2.8.8.	<i>Küçük Çap Spor Tabanca(25 m.)</i>	51

2.8.9.	<i>Trap Atışları</i>	52
2.9.	ATICILARDA ZİHİNSEL PERFORMANSIN KARAR VERME SÜRECİNE ETKİLERİ VE KARAR VERME KAVRAMI	52
2.9.1.	<i>Atıcılarda Zihinsel Dayanıklılığın Özellikleri</i>	54
2.9.2.	<i>Atıcılıkta Zihinsel Kontrol Stratejileri</i>	55
2.9.3.	<i>Atıcılarda Kararlı Olmanın Önemi</i>	55
2.9.4.	<i>Karar Verme Kavramı</i>	56
2.9.5.	<i>Karar Verme İle İlgili Model ve Kuramlar</i>	58
2.9.5.1.	Gelatt'ın Karar Verme Modeli.....	59
2.9.5.2.	Krumboltz'un Kariyer Kararlarıyla İlgili Sosyal Öğrenme Kuramı.....	59
2.9.5.3.	Fayda Kuramı	59
2.9.5.4.	Çatışma Kuramı	60
2.9.6.	<i>Karar Verme Süreci</i>	61
2.9.7.	<i>Karar Verme Stratejileri ve Stilleri</i>	64
2.9.8.	<i>Karar Verme Sürecini Etkileyen Etmenler</i>	67
2.9.9.	<i>İyi Kararın Nitelikleri</i>	68
2.9.10.	<i>Sporda Karar Verme</i>	69
2.9.11.	<i>Karar Verme Sürecinin Diğer Kavramlarla Olan İlişkileri</i>	71
2.9.11.1.	Stres Kavramı ve Karar Verme Süreci.....	72
2.9.11.2.	Motivasyon Kavramı ve Karar Verme Süreci.....	75
2.9.11.3.	Karar Verme Sürecinde Dikkat ve Dikkat Yoğunluğu Kavramı.....	76
2.9.12.	<i>Karar Verme Hakkında Yapılan Blimsel Araştırmalar</i>	77
III. BÖLÜM: GEREÇ VE YÖNTEM.....		82
3.1.	ÇALIŞMA EVRENİ	82
3.2.	ARAŞTIRMA GRUBU	82
3.3.	ARAŞTIRMA TEKNİĞİ VE PROTOKOL.....	83
3.4.	ATIŞ KARAR VERME ÖLÇEĞİ.....	83
3.5.	İSTATİSTİKİ YÖNTEM.....	84
IV. BÖLÜM: BULGULAR		85
4.1.	ARAŞTIRMAYA KATILAN ATICILARIN CİNSİYET DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME BECERİLERİNE YÖNELİK BULGULAR	85
4.2.	ARAŞTIRMAYA KATILAN ATICILARIN MEDENİ DURUM DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME BECERİLERİNE YÖNELİK BULGULAR	85
4.3.	ARAŞTIRMAYA KATILAN ATICILARIN YARIŞMALARA KATILIM (YURT İÇİ, YURT DIŞI) DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME BECERİLERİNE YÖNELİK BULGULAR.....	86
4.4.	ARAŞTIRMAYA KATILAN ATICILARIN KATEGORİ DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME BECERİLERİNE YÖNELİK BULGULAR	87
4.5.	ARAŞTIRMAYA KATILAN ATICILARIN EĞİTİM DURUMU DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME BECERİLERİNE YÖNELİK BULGULAR	87
V. BÖLÜM: TARTIŞMA.....		89
VI. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....		94
SONUÇ		94
ÖNERİLER.....		96
KAYNAKLAR		97
EKLER.....		103

GRAFİKLER DİZİNİ

GRAFİK 1: ATICILARIN CİNSİYET DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME PUANI ORTALAMALARI.....	85
GRAFİK 2: ATICILARIN MEDENİ DURUM DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME PUANI ORTALAMALARI.....	86
GRAFİK 3: ATICILARIN YARIŞMALARA KATILIM DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME BECERİ PUANI ORTALAMALARI	87
GRAFİK 4: ATICILARIN KATEGORİ DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME BECERİ PUANI ORTALAMALARI.....	87
GRAFİK 5: ATICILARIN EĞİTİM DURUMU DEĞİŞKENİNE GÖRE KARAR VERME BECERİ PUANI ORTALAMALARI.....	88

RESİMLER DİZİNİ

RESİM 1 : 25 M. TABANCA ÖZELLİKLERİ.....	37
RESİM 2 : TÜFEK ASKI KAYIŞI.....	39
RESİM 3 : ATIŞ KULAKLIĞI	40
RESİM 4 : ATIŞ CEKETİ.....	43
RESİM 5 : ATIŞ CEKETİNİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ	43
RESİM 6 : ATIŞ PANTOLONU.....	45
RESİM 7 : ATIŞ PANTOLONU TEKNİK ÖZELLİKLERİ	45
RESİM 8 : ATIŞ EL DİVENİ.....	46
RESİM 9 : ATIŞ BOTU TEKNİK ÖZELLİKLERİ.....	46

ŞEKİLLER DİZİNİ

ŞEKİL 1 : HAVALI TÜFEK ÖLÇÜLERİ (YANDAN VE ÜSTTEN GÖRÜNÜŞ)	35
ŞEKİL 2: GENEL UYUM SÜRECİ	73
ŞEKİL 3: STRES VE PERFORMANS İLİŞKİSİ (HOWELL,1986).....	75
ŞEKİL 4: KARAR VERME ÖNCESİ DİKKATİ TOPLAMA VE YAYGINLAŞTIRMA SÜRECİ	77

TABLolar DİZİNİ

TABLO 1: ATICILIK SPORUNDA YETENEK SEÇİMİ TEST BATARYASI	26
TABLO 2 : ATEŞLİ VE HAVALI TÜFEK ÖLÇÜLERİ	35
TABLO 3 : YARIŞMALARA GÖRE TÜFEK ÖZELLİKLERİ	36
TABLO 4 : TABANCA YARIŞMALARI TABLOSU.....	37
TABLO 5: ARAŞTIRMAYA KATILAN ATICILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE DAĞILIMLARI.....	82

I. BÖLÜM: GİRİŞ

Birey, doğumundan ölümüne kadar geçen süre içinde, yaşamın her anı ve her alanında sürekli olarak bir takım problemlerle karşılaşmaktadır. Yaratıcının bireye vermiş olduğu akıl, zekâ, üstün yetenek kabiliyeti ile bu problemlerin üstesinden gelip hayatını idame ettirmesi kaçınılmaz bir sonudur. Yaşam, bu problemlerin üstesinden gelebilmek için karar verme durumu ile iç içe sürmektedir. Verilen kararların niteliği ve niceliği, bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine, karar verilmesini gerektiren durumun ve seçeneklerin özelliklerine göre değişmektedir.

Sözlük anlamıyla karar; sonunda şüphelerin, tartışmaların son bulduğu, seçilen yolun uygulanmaya başlandığı mantıksal sürecin nihai ürünüdür. Karar verme ise, ne yapacağımızı bilmediğimiz zaman yaptığımızdır. Karar vermek, seçenekler arasından en büyük değeri sağlayacak olanı tercih etmektir (1).

Bazı bireylerin farklı iş alanlarında başarılı olmalarının temelinde yatan esas unsurun doğru ve yerinde karar vermek olduğu bilinmektedir. Ancak doğru ve etkin karar vermenin çokta kolay olduğu söylenemez. Bireyin, bu karar verme sürecinde doğuştan gelen özellikleri ve eğitimi kadar yaptığı işin özelliklerine ilişkin yetileri de önemli rol oynar (2).

Karar verme süreci içinde bireyin kendi iç dünyasıyla iletişim içinde olması, dış dünyayla iletişiminden daha da önemli bir konudur. Çünkü bu durumun gözardı edilmesi neticesinde, başarıdan başarıya koşan ancak kendi içinde aynı doğrultuda duygular taşımayan bireyler haline gelme riskini taşır.

Karar verme süreci içerisinde bireyin iç dünyasında karmaşık bilgi çalışmalarını gerçekleştirirken zaman zaman sinir sisteminin normal kapasitesini zorlayan, yeterli düzeyde çalışmasını etkileyebilecek algılamalar, veriler, içsel ve dışsal durumlar söz konusu olur. Sinir sistemi böyle durumlarda etkili bir biçimde çalışmaya devam edebilmeyi sağlamak için bazı kontrol mekanizmalarına sahiptir. Bu otokontrol mekanizmalarının yeterli olması işlevlerin belirli bir düzeyde sürdürülebilirliği açısından bir zorunluluktur. Bu özellikle baskı altında çalışan profesyonel beyinler açısından temel bir konudur.

Bireyi harekete geçiren ve davranışın anlam kazanmasını sağlayan süreçler ve mekanizmalar, iç çatışmaları anlamak bakımından kritik önem taşır. Acı ve başarı

hazzı, dürtü ve amaçların söz konusu olduğu bu işlevlerin değişken, uygunsuz, katı olması gibi durumlar, sistemin geri kalan kısmı mükemmel çalışsa bile, içinde bulunulan durumla uyumlu davranabilmek açısından ciddi sorunlara yol açar. Burada bireyin kendisine doğru soruları yöneltmesi, kendi iç iletişimini kısa ve uzun dönemli öngörülerıyla birleştirerek bilgi işleme yerinde olur.

Bireyin bir konudaki bilgi işleme kapasitesi ve becerilerinin yanı sıra, varolan kapasiteyi en iyi şekilde kullanabilmesi ve beynin kendini en iyi şekilde yönetebilmesi başarı kazanmasında belirleyici olmaktadır (3).

Öyle ki; atış sporuyla uğraşan profesyonel bir bireyin, atış anında karar vermesini zorlaştıran psikolojik ve fiziksel bir çok etken vardır. Anatomik olarak verilen tepkilere bakıldığında; vücudumuzdaki kemik kas sisteminin sallanması ve gereksiz kasılması, reflekslerinin irkilerek ve göz kapayarak tepki vermesi iken, zihinsel tepkiler; heyecan, telaş, başaramama korkusu ve dikkati yapılmakta olan işe toplayamama vb. olarak ortaya çıkar. Bu olumsuz tepkileri atıcı iyi idare etmelidir. Aksi durumda iyi yönetilemeyen bir karar verme süreci atıcıyı yanlış tercihler yapmaya sevk eder ki bu da atış sonucunu kötü etkiler (4).

Bu çalışmada; Türkiye Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların, Tennessee Üniversitesi 4-H Yaşam Yetenekleri Geliştirme Sistemi tarafından geliştirilmiş Atış Karar Verme Ölçeğine göre karar verme becerilerinin performansa olan etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır (5) .

1.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Atıcılık sporu; yetenek ve becerinin yanı sıra; dikkat, konsantrasyon, kararlılık, motivasyon gibi psikolojik etkenlerin sporcu performansını direkt etkilediği bir branştır (6).

Atış sporunda karşılaşılan olumsuzluklar diğer spor branşlarına göre farklılık arz etmektedir. Bu farklılık, diğer spor branşlarında ortak olan olumsuzluklarla mücadele etme tekniklerinde saklıdır. Fiziksel ve mental olumsuzluklarla mücadele neticesindeki karar, hem doğru hem de yerinde bir karar olmalıdır. Diğer spor branşlarında verilen yanlış kararın telafisi mümkün iken atış sporunda bu imkansızdır. Çünkü atış yaptıktan sonra çıkan mermiyi durdurmak gibi bir şansımız yoktur (7).

Atıcının karşılaştığı olumsuzlukları ancak ortaya çıkardıkları fonksiyonları iyi tahlil ederek aşabiliriz. Bu maksatla karar verme becerilerinin belirlenmesi olumsuzluklarla mücadelede oldukça önem arz etmektedir. Atıcılarda karar verme becerilerini, kategori ve cinsiyete göre belirlemek, yarışmalara katılım durumları (yurt içi-yurt dışı) ile karar verme tercihleri arasındaki ilişkileri belirlemek, olumlu sonuca ulaşmaları bakımından önemli görülmektedir. Atıcıların atış anında karar verme becerilerini belirlemede Tennessee Üniversitesi 4-H Yaşam Yetenekleri Geliştirme Sistemi tarafından geliştirilmiş Atış Karar Verme Ölçeği kullanılacaktır. Atıcıların karar verme beceri durumları; cinsiyet, eğitim durumu, medeni durumu, yarışmalara katılım durumu (yurt içi-yurt dışı), yarıştıkları kategori değişkenlerine göre belirlenecektir. İncelenecek durumlarda atış sporcularının karar verme tercihleri arasındaki farklılıkların olması halinde, bunun nedenleri testin ölçek ve teknikleri yönünden tartışılıp ortaya konulabilecektir. Araştırma kapsamında, sporda karar vermenin performansı ve yarış sonucunu yüksek bir düzeyde etkilediği yapılan çalışmalarla desteklenmektedir. Yapılan literatür taramasında ülkemizde atış branşında karar verme sürecine yönelik çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Bu çalışma, performansın motivasyon ve karar verme ile doğrudan ilişkili olduğu atış bir branşında, atıcıların karar verme düzeylerinin diğer değişkenlerle olan farklılıklarını ortaya çıkartarak çözüm önerileri sunmak, ileride yapılacak çalışmalara temel olma niteliği taşımaktadır. Araştırma sonunda elde edilecek bulgular, atış sporu bilimcilerinin, sporcularının karşılaşılabilecekleri olumsuzluklarla mücadele edebilmeleri ve bu ortamda daha etkin ve doğru karar vermelerini sağlamaları yönünden yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, yapılması planlanan bu çalışma Türk sporuna hizmet noktasında önem arz etmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; Türkiye Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan farklı cinsiyet, eğitim durumu, medeni durumu, yarışmalara katılım durumu (yurt içi-yurt dışı), yarıştıkları kategori durumlarına bağlı olarak atıcıların, Tennessee Üniversitesi 4-H Yaşam Yetenekleri Geliştirme Sistemi tarafından geliştirilmiş Atış Karar Verme Ölçeğine göre karar verme becerilerinin performansla olan etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır.

1.3. PROBLEM CÜMLESİ

Atıcılık sporu, pozisyon olarak incelendiğinde biomekanik açıdan tamamen basit bir hareket olarak görünür. Ancak atış hareketini bir bütün içerisinde tamamlamayı zorlaştıran pek çok neden vardır. Amaç, ideal bir atış sürecinin sonunda hedefi istenildiği şekilde vurmaktır olduğu için, atıcı düzgün pozisyonda ve en uygun anda tetiği düşürmek ister. Bu en uygun an çok kısa zaman aralıklarından oluşmaktadır. Bu kısa zaman aralıklarını verimli kullanabilen atıcı başarıya ulaşabilir.

Dünya’da atıcıların yaptıkları teknik ve taktik antrenmanlar benzerlik gösterse de atış sporunda sonuca direkt etki eden mental süreçleri işleme yetenekleri birbirinden oldukça farklıdır. Her atıcının şampiyon olamadığı yada rekorlar kıramadığı düşünülürse atış sporunda teknik ve taktiğin dışında, mental sürecin iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Bu sürece bakıldığında, sporcuda ortaya çıkan bir çok mental tepkiler (Aşırı telaş, halsizlik, yorgunluk, terleme stres, tepkisizlik, kararsızlık, çabuk düşünememe, vb.) aslında motivasyon kavramı içinde değerlendirilen unsurlar olarak gözlemlenmektedir. Ortaya çıkan bu unsurlar sporcunun davranışında kontrolsüz bir düzenin oluşmasına yol açar ki bu kontrolsüz düzen müsabakalarda ve antrenmanlarda sporcunun karar verme sürecinde zorlanmasına ve hata yapmasına neden olur. Bu sebeple süreç içerisinde ortaya çıkan olumsuz unsurların, antrenör ve sporcu tarafından iyi analiz edilip süreci verimli geçirme yolları geliştirilmelidir.

Sporcunun performansına etki eden diğer önemli bir kavram ise kararlılıktır. Atış için gerekli tüm teknikler ile karar verme birbirinden ayrılmaz iki parçadır. Atış anında ortaya çıkan zorluklarla karşılaşıldığında bu zorlukları yenmede; tecrübe, beceri (kabiliyet) ve karar verme becerisi devreye girer. Tecrübe ve teknik kapasitesi yüksek olan atıcıların ne kadar başarılı olacağını, yerinde ve doğru karar verme becerisi belirler. Karar verme, duyguların bir kenara bırakıldığı, iyi bir odaklanma ile beraber, içinde bulunulan durumu analiz edebilme yeteneğine sahip olmayı gerektirir. Müsabakalarda atıcının karşılaşacağı sorunlar teknik bilgileriyle çatıştırsa beyinlerinde oluşacak kavram kargaşası performanslarına olumsuz etki edecektir. Atıcının yüksek stres altında ne kadar bozulduğunu görmesi ve bununla baş etme

yollarını bularak doğru karar vermesi gerektiğini öğrenmesi gerekmektedir. Yaş, cinsiyet ve tecrübeye bağlı olarak müsabakalarda zor koşullar altında karar verebilme beceri düzeylerini belirlemek, geçerlilik ve güvenilirlik katsayıları yüksek olan bu testle atıcıların elde ettikleri başarı düzeylerini (performans) karşılaştırmak önem arz etmektedir.

Bu bağlamda araştırmayı oluşturan temel problem aşağıda belirtildiği gibi ortaya çıkmaktadır.

Farklı cinsiyet, eğitim durumu, medeni durumu, yarışmalara katılım durumu (yurt içi-yurt dışı), yarıştıkları kategori durumlarına göre karar verme becerileri arasında farklılık var mıdır?

1.3.1. Alt Problemler

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların cinsiyet değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında bir fark var mıdır ?

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların Medeni durum değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında bir fark var mıdır ?

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların yarışmalara katılım (Yurt İçi,Yurt Dışı) değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında bir fark var mıdır ?

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların kategori değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında bir fark var mıdır ?

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların eğitim durumu değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında bir fark var mıdır ?

1.4. HİPOTEZLER

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların cinsiyet değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri

arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların medeni durum değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların yarışmalara katılım (Yurt İçi,Yurt Dışı) değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların kategori değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların eğitim durumu değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

1. Çalışmaya katılan denekler evreni temsil edici nitelikte olduğu varsayılmıştır.
2. Çalışmada kullanılan ölçme araç ve yöntemleri karar verme becerileri düzeyini belirleme gücüne sahip olduğu varsayılmıştır.
3. Araştırmada verileri toplamak için kullanılan karar verme ölçüm aracı, Tennessee Üniversitesi 4-H Yaşam Yetenekleri Geliştirme Sistemi tarafından geliştirilmiş olup geçerliğinin ve güvenilirliğinin yapılarak araştırmanın amacı için yeterli olduğu varsayılmıştır.
4. Araştırmaya katılan atıcıların; kullanılan karar verme ölçeğine katılımlarının, herhangi bir olumsuz etkenden etkilenmedikleri varsayılmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma, Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan farklı yaş grubu sporcular ile sınırlıdır.
2. Araştırma, araştırmada kullanılan ölçme aracı olan Tennessee Üniversitesi 4-H Yaşam Yetenekleri Geliştirme Sistemi Karar Verme Ölçeğinden elde edilen

sonuçlar ile sınırlıdır.

3. Araştırma, Türkiye genelinde Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüpler ile sınırlıdır.

4. Bu araştırma konu ile ilgili ulaşılabilen kaynakların sağladığı veriler ile sınırlıdır.

II. BÖLÜM: GENEL BİLGİLER

Aşağıdaki bölümde atış kavramının tam olarak anlaşılabilmesi amacı ile atıcılık sporunun temelini oluşturan unsurlar ve kavramlar hakkında genel bilgiler verilmiştir.

2.1. ATIŞ VE ATICILIK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1.1. Silah

Bu gün silah denildiği zaman çoğu kere insan düşüncesinde; insan hayatına son vermek, insanın insana hükmederek bireysel ve toplumsal hürriyetini yok etmek için yine insanın hazırladığı araçlar belirir (8).

Genel bir kavram olarak silah; uzaktan veya yakından, canlı organizmaya zarar verebilen, yaşamlarına son verebilen, yaralayan, etkisiz bırakabilen hasta eden, cansız maddelerde hasar oluşturan, parçalayan, yok eden tek parçadan veya bilgisayar donanımından oluşmuş mekanik veya elektronik olarak kullanılabilen araçların ve aletlerin tümüne denir (9).

Diğer bir tanımda silah; insan ve hayvanlara karşı savunma ve taarruz için kullanılan araçlardır. İnsanlar savaşmak ve avlanmak için kendi organlarını yeterli görmeyip, ilk zamanlardan beri yardımcı aletler kullandı. Kesici, vurucu, neticede çeşitli şekillerde tahrip edici özellikleri olan ve dünyanın değişik yerlerinde değişik isim ve tipleri bulunan silahlar, basit şekillerden başlayarak günümüze kadar büyük gelişmeler kaydetmiştir. Barutun bulunuşuyla ateşli silahlar, teknolojik gelişmelere paralel olarak kimyevi, biyolojik, meteorolojik, akustik, kozmik, nükleer harp silahları gibi çeşitli boyutlar kazanmıştır.

Ateşsiz silahlar: En basit ateşsiz silah, taş ve sopadır. Zamanla silahın tahrip gücünü arttırmak için, keskin ve sivri uçlu aletler yapılarak gürz, bıçak, kılıç, mızrak, kargı, ok, cirit, bumerang, kalkan, zırh, mancınık, koçbaşı, hançer, balta, kama ve bunlara benzer pek çok çeşitte silah geliştirildi. Bunların savaşta en yaygın olanı kılıçtı. Meç, şimşir gibi çeşitleri vardı. Ateşli silahların bulunuşuna kadar yaygın olarak kullanılan diğer bir silahta oktu (10).

Ateşli silahlar: Çekirdeği ateşlenen barut gazı ile itici güç vererek hedefe ulaştırmaya yarayan alet olarak tanımlanabilir. Bir diğer ifadeyle; mekanik bir kuvvetle içerisinde bulunan sert cisimleri belirli mesafelere kadar barut gazı basıncını kullanarak ulaştıran ve orada da sert cismin etkisiyle tahribat yapan aletler diye tanımlanmaktadır (11).

2.2. ATIŞIN TARİHSEL SÜRECİ VE SİLAHLARIN ÇEŞİTLERİ

2.2.1. Ateşli Silahların Tarihsel Gelişim Süreci

İnsan, genel deneyimi ile savaş diye adlandırdığımız hayat ve kalım kavgasında kendi fizik gücünün yetmediği zorlu mücadelelerde hayatın başlangıcından itibaren kolaylaştırıcı araçlara ihtiyaç duymuştur (8).

Tarih ilk ateşli silahın ne zaman nerede ve kim tarafından bulunduğu konusunda kesin bir şey yazmamakla beraber, bu gün ki anlamda ilk tüfekler 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da yapılmıştır. İlk tabanca, tüfeğin namı uzunluğunu azaltma sonucu yaklaşık 18. yüzyıl sonlarında yapılmıştır. Bu gün kullanılan tabancaların üretiminde ilham kaynağı olan revolver tipi tabanca Amerikalı Albay Samuel Colt tarafından 1835 yılında yapılmıştır (12).

Diğer taraftan ateşli silah tarihinin barutun keşfi ile başladığı görüşleride mevcuttur. Ancak barutu kimin ve ne zaman keşfettiği bilinmemektedir. Prof. J.K.Partington, milattan sonra bin yıllarından önce Çinlilerin güherçile (potasyum nitrat) esaslı barut kullandıklarını bildirmekte ise de 12. yy'da İspanya'da Müslüman Endülüslerin kolayca tutuşabilen tozlarla uğraştığı göz önüne alındığında bu tozların Çin'e Kuzey Afrika üzerinden Müslüman tüccarlar tarafından götürüldükleri görüşü daha ağır basmaktadır. Çin'de barut hakkındaki ilk yazılı belgeye bu tarihten sonra rastlanmıştır. 1776 yılında Doğu Hindistan Şirketi tarafından eski Sanskritçe yazılarının çevrilmesi ile barutun Hindistan'da beş yüz yıldır bilindiği ortaya çıkmıştır. Tüm tartışmalara rağmen barutun önce kimler tarafından bulunduğu ve hangi amaçla kullanıldığı tam olarak açıklanamamıştır.

Kara Barut:

İnsanlığın bildiği en eski patlayıcı, kara baruttur. 13. yy'dan beri Avrupa'da

bilinmekte ve kullanılmaktadır. O zamanlarda %15 mangal kömürü, %10 kükürt ve %75 güherçile (potasyum nitrat) karışımından oluşmaktaydı. Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk kullanılan barut %15.6 kömür, %10.4 kükürt ve %74 güherçile (potasyum nitrat) içeren karışımdı. Bu tür barutta güherçile (potasyum nitrat) yanıcı, kömür ve kükürt ise yakıcıdır. Kapalı yerde çabuk yanıyor ve patlıyordu. Bu karışım 16. yy ortalarına kadar "Serpentine", bu tarihten sonra "Corned" olarak biliniyordu. Bu toz birden patlayıcı sıklıkla kazalara sebebiyet veriyordu. Kara barutun bir çok modifiye edilmiş şekilleri geliştirildi.

Dumansız Barut:

Kara barut fazla duman çıkarması ve artık madde oluşturması sebebiyle yerini dumansız baruta bırakmıştır. Tek veya çift bazlı olabilir. Dumansız barutun temel maddesi nitroselülozdur. Tek bazlı türünde baz nitroselüloz, çift bazlı türünde baz nitroselüloz ve nitrogliserindir. Nitroselüloz uygun çözücülerle homojen katı bir maddeye dönüştüğü zaman sadece yüzeysel olarak yanar ve ani patlama göstermez. İtici etkisinden dolayı tercih sebebi olmasına yol açmıştır. Nitroselülozun üretiminde ilk adım nitrik asit ile selüloz elyafın birleştirilmesidir. Bu şekilde meydana gelen selüloz nitrat, karbon monoksit, karbondioksit, nitrojen, hidrojen ve buhar meydana getiren patlayıcı bir maddedir. Dumansız barutlu silah ateşlendiğinde yara etrafındaki is'in rengi daha az dikkat çekicidir. Yandığı zaman hacminin 900-1000 misli patlama gazı meydana getirir.

Tarihi açıdan dumansız barut ilk önce av tüfekleri için geliştirilmiştir. Harrison'a göre dumansız barutun av tüfeklerinde ilk defa başarılı bir şekilde kullanımı 1864'de Prusya Ordusunda Yüzbaşı E.Schultze tarafından gerçekleştirilmiştir. Berg ise, ilk kullanımın Fransa'da 1884'de M.Vieille'ye ait olduğunu söylemektedir. Bundan 3 yıl sonra Alfred Nobel, %40 nitrogliserin ve %60 nitroselüloz birleşimi ile birlikte "Ballistite" diye adlandırılan dumansız barutu icat etmiştir. Bundan sonra seri halde kısa namlulu silahlar yapılmaya başlanmıştır. Tüm bunların yanında yarı dumansız baruttan da söz edilebilir. Genellikle %85 kara barut ile %15 dumansız barutun karışımıdır. 1900'lü yıllara gelince çoğu askeri tüfeklerde dumansız barut kullanılmaktaydı. Amerika Birleşik Devletleri'nde E. I. du Pont de Nemours Şirketi başlıca dumansız barut imalatçısıydı. Onların imal ettiği barutlarda

esası teşkil eden madde sadece nitroselülozdu. 20. yy'ın başlarında Hercules Barut Şirketi, nitrogliserin ve nitroselülozdan oluşan çift bazlı dumansız barutu imal etti.

Dumansız barut giderek yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı. Bunun nedeni dışardan ilave bir oksijen gereksinimi olmaksızın, silahın bir bölümünde yanmasına olanak sağlayacak yeterli oksijeni ve bunun bileşenlerini ihtiva etmesiydi. Silah içinde barut tutuşturulduğunda, oluşan ısı ve gaz, basıncı arttırarak daha fazla ısı, yanma ve patlamaya yol açıyordu.

Tarihsel olarak gelişimini ve etkisini arttıran baruta benzer şekilde, ateşli silahlarda da bir aşama görülmüştür. Bu aşamalar daha çok ateşleme sistemlerinde, namlular ve mermilerde gerçekleştirilmiştir (13).

Doğu ülkelerinde bulunan barutun, Ortadoğu ve Avrupa'ya geçmesiyle ateşli silahlarda da önemli gelişmeler oldu. Suriye'den Bizans'a geçen bir ateşli silah şaşkınlıkla karşılandı. Çok eskiden beri Asya'da Türkler ve Çinliler tarafından kullanılan barut sonradan roket, top ve tüfek gibi silahlarda kullanılmaya başlandı. Selçuklu ve Osmanlılar döneminde bu tür silahlarda büyük gelişmeler kaydedildi. Kosova Meydan Muharebesinde ve özellikle Fatih Sultan Mehmed Han tarafından, İstanbul'un fethinde toptan büyük ölçüde faydalanıldı. Yavuz Sultan Selim Han zamanında, tüfek orduda yaygın bir şekilde kullanılmaktaydı. Top namlularına ilk yivi veren de Yavuz Sultan Selim Handır. O zamanlar top tekniği Avrupalılardan çok üstündü. Zamanla büyük değişikliğe uğrayan ateşli silahlar, mermi veya roket atan tabanca, tüfek, top, havan gibi çeşitli adlar altında değişik vasıflara sahip birçok çeşitlere ayrıldı. Bunların her birinin kullanılma gayesine göre özellikleri vardır. Ayrıca bunların makineli, yarı otomatik tipleri gelişti (10).

Ateşli silahlar ilk icat edildiğinde çok ağır ve taşınması güç idi. Zaman içerisindeki gelişmelerle silahlar küçüldü. Neticede tek elle kullanılabilen silahlar geliştirildi ve tabanca (pistol) olarak adlandırıldı.

Tarihçiler Pistol (tabanca) isminin nereden geldiği hakkında tam bir bilgiye sahip değillerdir. Ancak bu ismin İtalya'da bulunan 15. ve 16. yüzyıllarda küçük silahlar üreten Pistoia kasabasından aldığına inanılmaktadır.

Silahın tarihçesi aynı zamanda barutun tutuşma tarihini de yansıtır. Bu tutuşma türü daha çok 15.yüzyılda kullanılmıştır ve Matchlock (Fitilli Tüfek) olarak

adlandırılmıştır. Yanan bir tahta parçasının veya fitilin ateşlenmesi ve bu alevlerin baruta dokunması sonucunda silah ateşlenmesi olur.

16.yüzyılda, Alman silah icatçıları whellock veya Flintlock (piştov) olarak adlandırılan çakmaktaşı ile çalışan silahı geliştirdiler. Bu icat 1800'lü yılların sonuna kadar geliştirilen silahlarında temelini oluşturdu. Bugün dahi bu teknik atıcılık sporlarında kullanılmaktadır.

Bir sonraki aşama Percussion Cap (tüfek kapsülü)'ın gelişimidir. Söz konusu kapsül bir miktar barut içermekte ve tetik hareketi ile yanan fitil barutu dolayısıyla silahı ateşlemektedir. Bu teknikte 1860'lı yılların sonuna kadar kullanılmıştır.

1836 yılında Samuel Colt ilk kez birden fazla mermi atan toplu bir silah geliştirdi. Revolver adı verilen bu silah, silindir şeklinde bir hazne ile kapsülleri içeriyordu. Bu silah uzun yıllar Amerikan Ordusu tarafından kullanılmakla beraber Western filmlerinde de en çok kullanılan model olmuş ve "Kovboy Tabancası" ismi ile anılır olmuştur.

Bir diğer ünlü silah üreticisi John Browning ise 1800'lerin sonuna doğru kendi silahını geliştirmiştir. En önemli icadı kendi kendine namluya mermi sürebilen şarjör tekniğidir. Otomatik ve yarı otomatik modelleri üretilmiştir.

18. yüzyılda geliştirilen diğer en önemli silah da makineli tüfek oldu. 19. yüzyılda tüfek, tabanca ve top tasarımında önemli ilerlemeler sağlandı. Kama düzenekli tüfek, mavzer, yivli tüfek, direyşe tüfeği ve revolver 19. yüzyılda geliştirildi. Roket silahlarının kullanımına ilişkin ilk çalışmalar 19. yüzyılın sonunda başladı. 20. yüzyılın başlarında tırmanan savaş tehlikesiyle birlikte, Avrupa ülkeleri yeni silahlar geliştirmeye yönelik çalışmalarını hızlandırdılar.

Bu çalışmalar sonucunda tüfek ve topların menzilleri ve isabet oranları artırıldı. Daha dayanıklı top ve tüfek namluları yapıldı. Geri tepmeyi önleyici sistemler ve daha çağdaş kama düzenekleri geliştirildi. Zırh ve beton delici tüfekler de bu dönemde ortaya çıktı.

I. Dünya Savaşı sırasında havalı silahlarının öneminin ortaya çıkması savaş sonrası yıllarda bu konuyla ilgili çalışmaların hızlandırılmasını sağladı. Uçaklardan atılabilen yeni bombalar ve uçaklara yerleştirilen makineli tüfeklerin yanı sıra ilk

uçaksavar topları da geliştirildi.

Silah üretim yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesi, bunun sonucu olarak da modern ve vurucu gücü çok yüksek silahların yapılması özellikle 1970'li yıllardan sonra orduların büyük bir hızla silahlanmalarına yol açtı.

Bahsedilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere silahlar günümüze kadar hızlı gelişme göstermiş ve bugünkü teknolojik gelişmeye ulaşmıştır. Bugün silah sanayi, dünyada en önemli sanayi dallarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (14).

2.2.2. Ateşleme Sistemi

1400'lerde ortaya çıkmıştır. Gelişerek, silahlar bildiğimiz biçimlerini almıştır. Ateşli silahlar, 17. yüzyıla kadar savaşlarda etkin bir rol oynamadı. Toplar, söz konusu dönemdeki güçlü kale duvarlarına karşı etkisiz kalmaktaydı. Gemilerde topların metal fişekli toplu tabanca 19. yüzyılda, başarılı bir gelişme sonucu ortaya çıkmalarına kadar, bu tür silahlar süvariler tarafından pek kullanılmadı. 17. yüzyılda piyade kullandı ve süngü de ortaya çıktı. Böylece piyadenin eline, çarklı ateşleme mekanizmasının yapılmasıyla tabanca pratik bir el silahı olarak büyük önem kazandı ve sportif amaçlı atışlarda 17. yüzyıl sonuna kadar kullanıldı. 17. yüzyılın ortalarında ise çakmaklı tüfekler, çarklı tüfeklerin yerini aldı.

Ateşli silahların ilk ortaya çıkışından bu yana hemen her dönemde çok mermi atan toplardan, cep tabancalarına kadar çeşitli silahlar yapıldı. Ancak bunların kullanımları, ateşleme mekanizmasının biçimi ve etkili bir gaz kaçağı önleme sistemi bulunup, bulunamaması ile kısıtlı oluyordu. Daha 16. yüzyılda birden fazla namlulu, döner namlulu ya da tek namlusu içine birden fazla mermi konup tek ya da birkaç mekanizma ile ateşlenen çeşitli tipte silahlar denendi ama bunlardan sadece çok namlulu silahlar ve özellikle tabanca başarılı oldu. Günümüzde çok mermi atan çeşitli silahlarda ateşli silah yapımının başladığı ilk günlerden itibaren kuyruktan dolma modeller yapılmıştı. Ne var ki çok mermi atan silahlarda olduğu gibi kuyruktan dolma silahlar da ateşleme mekanizmalarının geliştirilip güçlü ve güvenli silahların yapılması kadar başarılı olamadı. Bu ancak 1860'larda ABD ve İngiltere'de merkez-ateşli metal fişeklerin yapılması ile gerçekleşti. O tarihten sonra her türlü kuyruktan dolmalı silahta büyük bir gelişme görüldü ve daha sonraki kırk yıllık bir

süre içinde çeşitli mükerrer atışlı silahlar yapıldı. Mükerrer atışlı (arka arkaya atış yapabilen) tüfekler 1880'lerle 1890'larda hemen tüm ülkelerin silahlı kuvvetleri tarafından benimsendi. Namluda hiçbir kalıntı bırakmayıp, mermiye kara baruttan daha yüksek bir hız verebilen yeni tip bir barutun geliştirilmesiyle, mükerrer atışlı ve yarı-otomatik silahlar gerçekleştirildi. 1890'larda makinalı yapıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında ise tetiğe her basılışta hem ateş eden hem de otomatik doluş yapan yarı otomatik silahlarla başarılı deneyler yapıldı. 1920'lerde hafif makinalı tüfeklerle birlikte tam otomatik tüfekler de gerçekleştirildi ama otomatik tüfekler ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra silahlı kuvvetler tarafından kabul edildi. Elektrikle çalışan uçak topları da dahil olmak üzere bu kadar çeşitli yarı yada tam otomatik silahın başarısı hiç kuşkusuz metal kartuşlu mermilerin yapımıyla gerçekleştirildi. Buna karşılık sportif amaçlarla kullanılan silahlarda, 1890'lardan bu yana büyük bir değişiklik görülmemiştir.

2.2.3. Ateşli Silahların Yapısı

Küçük çaplı ateşli silahlar ile ağır ateşli silahların mermileri farklıdır. Tüfek, tabanca gibi küçük silahların mermisi çarpma etkisiyle hedefi deler. Büyük çaplı ağır ateşli silahlar olan topların mermileri ise hedefi bulduğunda patlar. Top mermisinin ucunda tapa denilen bir bölüm vardı. Tapa, merminin içindeki patlayıcı maddenin istendiği zamanda patlamasını sağlar. Tapanın türüne göre bazı top mermileri hedefe çarptığında, bazıları hedefe çarpmadan hemen önce, bazıları da hedefin içine saplandığı anda patlar.

Çelikten yapılmış bir boru olan namlu, ateşli silahların en önemli parçasıdır. Namlunun uç bölümüne namlu ağzı, geri kalan bölümüne ise namlu kuyruğu denir. Namlu kuyruğunun başlangıcında, içine merminin yerleştiği hazne adı verilen bir bölüm bulunur. Namlu kuyruğu, merminin hazneye sürülebilmesi için açılıp kapatılabilecek biçimde yapılmıştır. Ateşli silahların çoğunda haznenin ön bölümünden namlu ağzına doğru uzanan namlu boşluğunda yiv ve set denen sarmal girinti ve çıkıntılar vardır.

Ateşli silahların mermisi üç ana bölümden oluşur. Merminin uç bölümüne mermi çekirdeği denir. Silah ateşlenince mermi çekirdeği hedefe doğru fırlar. İkinci bölüm sevk barutudur. Sevk barutu yandığı zaman meydana getirdiği basınçla

mermiyi iterek namludan fırlatır. Üçüncü bölüme mermi kovanı denir. Tek yanı kapalı bir metal silindir olan mermi kovasının içinde sevk barutu bulunur.

Mermi kovasının arka ucunda kapsül denen bir ateşleyici bulunur ve tetik çekilince barutun ateşlenmesini sağlar. Ateşleme iğnesinin çarpmasıyla ya da elektrik akımıyla ateşlenen kapsül kovandaki barutu tutuşturur. Barutun yanmasıyla ortaya çıkan sıcak gazın basıncı mermi çekirdeğini ileriye doğru iter ve çekirdek namlu ağzından büyük bir hızla hedefe doğru fırlar. Küçük çaplı ateşli silahlarda mermi çekirdeği, mermi kovanı ve sevk barutundan oluşan mermiye fişek denir. Bu parçalar birbirine sıkıca bağlı olduğu için fişek tek parça gibi görünür. Mermi çekirdekleri kurşundan yapıldığı için hafif silahların mermileri kurşun olarak da adlandırılır. Fişeklerde mermi çekirdeği ile mermi kovanı bir bütündür ve yalnızca sevk barutu ateşlendiğinde birbirinden ayrılır (15).

2.2.4. Tüfekler ve Av Tüfekleri

Tüfekler ve av tüfekleri omuza dayanarak, tabancalar ise elde tutularak ateşlenir. Bu küçük çaplı ateşli silahların genel ilkeleri de toplarinkine benzer. Uzun menzilli tüfeklerin namlusu yivlidir. Yivli tüfeklerin atışları daha isabetlidir. Av tüfeklerinde ise namlu düzdür. Tüfekler kurşun, av tüfekleri saçma atar. Saçma denen bu küçük metal bilyeler, tüfek ateşlendiğinde hedef üzerine saçılır ve bu da bazı durumlarda isabet oranını artırır.

Tüfeğe benzer ilk ateşli silah 1400'lerde yapılan ve arkebüz olarak adlandırılan küçük bir toptu. 1500'lerde daha gelişmiş tüfekler yapıldı. Bunlar ağızdan dolduruluyor ve fitilli yada çakmaklı bir ateşleme sistemiyle ateşleniyordu. Bu tüfeklere çakmaklı tüfekler de denir. 1807'de çarpmalı ateşleme sistemi geliştirildi. Bu sistemde, çarpmayla alev alan bir kapsül haznedeki barutu ateşliyordu. 1840'larda çakmaklı ve fitilli tüfeklerin yerini çarpmalı ateşleme sistemiyle donatılmış silahlar aldı.

Yuvarlak kurşun atan bu tüfeklerin atışı çok isabetli değildi. Namluya yiv açma denemeleri 1500'lere kadar geri gitse de, gerçek yivli tüfekler ancak 1800'lerde yapılabilirdi. Öte yandan tüfeği ağızdan doldurmak namlunun yivlerini bozuyordu. Bu da atışların isabet oranını düşürüyordu. Bunun önüne geçebilmek için kuyruktan

doldurma sistemi geliştirildi. Günümüzde kullanılan tüfeklerin ve av tüfeklerinin çoğu kuyruktan doldurulur.

Av tüfekleri, çift namlulu ve tek namlulu olarak ikiye ayrılır. Tek namlulu olanlar kendi içlerinde tek kırma, otomatik ve pompalı olarak kategorilere ayrılır. Otomatikler seri atış yapabilme olanaklarından ötürü atıcılara avantaj sağlarlar ama bu silahlarda gaz basıncının bir kısmı mekanizmanın geri gelmesine harcılandığından ötürü pompalı ve tek kırmadan daha güçsüz mermi atar. Av tüfeklerinde magnum namluya sahip olanlar daha kuvvetli fişek atabilirler. Ateşleme sistemi horozsuz yani içten çarpmalı olan bugünkü av tüfekleri, ateş ettikten sonra boş kovani otomatik olarak dışarı fırlatır. Tüfekler 2 ile 28 kalibre arasında değişir. Bu gün en yaygın olan kalibre 12'dir.

Batı ülkelerinde atıcılık ve avcılık çok değişik versiyonlarıyla alabildiğine özgür bir biçimde yapılabilmektedir. Yivli atış tüfekleri batı standartlarına göre de pahalı olduğundan dolayı yivli tüfek ihtiyacına karşı yivsiz tüfekten yola çıkarak çözüm arayışlarına tanık olmaktadır. Yivli tüfekler mermiye dönme kazandırarak hem daha uzak menzile gidiş yönüyle hem de nokta atışı yönüyle atıcıya pek çok avantaj sağlarlar. Oysa yivsiz tüfeklerde böyle bir avantaj söz konusu değildir. Bu nedenle yivsiz tüfekte yarı yivli namlu kullanılmaktadır. Buna da paradoks namlu denmekte ve tek kurşun atışlarında çok büyük avantajlar sağlamaktadır. Ama ülkemizde yivsiz tüfekte yivli namlu kullanmak yasal değildir.

Atıcılık sporunda kullanılan tüfekler genellikle av tüfeğinden daha güçlüdür. Bu tüfeklerde ateşleme sırasında hazne bölümünde daha yüksek bir basınç olduğu için namlusu da daha kalın ve ağırdır. Bazı atıcılık tüfekleri saniyede 1.000 metreyi aşan bir hızla kurşun atar. Atıcılık tüfeğinin boyutu, milimetre ya da inç olarak namlu çapıyla belirtilir (16).

2.2.5. Tabanca ve Revolverler

Tabancalar, tek elle kullanılmak üzere tasarlanmış silahlardır. İlk tabancaların 1550'lerde süvari silahı olarak geliştirildiği sanılır. Ancak bu ilk tabancalar kullanışsız ve güvenilmez silahlardı. 17. yüzyılın sonlarında çakmaklı ateşleme sistemi bulununca daha etkili silahlar yapılmaya başlandı. Bu sistemde, tetik

çekildiği zaman üzerinde çakmaktaşı bulunan bir çekiç (horoz) çelik bir yüzeye vuruyor ve bu vuruş sırasında ortaya çıkan kıvılcım barutu ateşliyordu. O dönemde her asker, kılıcının yanı sıra iki tabanca taşıyordu. Ama bu tabancaların her atıştan sonra doldurulması gerekiyordu ve bundan dolayı bu silahlar savaş sırasında çok kullanışlı değildi.

1831-35 arasında, ABD'li Samuel Colt (Bu isimde özel komando silahıda vardır), revolver de denilen toplu tabancayı geliştirdi. Bu tabancada namlunun arkasında genellikle altı mermi alan döner bir silindir (top) bulunur. Her atıştan sonra bu silindir dönerek namlunun arkasına yeni bir mermi sürer. Böylece yeniden doldurmaya gerek kalmadan altı kurşun atılabilir. Bu nedenle bu tür tabancalar altıpatlar olarak da adlandırılır. Otomatik tabancalarda ise top yerine şarjör bulunur. 6 mermi alabilen şarjördeki yay sistemi her atıştan sonra yeni bir mermiyi namluya sürer. Şarjör boşalınca yerine dolu bir şarjör takılarak atışa devam edilir. Tabancaların namlusu tüfeklerinkinden daha kısadır. Mermisi daha küçük ve sevk barutu da daha azdır. Bu nedenle tabancanın atış uzaklığı (menzili) daha kısa, mermi hızı da daha düşüktür.

2.2.6. Havalı Silahların Tarihsel Gelişim Süreci

Havalı silahlar uzun ve çok enteresan bir geçmişe sahiptir. Buna rağmen bir çok kimse bu geçmişi bilemez. Uzun bir geçmişinin olmasına karşın resmi havalı tabanca yarışmaları çok yeni bir daldır (17).

Tam bir bilgiye sahip olmamakla birlikte, havalı silahların ilk kez Avrupa'da 1500'lü yılların ortalarında üretildiği sanılmaktadır.

İlk zamanlarda havalı silahların büyük bir gizem taşıdığı ve şeytanın araçlarından birisi olduğu zannediliyordu. Geçmiş asırlarda kullanılan bazı havalı silahlar geniş kalibreli ve o günlerdeki ateşli silahlar kadar güçlü idi.

İlk zamanlarda tüplü silahlar genellikle kapalı ortamlarda kullanılmak üzere tasarlanmışlardı. Dolayısı ile o tarihlerde güçleri daha düşük ve menzilleri daha kısaydı. Daha sonra yapılan havalı silahlar ise nispeten daha güçlü üretilmiştir. Bu silahların teknolojileri geliştirilmiş ve avcılıkta da kullanılabilir hale gelmiştir.

1700'lü yılların sonlarında güçlü havalı tabancalar Avusturya Ordusu'nda da

kendisine yer bulmuş ve kullanılmıştır. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki, Avusturyalılar bu havalı silahların ölümcül etkilerini Napolyon'un ordusuna karşı etkin bir şekilde kullanmışlardır.

Hintliler tarafından "Dumansız Gök Gürültüsü" olarak adlandırılan havalı silahların, Amerika'da üretilen ilk modellerindeki düşük gücünden tarım alanında da yararlanılmıştır. Bu silahlar sivil savaşın akabinde asıl olarak kapalı alanlarda kağıt hedefler üzerine atış yapılmak için kullanılmıştır. Bunun sonucunda 19. yüzyılın sonlarına doğru, Amerika ve Avrupa'da havalı silahların kalibreleri önemli ölçüde azaltılmıştır.

20. yüzyıl ise gelişmiş havalı silahların ortaya çıkmasına tanık olunmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra bir çok Alman silah fabrikası ateşli silah üretiminden havalı silah üretimine dönüştürülmüştür. Bugün gelinen noktada yepyeni bir endüstri doğmuş ve dünya çapında atıcılık sporlarının önemli bir parçası durumuna gelmiştir.

İlk kez 1984 Olimpiyatlarında havalı silah müsabakaları oyunlara dahil edilmiştir (18).

2.2.7. Havalı Silah Çalışma Prensipleri ve Sınıfları

Havalı silahlar sıkıştırılmış hava, karbondioksit yada yay gücüyle hiçbir kimyasal tepkime olmaksızın kullandıkları çekirdeği fırlatan silahlardır. Hava silahları değişik şekil ve formlarda olabilir. Kalibrelerini ayırmaksızın modern havalı silahlar güç kaynaklarına göre 3 ana sınıfta incelenir.

2.2.7.1. Pnömatik Havalı Silahlar

Pnömatik havalı silahlar güç kaynağı olarak sıkıştırılmış havayı kullanırlar. Havanın silah içine sıkıştırılma şekli silahın cinsine göre değişir. En çok kullanılan modellerin başında çok pompalı pnömatik sistemler gelir. Bu sistemde silahın pompası her kurulduğunda silaha yüklenen hava miktarı artar. İki ila on pompa arasında istediğiniz güce erişmeniz mümkün olur. Çok kurmalı pnömatik genelde kompakt geri tepmesiz ve hafif olurlar. Çok kurmalı pnömatiklerin tek dezavantajları atışa hazırlanma sürelerinin uzun olmasıdır bu da bu silahları av için neredeyse kullanılamaz yapar. Çünkü ilk atıştan sonra hedef kaçmadan ikinci bir atış yapılması

neredeysi imkansızdır. Ancak bunun yanında çok kurmalı pnömatik hassasiyeti gerçekten iyidir.

2.2.7.2. Yaylı Pistonlu Havalı Silahlar

Biri havalı silah dediğinde büyük bir ihtimalle yaylı pistonlu havalı silahları kastediyordur. Günümüzde en yaygın kullanılan havalı silahlar şüphesiz yaylı pistonlu havalı silahlardır. Yaylı havalı silahlar atış ve maliyet bakımından alınması en kolay havalı silahlardır.

Yaylı pistonlu havalı silahlar; namlu kırmalı, alttan levyeli ve yandan levyeli olmak üzere üç ana başlıkla incelenir. Namlu kırmalı havalı silahlarda; gücü sağlayan yayın kurulması namlunun gövdeden kurularak aşağı gelmesiyle olur. En yaygın havalı silah çeşididir. Bu sistemin tek dezavantajı belli bir atış sonrası namluyu gövdeye bağlayan kilitle aşınma olup hassasiyet kötü yönde etkilenebilir. Alttan levyeli havalı silahlarda; silahın yayı namlunun altındaki bir levyenin kurulmasıyla kurulur. Bu sayede namlu sabit durduğundan hassasiyeti etkileyen herhangi bir dezavantaj oluşmaz. Yandan levyeli havalı silahlarda; silahın yayı namlunun altındaki bir levyenin kurulmasıyla kurulur. Bu sayede namlu sabit durduğundan hassasiyeti etkileyen herhangi bir dezavantaj oluşmaz. Yaylı pistonlu havalı silahlarda önemle dikkat edilmesi gereken hususların başında namlu kırırken yanlışlıkla tetiğe basılması durumunda namlunun aniden kapanıp insanları yaralayabileceğidir. Bu yüzden namlu kapatılana kadar bir elle daima tutulması emniyet açısından şarttır. Bir diğer önemli husus ise silahın boş atılmamasıdır.

2.2.7.3. Karbondioksitli Havalı Silahlar

Adından da anlaşılacağı gibi ihtiyacı olan gücü karbondioksitten alan silahlara karbondioksitli havalı silahlar denir. Piyasada sıkça bulunan 12 gr'lık karbondioksitle çalışan havalı silahlar seri atış yapabilmelei, atıştan önce kurulmaya ihtiyaç duymamaları ve çok kompakt yapıları nedeniyle sıkça kullanılan silahlardır. Havalı silah müsabakalarında da bu tip karbondioksitli silahlar kullanılır (19).

2.3. ATIŞ SPORUNUN VE YARIŞMALARININ GELİŞİM SÜRECİ

2.3.1. Atışın Tarihsel Gelişimi

Mızrak fırlatma, ok atma gibi yarışmaların geçmişi asırlar öncesine dayanmaktadır. Eski Yunanlılar, Kızıldertililer, Keltler, Persler, Slavlar ve Germenler de bu tarz yarışmaların yapıldığına dair arkeolojik bilgiler bulunmaktadır. Ateşli silahların ise ilk dönemine ilişkin bilgilerin yetersizliği yüzünden hedefli atışların ne zaman başladığı bilinmemektedir. Önceleri koruma ve avcılık amacıyla kullanılan tüfek daha sonra hedefe atış amacıyla kullanılmaya başlanmıştır (20).

İnsanoğlunun hayatını idame ettirme çabaları sonucu silahı bulup daha sonra barutu da beraber kullanarak geliştirdikleri ve bu güne değin kullandıkları silahlar, sonunda sporda da kullanılmaya başlanmıştır (12).

Atıcılık bir spor olarak olimpiyatlara girmeden önce, insanlar silahı başka amaçlar için kullanıyordu. Daha önceleri silahla atıcılığa benzeyen başka faaliyetler de vardı. İnsanlar oklarla hayvanları avlardı. Antik Atina'da insanlar tanrılara hoş görünmek için oklarla kuşları avlardı. Atıcılık bir spor olarak 10. yüzyılda tarih sahnesine çıkmıştır. Bir İsviçreli; kanca , ok ve baltayı birleştirerek iki metre uzunluğunda acayip bir yapı yaratmış ve bunu da spor için kullanmaya başlamıştır. 13. ve 14. yüzyıllarda Almanlar sadece erkeklerin katıldığı kulüpler kurmuşlardır. Bu kulüplerde kaval tüfeği ile atıcılık benzeri faaliyetlerde bulunmuşlardır. Kaval tüfeği, modern tüfeğin öncüsü olmuştur. Aslında tüfeğin tarihi daha gerilere Fransa kralı VIII. Charles dönemine kadar gitmektedir.

Fransız Kral savaş alanında kolay manevra yapabilme şansı verdiği için askerlerine tüfek kullandırtmıştır. Ancak atıcılık tam olarak spor haline gelmesi silah sektöründe gelişmelerin meydana geldiği 15. yüzyıla kadar mümkün olamamıştır. Atıcılık yarışmaları eski zamanlarda genelde Noel'de yapılırdı. Bu yarışmalar bir festival havası içerisinde geçer ve kazanan sporcuya genellikle ödül olarak para veya altın verilirdi (21).

13. ve 14. yüzyıllarda, Almanya ve İsviçre'de açılan derneklerle yapılanmaya başlayan atıcılık, bugünkü adıyla Uluslararası Atıcılık Federasyonu olan Uluslararası

Atıcılık Birliği'nin 1907'de kurulmasıyla yavaş yavaş beğenilen bir spor durumuna gelmiştir. Bilinen ilk atıcılık karşılaşması 1477'de Bavyera' daki Eichstatt' te yapılmıştır (Bazı kaynaklara göre de 1472'de Zürih) (20).

1710'da yeni tür tüfeklerin ortaya çıkmasıyla atıcılık Amerika'ya da sıçradı. Yemek bulmak ve kendilerini Hindistan'dan gelenlerden korumak isteyen Amerikalılar ağaçlara ve sabit hedeflere ateş ederek atış yeteneklerini geliştirmişlerdir. Amerika'da yapılan ilk atıcılık yarışmaları resmi bir nitelik taşımamaktaydı. Bu yarışmalarda sporcular 75, 90 metre ötedeki hedeflere ateş ederlerdi.

Amerika' da 1750'lerden sonra üretilen Çakmaklı Kentucky, atıcılığın yaygınlaşmasına imkan sağlamıştır. 1830'lar da atıcılık kulüpleri kurulmaya başlanmış ve aynı tarihte ilk atış yarışmaları yapılmıştır. Ardından nişancılığı geliştirmek amacıyla Ulusal Tüfek Derneği kurulmuştur. 1806'da Petersbourg' da subaylar tarafından Amatör Atıcılar Derneği kurulmuş, 1850'lere doğru halka açık olan atıcılık kulüplerinin sayılarında büyük artışlar olmuştur (20).

Ateşli silahların gelişmeye başlamasıyla birlikte 1800'lü yılların sonunda atıcılık sporu da bir çok ülkede yerleşmeye başladı. Teknolojideki hızlı ilerlemelerle tarihte ilk kez çok hassas atışların yapılabilmesi gerçekleşti. Senelerin ilerlemesi atıcılık sporunda, şansın yerini beceri ve dikkate bırakmasını sağlıyordu. Bu durum atıcılık sporunda antrenman boyutunun doğmasına sebep olmuştur (12).

1890'larda atıcılık sporu için özel silahların geliştirilmesiyle birlikte atıcılığa olan ilgi daha da arttı. Amerikalılar bundan sonra Avrupa'dakine benzer hedefler kullanmaya başladılar. 1825 yılında artık bir atıcılık faaliyetine 1000'e yakın kişi izleyici olarak geliyordu. 1830'lara doğru sabit hedefler yerine kuş gibi hareketli hedefleri kullanmaya başladılar. Daha sonraları Amerika'da ulusal atıcılık federasyonları kurulmaya başlandı. 1907 yılında Amerika'da sekiz ulusal atıcılık federasyonu vardı. Şu anda ise 148 üyeden oluşan Uluslararası Atıcılık Federasyonu Amerika'da faaliyet göstermekte.

Atıcılık 1904 St.Louis ve 1928 Amsterdam Olimpiyatları hariç tüm olimpiyatlarda boy göstermiştir. Atıcılıkta bayanlar dalındaki ünlü isimlerden biri şüphesiz 15 metre uzaktan ateş ederek 5000 hedeften 4772'sini vuran Annie

Oakley'dir. Ancak kadınlar atıcılık dalındaki ilk madalyalarını modern olimpiyatlar yapılabildiği neredeyse bir yüzyıl geçtikten sonra 1976'da almışlardır (21).

2.3.2. Dünya'da Atış Yarışmalarının Tarihsel Gelişimi

Ateşli silahların ilk döneminde ilişkin bilgilerin yetersizliği yüzünden hedefli atışların ne zaman başladığı bilinmemektedir. Barutun bulunup ateşli silahların kullanılması ile spor görünümüne kavuşan atıcılığın ilk dönemi, büyük ölçüde yivli tüfeğin ilk dönemi ile çakışır. Önceleri koruma ve avcılık amacıyla kullanılan tüfek daha sonra hedefe atış amacıyla kullanılmaya başlanmıştır.

1737'de Rusya'da hedefli atışlar için Çariçe Anna İvanovna, sarayında bir atış alanı yaptırmıştır. 1806'da Petersbourg'da subaylar tarafından Amatör Atıcılar Derneği kurulmuş, Sovyet sporcularının Olimpiyat ve Dünya Şampiyonaları'ndaki sürekli başarıları, Rus halkının bu spor dalına gösterdiği geleneksel ilgiyi yansıtmaktadır.

Amerika'da 1750'lerden sonra üretilen Çakmaklı Kentucky, yüksek isabet olanağı sağlamıştır. 1830'larda nüfusun yoğun olduğu kent ve kasabalarda atıcılık kulüpleri kurulmaya başlamış, ardından nişancılığı geliştirmek amacıyla Ulusal Tüfek Derneği kurulmuştur.

Tüfekle hedefe atış İngiltere'de 1800'lerden önce yaygınlık kazanmıştır. İngiliz Ordusu, 1800'den sonra çeşitli tiplerde yivli tüfekler üzerinde araştırmalar yürüterek, özellikle 550 metreden uzak hedeflere yönelik uzun mesafeli atıcılığa ağırlık vermiştir.

19. yüzyılın ortalarında, Kuzey Avrupa ülkelerinde ve İngiltere'de "hedefi en iyi vurmak" şeklinde yapılan yarışmalar daha sonra kurallaştırılarak bir spor dalı haline getirilmiştir.

Atıcılık, 1896'dan bu yana bir Olimpiyat Oyunları'nda ordu, yivli tüfek, hizmet tabancası, hareketli geyik ve yaban domuzu ile uçan güvercin atıcılığı alanlarında yarışmalar düzenlenmiştir (20).

Atıcılıkta ilk Dünya Şampiyonası 1897'de düzenlenmiştir. Daha sonraki şampiyonlar 1907'de kurulan 1919 ve 1946'da yeniden örgütlenen uluslararası yönetim organı Uluslararası Atıcılık Birliği' nin [(UIT) Union Internationale de Tir]

gözetiminde yapılmıştır (11).

Zamanla diğer dallar da Olimpiyat Oyunları' na alınmış. Son olarak Double Trap' ın 1996 Atlanta olimpiyatları' nda resmi dal olarak yarışmalarda yer almasına karar verilmiştir (20).

2.3.3. Türkiye'de Atış Yarışmalarının Tarihsel Gelişimi

Osmanlılar döneminde atıcılık faaliyetleri , 15. yy.' dan sonra ortaya çıkmıştır. atıcılık faaliyetleri daha çok askeri görünümde ve gösteri niteliğindedir.

Önceleri padişaha yollanan kıymetli armağanlar arasında daha sonra ise savaş ganimetleri arasında görülen tüfekler, Enderun-u Hûmayun öğrencileri için Avrupa'dan satın alınmaya başlandı.

Sarayda, başında tüfekçibaşının görevli olduğu tüfek ve barutla ilgili özel görevliler bulunurdu. Yeniçerilerin de günlük ve haftalık atış eğitimi programları vardı. 3-4 ayda bir Yeniçeri Ağası öteki ağalarla birlikte alana gelir, tüfek atışlarını incelerdi. Sayıları otuzdördü bulan atış alanlarının tüm harcamalarını devlet karşılardı. Tüfek atışlarını yapan kişilere "Silahendaz" denirdi.

Türkiye'de atıcılık sporu 1910'dan başlayarak daha çok avcılık biçiminde gelişti. Bu dalda etkinlik gösteren ilk kulüp Fenerbahçe oldu (1913). Fenerbahçeli Necati ve Galip Bey, Galatasaraylı Bülent ve Merdiven köylü Ziya Beyler başlangıç döneminin atıcıları oldu. İlk futbolcu ve hakemlerimizden Sait Salâhaddin Cihanoğlu da bu spor dalının temelleşip yaygınlaştırılması konusunda yoğun çaba gösterdi.

1937 yılında Atıcılık ve Avcılık adıyla ilk federasyon kuruldu. İlk başkanlığı Hakkı İgam yaptı. Türkiye'de atıcılık yarışmaları ilk kez İstanbul bölgesinde yapıldı. Fenerbahçe'de, ilkel şartlarda yapılan bu ilk Türkiye Şampiyonası'ndan sonra aynı yerde Balkan Atış Şampiyonası düzenlendi. Bu yarışmalarda Muzaffer Bükülmez 22 kalibre tüfek atışlarında Türkiye ve Balkan birincisi oldu. Atıcılık, avcılığın dışında 1940'larda ele alınmaya başlandı ve a sılAtıcılık Federasyonu 1945'te kuruldu. Cemil Taner'in çabaları ile Ankara ve diğer illerde atıcılık uluslararası poligonlara ilk kez 1959 yılında Beyrut'ta yapılan Akdeniz Oyunları'yla çıktı. İlk defa 1968 yılında bayanlar skeet dalında Balkan Şampiyonu olan Silli Giraud, bu başarısını 1969-1978 yılları arasında da sürdürdü.

Türk atıcılığı 1980'li yıllarda önemli gelişmeler gösterdi. 1980 yılında Yunanistan'da yapılan Balkan Skeet ve Trap Şampiyonası'nda Türk atıcılar 600 atış üzerinden 582 isabetle Balkan rekoru kırarak şampiyon oldu. Bu derece aynı zamanda Sovyet atıcılara ait Avrupa rekoruna eşitti. 1984 Avrupa Kupası İstanbul'da düzenlendi ve gençler kategorisinde Bülent Torpil şampiyon oldu. 1986 yılında Almanya'nın Suhl kentinde yapılan Dünya Atıcılık Şampiyonası'nda Türk atıcılar takım halinde, skeet dalında 61 ülke arasında olimpiyat barajını da aşarak 14. oldu. 1987 yılında Ufuk Arman havalı tüfekte 582 puanla Balkan rekoru kırarak şampiyonluğu elde etti. 1992'de Sevinç Tüfekçi Balkan Şampiyonası'nda havalı tüfekte 3. oldu.

1993 yılında Almanya'da düzenlenen Dünya Kupası'nda Bülent Torpil 2. olmayı başarırken, İstanbul'da yapılan Balkan Şampiyonası'nda Türkiye 2 altın, 4 gümüş, 5 bronz madalya kazanarak takım halinde birinci oldu. Aynı yıl Servet Sivrikaya Barcelona'da yapılan Dünya Atıcılık Şampiyonası'nda gümüş, Çek Cumhuriyeti'nde düzenlenen Avrupa Trap Skeet Şampiyonası'nda bronz madalya elde etti. Büyük erkek takımı ise Kahire'de yapılan Double Trap Dünya Kupası karşılaşmalarında üçüncü olmayı başarırken, Songül Yaman da Balkan Şampiyonluğu'nu kazandı.

1994 yılında Mısır'da düzenlenen Double Trap Dünya Kupası'nda, Servet Sivrikaya bronz madalya elde ederken, İstanbul'da yapılan Balkan Havalı Silahlar Şampiyonası'nda atıcılarımız 3 altın, 2 gümüş ve 5 bronz madalya kazandılar. Bulgaristan'da düzenlenen Balkan Trap-Skeet Şampiyonası'nda genç erkeklerde Ayhan İşler'in altın madalyasını, Mehmet Kapson, Mert Yazıcıoğlu ve Emel Kurtuluş'un gümüş madalyası ile Hasan Ünverdi, büyük erkeklerde Servet Sivrikaya'nın bronz madalyası izledi.

1995 yılında Almanya'da düzenlenen Dünya Kupası Atıcılık Şampiyonası'nda Alp Kızılsu bronz madalya elde ederken, atıcılarımız Bükreş'te yapılan Balkan Trap Skeet Şampiyonası'nda 4 altın, 3 gümüş, 8 bronz madalya kazandılar (22).

2.4. ATICILIK VE ATICI KRİTERLERİ

2.4.1. Atıcı Kimdir ?

“Atıcı; attığını vuran, vuramasa da sebebini bulandır.”

Atıcı; bütün nişancılık sıfatları için kullanılabilen ortak bir terimdir. Tabanca taşıyan her şahıs birer atıcı olarak kabul edilir. Buna karşın; her attığını vuran, vuramadığı zaman sebebini bularak yaptığı düzeltme ile olumlu sonuçlar alabilen şahıs ise nişancı diye adlandırılır. Nişancı bir müsabakada tam puanın en az %75'ini alabilendir. Bunların yanında; hedefleri istediği noktadan ilk atışta vurabilen, boşa hiç mermi atmayan ve tam puanın en az %90'ını alabilen şahıslar keskin nişancı diye adlandırılır (23).

2.4.2. Atıcılarda Aranılan Özellikler

Dünyadaki pek çok ülkede üstün askeri nişancıları ve şampiyon olimpik atıcıları seçerken aşağıda belirtilen kriterleri taşıyan sporcular eğitim sürecine tabi tutulurlar;

Yüksek konsantrasyon yeteneği olan,

- a) İstekli, hevesli,
- b) Zeka ve anlama yeteneği uygun,
- c) Atletik ve spora yatkın,
- d) Azimli, gayretli, dayanıklı,
- e) Cesur ve gözü pek,
- f) Serin kanlı, sakin yapılı,
- g) Uyumlu, problemsiz (24).

2.4.3. Atıcı Yetenek Seçimi

Atıcılık sporu, yapısı gereği bütün branşları bir silahla yapılan, malzemesiz ve silahsız düşünülmesi olanaksız olan bir spordur. Bu sebeple, atıcılık sporuna yeni başlayacak genç sporcuların, öncelikle silah-malzeme kullanma ve taşıma sorumluluğuna sahip olup olmadıkları mutlak suretle dikkate alınmalıdır. Eğer bu düşünce temel alınarak doğru insanlar seçilerek onlar üzerinde çalışmalar yapılırsa, daha sonra karşılaşılabilecek tatsız olayların ve boşa çabaların önüne geçebiliriz.

Ayrıca, bu anlatılanları da göz önünde bulundurarak, fiziksel ve mental kapasite olarak belirli bir olgunluğa erişmiş gençler arasından yeni atıcılar seçmeye çalışmalıyız. Bilimsel manada bu seviyenin genellikle kız ve erkeklerde 12-13

yaşları arasında belirmeye başladığı bilinmektedir. Bu yaşın altında olan atıcı adaylarının yapılacak çalışmalarda faaliyetlerin ciddiyetini kavrayamadıkları ve silahların ağırlığından dolayı ciddi omurga rahatsızlıkları çektikleri sıkça gözlenmektedir.

İstenen yaş grubu içinden atıcılık sporu için bir seçme yaparken birkaç temel özellik üzerinde durulmalıdır. Bunlar genellikle sonradan geliştirilebilen özelliklerdir. Ancak seçilecek sporcuların belirli ölçütler içinde olmasında da yarar vardır. Bu özelliklerin başında dikkat, konsantrasyon yeteneği, dengeli olmak ve yüksek reaksiyon süratine sahip olmak gelmektedir. Sayılan özelliklerin çeşitli test metotları ile ölçülebilme olanağı vardır. İyi bir atıcı olmak için hangi sayısal değerler içinde olunacağını gösteren bir test bataryamız henüz bulunmamaktadır. Büyük bir aday grubuna yapılan testler sonucunda en iyi değerlere ulaşanları öncelikle dikkate almak, seçilen atıcıların daha çabuk elit atıcı düzeye ulaşmasına yardımcı olacaktır (25).

Hazırlanmış olan örnek test sporcu seçimlerinde yeterli olacak düzeydedir.

Tablo 1: Atıcılık Sporunda Yetenek Seçimi Test Bataryası

ATICILIK SPORCU YETENEK SEÇİMİ TESTİ (ERKEK)		
İSTASYONLAR	İSTENİLEN	AMAÇ
Beceri Koşusu	Süre	Beceri Ölçümü
Mekik	30 sn. içindeki	Karın Kas Kuvveti
Durarak Uzun Atlama	Cm.	Bacak Kas Kuvveti
Reaksiyon Testi	Cm.	Reaksiyon Sürati
Öne Esnetme	Cm.	Omurga Esnekliği
Barfiks	30 sn. içindeki	Kol ve Üst Vücut Kas
Oturma Pozisyonunda	Süre	Denge, Konsantrasyon
Şınav	30 sn. içindeki	Kol ve Göğüs Kasları
Kapalı Gözle Tek Bacak Üzerinde Durus	Süre	Denge Ölçümü
Dağınık Rakamları Bulma	Süre	Konsantrasyon ve Dikkat

Yüz Üstü Yatarak 1m. Yük.Sağ.Topu Fırlatma	30 sn. içindeki miktar	Sırt Kasları
İp Atlama	30 sn. içindeki	Dayanıklılık

2.4.4. Yapılacak Test Hakkında Gerekli Açıklamalar

Atçıların yetenek seçiminde kullanılan testler aşağıda belirtilmiştir.

1. **Beceri Koşusu:** 10 m. uzağa konulan iki maddeyi tek tek alıp getirmek.
2. **Mekik:** 30 sn. içinde yapılan en yüksek mekik sayısına ulaşılması beklenir.
3. **Durarak Uzun Atlama:** İki ayak sabit olmak koşulu ile ileriye sıçramak (3 deneme).
4. **Reaksiyon Testi:** Bir metrelik çubuk, yukarıdan dikey olarak bırakılırken en çabuk şekilde ve en kısa yerde çubuğu tutabilme.
5. **Vücudu Öne Esnetme:** Ayaklar kapalı ve dizler gergin olarak vücudu kasadan öne esneterek en uzağa değebilme.
6. **Barfiks:** Barı düz tutuşla 30 saniye içerisinde yapılacak en fazla kol çekme.
7. **Oturma Pozisyonunda Elde Sopa Dengeleme:** Oturur pozisyonda 1 metrelik bir sopayı en uzun süre dengede tutmaya çalışma.
8. **Şınav:** 30 saniye içinde her kalkışta diğer ele değmek şartı ile şınav hareketini en fazla yapmaya çalışma.
9. **Tek Bacak Üzerinde Denge:** Tek bacak üzerinde gözleri kapayarak en uzun süre dengede kalabilme. 3 deneme yapılacak ve en iyisi alınacaktır.
10. **Dağınık Rakamları Bulma:** 24 – 87 sayıları arası dağınık sıralanmış rakamları en kısa zamanda bulma.

11. Sağlık Topu Fırlatma: Yüz üstü pozisyonda tek elle bir metre uzaktan bir metre yüksekliğe sağlık topunu 30 sn. içerisinde en fazla atmaya çalışma.

12. İp atlama: 30 sn. içinde tek veya çift ayak en fazla sayıda atlamaya çalışma (26).

2.4.5. Atış Sporunda Sporcu Seçme Kriterleri

2.4.5.1. Ön Seçim

Atış takımına özgü yeteneklerin tespit edilebilmesi için, elimizdeki mevcudun tamamının ön elemenden geçirilmesi gerekir.

2.4.5.2. Boy–Kilo Oranının İncelenmesi

Çok kısa, çok zayıf, çok kilolu olanlarının elenmesi (gözle muayene).

2.4.5.3. Anatomik İnceleme

Tüfek – Tabanca İçin Müşterek Eleme Sebepleri

1. Ayakların normal duruşta ayak ucundan içe/dışa dönük olması,
2. Ayak tabanlarının yere tam basmaması,
3. Bel – Omurga görünüşünün düzgün olmaması,
4. Göğüste şekil bozukluğunun olması.

Tabanca İçin Eleme Sebepleri

1. Dirsek ekleminde 10 dereceden az extansion (dışa açılma) olması,
2. Boyun rotasyonunun (sağa), kısıtlı olması (rotasyondaki zorlanma neticesinde boyun kaslarının gereğinden fazla kasılmasına sebep olacağından).

Tüfek İçin Eleme Sebepleri

1. Üst gövdenin uzun alt gövdenin kısa olması (Tüfek nişan pozisyonunda dirseğin kalça kemiğine oturmaması sebebi nedeniyle),
2. Boyun bölgesinin uzun olması (Tüfek nişan pozisyonunda başın bakış hatası yapmaması için).

Nabız Durumunun İncelenmesi :

Gençlerde normal nabız ortamları 60-80 /dk. aralığında olması bakımından oturur vaziyette ve rahat bir ortamda alınan 1 dakikadaki kalp atım sayısının (ayrı günlerde en az 3-5 kez) 90 nabızdan fazla olan sporcuların ara seçim aşamasına kadar takip edilmelidir.

2.4.6. Ara Seçim

Ön seçim neticesinde elimizde kalan sporcuların poligon şartlarında özellikle psikolojik algılama ve fiziksel dayanıklılık durumları bakımından değerlendirilmeleri önemlidir.

2.4.6.1. Psikolojik İnceleme

1. Heyecan durumunun incelenmesi: Karşılıklı konuşma, soru-cevap aşamasındaki tutum ve davranışları
2. Silah ile çalışma yaparken (mermisiz) hareketlerin gözlemlenmesi: Heyecan, panik durumu, kuru tetik çalışmasında gözlerini her defasında kırıp kırpmaması, uyarılara rağmen tetiği çok hızlı çekmesi gibi.

2.4.6.2. Algılama Yeteneğinin (Motor öğrenme) İncelenmesi

1. Pozisyon almayı kolay kavrayabilmeli,
2. Nişan vaziyetindeki duruş, pozisyon ve temel teknikleri çabuk kavramalı
3. Kabza kavrama, tetik çekme, hedefi takip tekniklerini kısa zamanda doğru olarak uygulayabilmeli.

2.4.6.3. Dayanıklılık-Kuvvet Durumunun İncelenmesi

1. 1200 m. Koşuyu en az 3 dakikada koşabilmeli
2. Şınav hareketini 2 dakikada en az 30 adet yapabilmeli
3. Mekik hareketini 2 dakikada en az 46 adet yapabilmeli
4. 100 m. Koşuyu en az 15,2 saniyede koşabilmeli

2.4.7. Son Seçim

Atış branşında ara seçimde yapılan incelemeyi pekiştirmek ve seçimi netleştirmek için ön seçim ve ara seçime göre daha uzun zamana ihtiyaç vardır. Bu bakımdan 3-4 ay boyunca elimizde kalan sporcuların denenmesi gerekir. Son Seçim devresi içinde bir çok deneme antrenmanı yapılmalıdır.

Branşa özgü hareket koordinasyonunun gözlenmesi ve mermi atarak gerçek atıcıların seçilebilmesi için yapılacak çalışmalar şunlardır:

1. Kuru tetik çalışmaları: İrkilmeyi önlemek, tetiğe alışmak, gez-arpacığa dikkat etmeyi geliştirmek için.
2. Destekli atışlar: Nişancılık özelliğini test etmek ve geliştirmek için.
3. Hedef kartının arkasına veya siyah kağıda yapılacak atışlar: Gez ve arpacığa dikkatli çalışmayı geliştirmek ve pozisyonun doğruluğunu sağlamak için.
4. Hedefe 3 – 5 – 10 - 15 mermilik atışlar.
5. Hedefi çekmeden grup atışları: 1x5, 2x3, 2x5 hedefi her defasında çekerek yapılan atışlar.
6. Dikkat dağıtıcı ortamda yaptırılacak atışlar: Radyonun sesini fazlaca açıp konsantre olabilme özelliğini ölçme gibi (27).

2.5. MÜSABAKASI YAPILAN ATIŞ BRANŞLARI

2.5.1. Dünya Şampiyonalarında Yapılan Atıcılık Branşları

2.5.1.1. Erkekler Kategorisi Atıcılık Branşları

1. 300 m. Serbest Tüfek 3 Pozisyon
2. 300 m. Yatarak Atış
3. 300 m. Standart Tüfek 3 Pozisyon
4. 50 m. Serbest Tüfek 3 Pozisyon
5. 50 m. Serbest Tüfek Yatarak Atış
6. 10 m. Havalı Tüfek
7. 50 m. Serbest Tabanca
8. 25 m. Rapid Tabanca
9. 25 m. Merkezi Ateşlemeli Tabanca
10. 25 m. Standart Tabanca
11. 10 m. Havalı Tabanca
12. 50 m. Koşan Hedef
13. 10 m. Koşan Hedef
14. Trap
15. Double Trap
16. Skeet

2.5.1.2. Kadınlar Kategorisi Atıcılık Branşları

1. 300 m. Standart Tüfek 3 Pozisyon
2. 300 m. Standart Tüfek Yatarak Atış
3. 50 m. Spor Tüfek 3 Pozisyon
4. 50 m.Spor Tüfek Yatarak Atış
5. 10 m. Havalı Tüfek
6. 25 m.Standart Tabanca
7. 10 m.Havalı Tabanca
8. 10 m. Koşan Hedef
9. Trap
10. Double Trap
11. Skeet

2.5.2. Olimpiyatlarda Yarışması Yapılan Atıcılık Branşları**2.5.2.1. Erkekler Kategorisi Atıcılık Branşları**

1. 50 m. Serbest Tüfek 3 Pozisyon
2. 50 m. Serbest Tüfek Yatarak Atış
3. 10 m. Havalı Tüfek
4. 10 m.Koşan Hedef
5. 10 m. Havalı Tabanca
6. 50 m. Serbest Tabanca

7. 25 m. Rapid Tabanca

8. Trap

9. Double Trap

10. Skeet

2.5.2.2. Kadınlar Kategorisinde Atıcılık Branşları

1. 50 m. Spor Tüfek 3 Pozisyon

2. 10 m. Havalı Tüfek

3. 10 m. Havalı Tabanca

4. 25 m. Standart Tabanca

5. Trap

6. Skeet

2.5.3. Türkiye’de Yarışması Yapılan Atıcılık Branşları

2.5.3.1. Erkekler Kategorisinde Atıcılık Branşları

1. 50 m. Serbest Tüfek 3 Pozisyon

2. 50 m. Serbest Tüfek Yatarak Atış

3. 10 m. Havalı Tüfek

4. 10 m. Havalı Tabanca

5. 50 m. Serbest Tabanca

6. Trap

7. Double Trap

8. Skeet

2.5.3.2. Kadınlar Kategorisi Atıcılık Branşları

1. 50 m. Spor Tüfek 3 Pozisyon
2. 10 m. Havalı Tüfek
3. 10 m. Havalı Tabanca
4. 25 m. Standart Tabanca
5. Trap
6. Double Trap
7. Skeet

2.6. YARIŞMALARDA KULLANILAN SİLAHLARIN TEKNİK ÖZELLİKLERİ

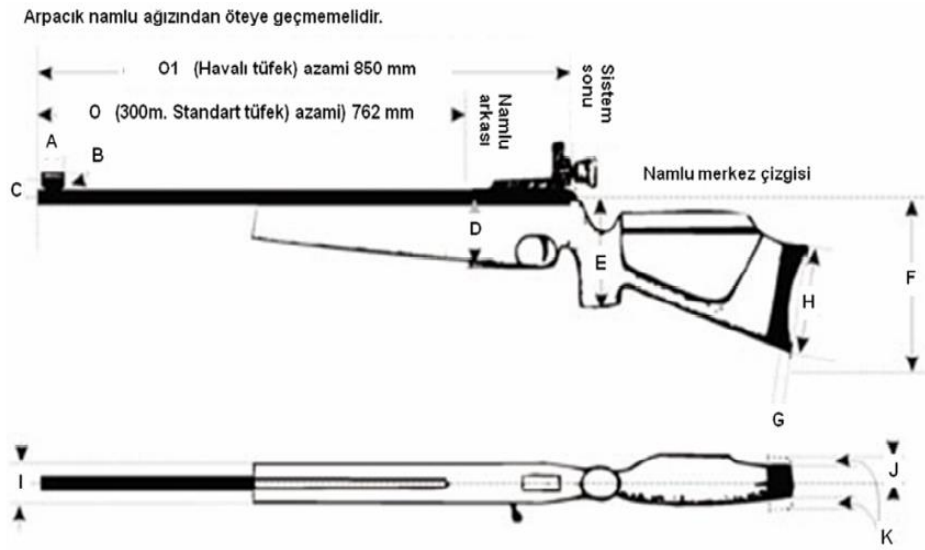
2.6.1. 300 m Standart Tüfek

1. Minimum tetik ağırlığı 1500 gr. olmalıdır. Tetik ağırlığı namlu dik olacak şekilde ölçülmelidir. Tetik ağırlığı kontrolleri son seriden hemen sonra yapılmalıdır. Ağırlığı ölçmek için en fazla 3 denemeye izin verilmektedir. Tüfeği testi geçemeyen atıcı diskalifiye edilmelidir.
2. Tüfek, atış sırasında atış hattından görevli hakemin izni olmadan çıkartılmamalıdır.
3. Bütün pozisyonlarda değiştirilmeden aynı tüfek kullanılmalıdır; fakat dipçik tabanı ve handstop ayarlamalarına, arpacık değişimlerine ve gez veya diopter ayarlamalarına izin verilmektedir. Yarışma esnasında yanak parçasının sökülmesi, namlu temizlenmesi ve sürgü sökülmesi jüri gözetimi dâhilinde izin verilmiştir ancak tekrar yerleştirildiğinde pozisyonu değişmemelidir.

4. Namlunun arka yüzünden ağzına kadar olan uzunluğu, uzatma tüpleri dâhil 762 mm yi geçmemelidir.

2.6.2. 10 m Havalı Tüfek

1. Tüfek Ölçüm Tablosundaki belirlemelere uyan ve aşağıdaki diğer kısıtlamaları da içeren tüm sıkıştırılmış gazlı veya havalı tüfekler.
2. Havalı tüfek sisteminin, mekanizmanın arka ucundan tüfek ağzına kadar ölçülen toplam uzunluğu 850 mm yi geçmemelidir.

Şekil 1 : Havalı Tüfek Ölçüleri (Yandan ve Üstten Görünüş)

Tablo 2 : Ateşli ve Havalı Tüfek Ölçüleri

	Kategori	300m Standart Tüfek	Havalı Tüfek
A	Arpacık tünelinin uzunluğu	50 mm	50 mm
B	Arpacık tünelinin çapı	25 mm	25 mm
C	Arpacık halkası merkezinin namlu deliği merkezine uzaklığı (sağ omuzdan sol gözünü kullanarak atış yapan atıcılar için hariç)	60 mm	60 mm
D	Kundağın ön tarafının derinliği	90 mm	90 mm
E	Kabzanın en alt noktası	160 mm	160 mm
F	Kundağın veya dipçik tabanı ucunun, dipçik alanı maksimum aşağı doğru pozisyondayken en alt noktası	220 mm	220 mm
G	Dipçik tabanı eğrisinin derinliği	20 mm	20 mm
H	Dipçik tabanının boyu	153 mm	153 mm

I	Kundağın ön tarafının maksimum kalınlığı	60 mm	60 mm
J	Yanaklığın namlunun merkez çizgisine maksimum uzaklığı	40 mm	40 mm
K	Dipçik tabanının, dipçiğin bitiminin merkez çizgisine paralel; sağa veya sola doğru yatabilme payı	15 mm	15 mm
L	Tetik ağırlığı- kurulu tetik yasak	1500gr min.	Serbest
M	Nişangâhlarla birlikte ağırlık (300m de handstop la birlikte ağırlık)	5.5 kg	5.5 kg
N	Arpacık standart tüfekte ve havalı tüfekte namlu ağızından ileride olmamalıdır.	Geçemez	Geçemez
O	Standart Tüfek: Arka yüzünden namlu ağızına kadar olan uzunluğu, uzatma tüpleri dâhil	762 mm	-
P	Havalı Tüfek: Havalı tüfek sisteminin toplam uzunluğu	-	850 mm

Tablo 3 : Yarışmalara Göre Tüfek Özellikleri

Yarışma	Maksimum Ağırlık	Tetik	Namlu Sistemi/Uzunluğu	Mühimmat	Diğer Özellikler
10 m. Havalı Tüfek	5.5 kg. Bay/Bayan	Tetik Hazırlama Yok	850 mm	4.5 mm (177)	Tüfek Sehpa sız Yok
50 m. Tüfek 3 Pozisyon ve Yat	8.0 kg. Bay	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok	5.6 mm (22) Uzun Tüfek	
50 m. Tüfek 3 Pozisyon ve Yat	6.5 kg Bayan	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok	5.6 mm (22) Uzun Tüfek	
300 m. Tüfek 3 Pozisyon ve Yat	8.0 kg. Bay	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok	Maksimum 8 mm.	Serap bandının genişliği=60 mm.
300 m. Tüfek 3 Pozisyon ve Yat	6.5 kg Bayan	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok	Maksimum 8 mm.	Serap bandının genişliği=60 mm.
300 m. Standart Tüfek 3 Pozisyon	5.5 kg. Bay	Tetik Ağırlığı Minimum 1500 gr.	762 mm Namlu	Maksimum 8 mm.	Serap bandının genişliği=60 mm.
Not: Tüfek tüm aksesuarları ile tartılmalıdır.					

2.6.3. 25 m Kenar Ateşlemeli Tabanca

Tabanca özellikleri tablosundaki bilgilere uyan kenar ateşlemeli 5,6 mm(22")

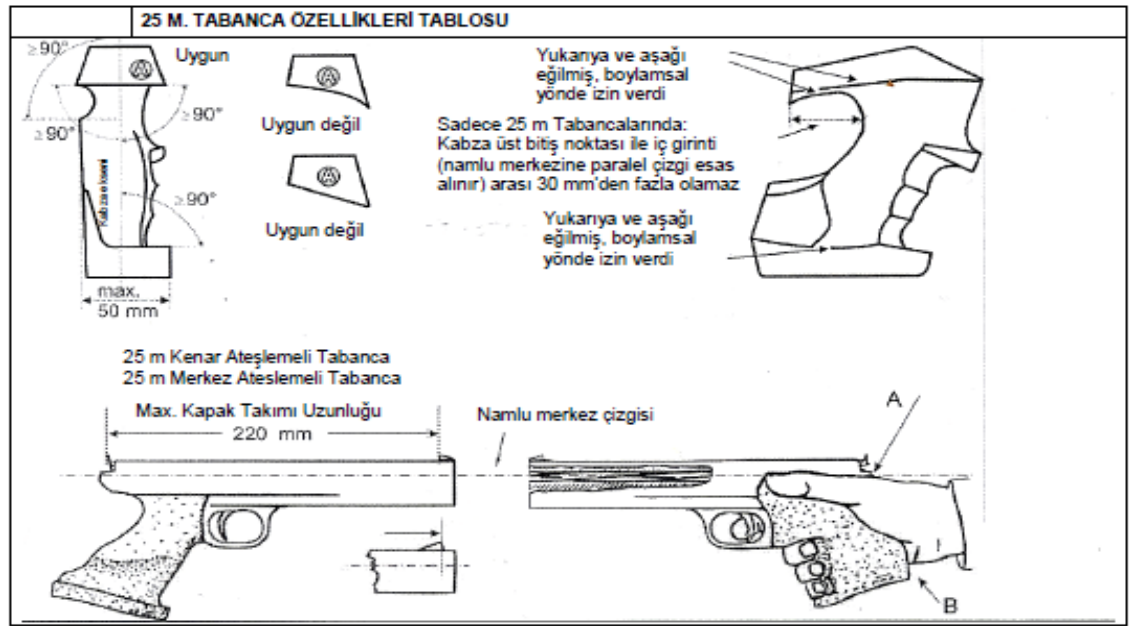
kalibreli uzun tabanca ve uzun tüfek mermileri kullanan (tek doldurmalı tabancalar hariç) tabancalar kullanılabilir.

2.6.4. 25 m. Merkez Ateşlemeli Tabanca

Tabanca Özellikleri Tablosundaki özelliklere uyan, tek doldurmalı tabancalar hariç, kalibresi 7.62 mm den 9.65 mm ye(30-38) olan merkez ateşlemeli tabancadır.

2.6.5. 50 m. Tabanca

5.6 mm (22) kalibreli uzun tabanca ve uzun tüfek mermileri kullanılan kenar ateşlemeli tabanca kullanılabilir.50 metre tabanca yarışmalarında kullanılan tabanca yalnızca bir mermiyle doldurulmuş olabilir. 50 metre tabancada bileği kavramadığı sürece, el kılıfı kullanılmasına izin verilmektedir.

Resim 1 : 25 m. Tabanca Özellikleri

Tablo 4 : Tabanca Yarışmaları Tablosu

Silah Tipi	1) Silah Ağırlığı 2) Tetik Ağırlığı	Ölçüm Kutusu (mm.)	Namlu / Kapak Takımı Uzunluğu	Kabza	Diğer Özellikler
10 m. Havalı Tabanca	1) 1500 gr. Max 2) 500 gr. Min.	420x200x50	Sadece Kutu Boyutunda	Görüş Aşağısında	Yalnız 1 saçma doldurulur.

50 m. Tabanca	1)Kısıtlama Yok 2) Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok	Özel Kabzalara İzin Verilir	Yalnız 1 fişek doldurulmalıdır.
25 m. Kenar Ateşlemeli Tabanca	1) 1400 gr. Max. 2) 1000 gr. Min.	300x150x50	153 mm. 220 mm.	Görüş Aşağısında	Şahlanma engelleyici, alev gizleyen kullanımı yasaktır.
25 m. Merkez Ateşlemeli Tabanca	1) 1400 gr. Max. 2) 1000 gr. Min.				
10 m. Havalı Tabanca Kabzaları: Kabzanın hiçbir parçası, donatısı bileğe değmemelidir. Kabza eli çevrelememelidir.					
25 m. Tabanca Kabzaları: Bir öncekine ek olarak baş parmak ve elin işaret parmağı ile elin üst kısmına yerleştirilen kabzanın arka kısmı 30 mm.'den uzun olmamalıdır. Bu mesafe namlunun merkez çizgisinin sağ açısıyla ölçülür.					
Silahın Ağırlığı: Tabanca tüm donatılarıyla beraber, dengeleyici ağırlıklar ve boş şarjör ile ölçülür.					
Ölçüm Kutusu: Tabanca tüm donatılarıyla beraber ölçülür (Eğer havalı tabanca şarjörlü ise ölçüm şarjörsüz yapılır). Dikdörtgen ölçüm kutusunun toleransı 0.00 mm. ile +1 mm. Arasında olmalıdır.					

2.7. ATIŞ EKİPMANLARI VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ

2.7.1. Tüfek Kayışı

Tüfek kayışı yalnızca yat ve çök atışlarında kullanılır. Eni 40 mm.den fazla olmamalıdır. Kayışın kola takılan yeri, yüksek ve alçak atış pozisyonuna izin verecek şekilde ayarlanabilir olmalıdır. En çok yüksek kayış pozisyonu tavsiye edilir. Bu pozisyonu icra eden atıcılarda tüfeğin yere yaklaşması denilen "Pozisyondan Düşme" daha az olacaktır .

Resim 2 : Tüfek Askı Kayışı

2.7.2. Çök Minderi

Minder çök pozisyonunda ayağa rahatsızlık vermemeli ve sağlam bir pozisyon sağlamalıdır. Büyüklüğü ve yoğunluğu her atıcının kendi ölçülerine uygun olmalıdır. Minder hazır olarak alınabileceği gibi, elde de üretilebilir. İçine konan maddeler istendiği zaman değiştirilebilecek şekilde dizayn edilmelidir. Bu maddeler fazla sert olmamalıdır (küçük kesilmiş, sıkıştırılmış bez parçaları veya sıkıştırılmış mantar kırıkları olabilir).

2.7.3. Kulaklık

Poligondaki gürültüden etkilenmemek ve rahat konsantre olabilmek için kullanmakta yarar vardır. Dışarıdan kulağın tamamını kapatan veya kulağın içine yerleştirilen iki ayrı modeli vardır. Hangisi daha rahatsa o kullanılmalıdır.

Resim 3 : Atış Kulaklığı

2.7.4. Atış Dürbünü

Atış dürbünü hedefteki mermi deliğini rahat görebilmek ve tüfek ayarını buna uygun hassas yapabilmek için gereklidir. Teknik gücü yüksek dürbünlerin seçilmesinde yarar vardır. Bu kapasiteye sahip dürbünler, hem vuruşları daha iyi tespit etmenize yardımcı olur, hem de psikolojik olarak bir destek sağlar.

2.7.5. Not Defteri (Günlük)

Not defteri veya günlük atıcının en gerekli yardımcısıdır. Günlük pek çok amaca hizmet eder;

1. Tüfekteki ve gereçlerdeki değişiklikler,
2. Pozisyon ile ilgili notlar,
3. Elde edilen sonuçlar, puanlar,
4. Antrenman ve yarışmalar ile ilgili önemli notlar, gevşeme halleri,
5. Poligon ile ilgili bilgiler, atılan gün, yaşanan hava şartları vb. gibi konular not alınır.
6. Yarışma ve antrenmanlarda yapılan yanlışlar veya doğrular iyi gözlenip, günlüğe işlenilir ve yarışmalarda sporcunun daha pozitif düşünebilmesi sağlanır.
7. Günlükte çok detaylı ve çok çeşitli bilgilere yer verilmesi, daha sonraki antrenman programlarını hazırlarken yardımcı olur.

2.7.6. Giysiler

Atışta, giyime çok önem verilmeli ve özel giysiler kullanılmalıdır. Nabız atışlarının tüfeğe olan etkisini azaltmak ve atış yaparken en rahat şekilde pozisyon almaya olanak tanımak, giysilerin başlıca görevidir. Ancak, kullanılan bütün giysiler UIT kurallarının izin verdiği ölçülerde olmalıdır.

2.7.7. Uzun Kollu İç Giysiler

En az iki "sweatshirt" veya kazak giyilmelidir. Giysilerin kalınlığının 2,5mm.yi geçmemesine dikkat edilmelidir. Yaz aylarının sıcak günlerinde fazla giysi yarardan çok zarar verebilir. Bu hususlar göz önünde bulundurularak mevsime göre hareket edilmelidir. Fazla ince giyinmek de sakıncalı olabilir. Çünkü ince bir iç giysi nabız atışlarının vücuttan tüfeğe iletilmesine neden olabilir.

2.7.8. Atış Ceket

Ceketin herhangi bir düz yüzeyi üzerinde ölçüm yapıldığında, atış ceketinin vücut ve kol kısımlarının astar ile birlikte tek kalınlığı maksimum 2.5 mm yi, çift kalınlığı ise maksimum 5.0 mm yi geçmemelidir.

Ceketin kapanışı ayarlanamayan düğme veya fermuar gibi kapanış gereçleriyle sağlanmalıdır. Ceket kapatıldığı zaman 100 mm den fazla üst üste gelmemelidir.

Ceket atıcının üstünde serbest bir şekilde durmalıdır. Bunu belirlemek için ceketin önü kapandığında düğme deliğinin dış kısmının, düğme merkezini 70 mm geçecek şekilde olduğu test edilmelidir. Bu testi yapan hakemler normal bir kuvvet uygulayarak ceketin kapatılmaya çalışılması üzere çekmelidirler. Bu ölçüm atıcı kollarını yanlara doğru açmış pozisyonda gerçekleştirilmelidir.

Ölçüm, kollar yana doğru açılmış pozisyonda yapılacaktır. Ölçüm el ile yada 6 ila 8 kg. arası gerginlikte, ISSF onaylı ölçüm aletleriyle yapılmalıdır. Düğme deliğini çevreleyen bölge azami 12mm. ile limitli olup bu bölgenin kalınlığı 2.5mm. geçmesine izin verilmiştir.

Bütün kopça, bağcık, dikişler veya yapay destek sağlayabilecek diğer gereçler yasaklanmıştır. Fakat omuz takviyesi bulunan alanda omuz alanındaki serbest materyali toplayacak bir fermuar veya en fazla iki kayışa izin verilir. Kurallar veya şekillerle belirtilenler dışında herhangi bir kapatma veya sıkılaştırma aracı kullanmak yasaktır.

Ceketin sertleştirmediği ve esnekliğini bozmadığı sürece ceketin sırt paneli birden fazla materyalden yapılmış olabilir. Ceketin herhangi düz bir yerinde ölçüm yapıldığında ceketin tek kalınlığı 2.5 mm limitini geçmemelidir. Bütün kısımlar sertlik limitine uymalıdır.

Ayakta ve çökerek atış pozisyonlarında, atış ceketinin kol uzunluğu kayışın tutturulduğu kolun bileğini geçmemelidir. Ceketin kolu, atıcı atış pozisyonundayken el veya eldiven ile kundak arasında olmamalıdır.

Ceketin iç veya dış yüzeyinde kaymayı engellemek için amerikan fermuarına (velcro = yüzeyleri birbirine tutturmak için kullanılan bir tür sentetik kumaş) ya da yapışkan maddeler ile sıvı veya spreye izin verilmemektedir. İlk suç için iki (2) puanlık kesinti verilecektir ve ilerleyen ihlallerde diskalifiye olacaktır. Yüzeyin pürüzlendirilmesine izin verilmiştir.

Atış ceketleri dış yüzeylerine yerleştirilmek üzere aşağıdaki kısıtlamalara uygun takviyelere sahip olabilirler:

Ceket materyali ve astar ile birlikte ölçüldüğünde tek kalınlığı maksimum 10 mm yi, çift kalınlığı maksimum 20 mm yi geçmemelidir.

Her iki dirsekte de takviyelere izin verilmektedir. Takviyeler, kol çevresinin yarısından daha geniş olamazlar. Kol takviyesi kolun üstünden başlayarak kol ağzının 100 mm gerisine kadar uzanır. Diğer koldaki takviye 300 mm den fazla olamaz.

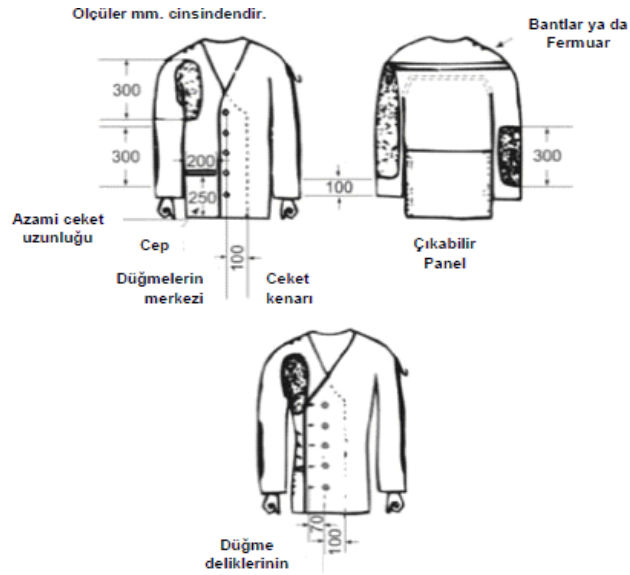
Ceket kolu üzerinde atış kayışının sabitlenebilmesi için yalnızca bir kanca, ilik, düğme veya benzeri bir gereç bulunabilir.

Dipçik tabanının temas ettiği omuz takviyesi 300 mm den uzun olamaz. Bütün iç cepler yasaktır. Ceket üzerinde yalnızca bir tane dış cep olmasına izin verilmektedir. Cep sağ elini kullanan atıcılar için ceketin sağ ön yüzünde, sol elini kullanan atıcılar için ise ceketin sol ön yüzünde bulunmalıdır.

Cep, ceketin alt kenarından maksimum 250 mm yüksekte ve maksimum 200 mm genişliğinde olabilir.

Resim 4 : Atış Ceketini

Resim 5 : Atış Ceketinin Teknik Özellikleri

2.7.9. Atış Pantolonu

Pantolonun herhangi düz bir yüzeyi üzerinde ölçüm yapıldığında astar ile birlikte maksimum tek kalınlığı 2,5 mm yi, maksimum çift kalınlığı 5.0 mm yi geçmemelidir. Pantolonun en üst kısmı, kalça kemiği üzerinden 50 mm den daha yukarı olmamalıdır. Pantolonu atıcının vücuduna sabitleyecek fermuar veya benzeri sabitleyici araçlar yasaklanmıştır. Pantolonu desteklemek için maksimum 40 mm genişliğinde ve 3 mm kalınlığında normal bir bel kemeri veya pantolon askısı kullanılabilir. Eğer ayakta atış pozisyonunda bir bel kemeri kullanılıyorsa, sol kol

veya dirseği destekleyecek bir toka kullanılmamalıdır. Kemer sol kolun veya dirseğin altında iki veya üç kat olmamalıdır. Eğer pantolonda bel bandı varsa genişliği 70 mm yi geçemez. Eğer bel bandının kalınlığı 2.5 mm yi geçerse bel kemeri kullanılmasına izin verilmez. Bel kemeri aşınmamış olsa bile bel bandının kalınlığı maksimum 3,5 mm yi geçemez. Her kemer tutucusu 20mm. genişliği geçmemelidir. Bel bandı bir kancayla birlikte, en fazla beş tane düğmeyle veya en fazla beş tane kadar ayarlanabilir çitçitli kapanışla, başka bir benzer kapatma gereciyle veya amerikan fermuarı (velcro = yüzeyleri birbirine tutturmak için kullanılan bir tür sentetik kumaş) ile kapatılabilir. Pantolonun önünü açmak ve kapamak için yalnızca tek tip bir pantolon kapağına izin verilmektedir. Herhangi başka bir kapakla birlikte kullanılan amerikan fermuarı tipi bir kapanışa izin verilmemektedir. Pantolon bacakların etrafında serbestçe hareket edebilecek şekilde geniş olmalıdır. Günlük hayatta kullanılan pantolonlar vücudun herhangi bir yerine suni bir destek sağlamadıkları sürece, özel atış pantolonlarının yerine giyilebilirler.

Fermuarlar, düğmeler, amerikan fermuarı ve benzer ayarlanamayan kapama gereçleri pantolonlarda aşağıda belirtilen yerlerde kullanılabilirler:

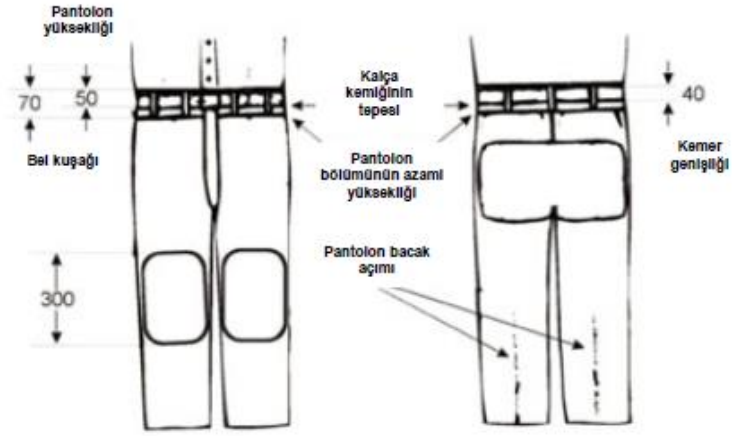
Pantolonun önünü açmak ve kapamak için yalnızca tek tip bir pantolon kapağına izin verilmektedir ve pantolon ağından daha aşağıda olmamalıdır. Pantolonun önünde kapatılmayan bir delik veya açıklık bulunması yasaktır.

Her pantolon bacağında sadece bir tane fermuar bulunabilir. Fermuarın açılımı pantolonun üst kenarına 70 mm den daha yakından başlatılmamalıdır. Pantolon paçasının bitimine kadar uzanmalıdır. Pantolonun üst bacağına önünde veya arkasında bir tane kapağa izin verilmektedir. Pantolonun aynı bacağı üzerinde iki yerde de kapak bulunamaz.

Takviyeler pantolonun arkasına veya diz kısımlarına eklenebilir. Pantolon arka yaması dikey ölçümde atıcının arkasındaki normal giysi yüzeyini kaplayacak şekilde olmalıdır, daha uzun olmamalıdır ve kalça genişliğini geçmemelidir. Pantolon diz yamasının maksimum uzunluğu 300 mm olmalıdır. Pantolon bacağına çevresinin yarısından daha geniş olmamalıdır. Astar ile birlikte Pantolon materyali ve takviyenin tek kalınlığı 10 mm yi, çift kalınlığı 20 mm yi geçmemelidir. Cep bulundurmamak yasaktır.

Resim 6 : Atış Pantolonu

Resim 7 : Atış Pantolonu Teknik Özellikleri

2.7.10. Atış Eldiveni

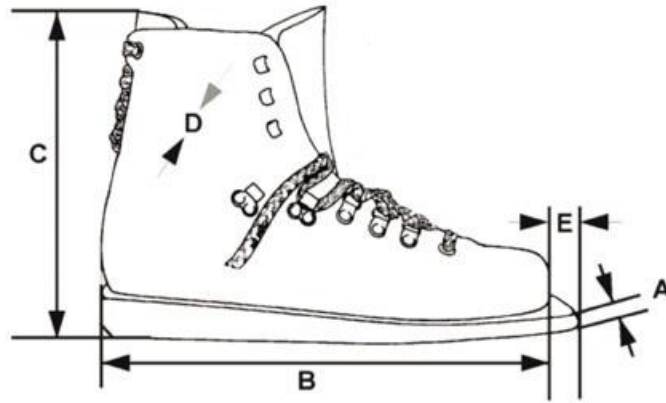
Eldiven, silahı elin üzerinde daha rahat tutabilmek ve kayışın vereceği acıyı hissettirmemek için çok gerekli bir malzemedir. Ayakta atış pozisyonunda tek parmaklı torba eldivenler de kullanılabilir. Eldiven kalınlığı 12 mm.'yi geçmemeli, boyu ise bilek hizasını aşmamalıdır.

Resim 8 : Atış Eldiveni

2.7.11. Atış Botu

Sert tabanlı ayakkabılar veya botlar kullanılmalıdır. Özellikle çok atışlarında daha iyi bir destek sağlayacağı için önemlidir. Ayak bileğini sağlam tutacak yükseklikte olanları tercih edilmelidir. Ayakkabı için konulan kurallara uyması gerekir (ISSF). Tabanı bükülebilir sertlikte ve taban uzunluğu boyunun 2/3'ü olması gerekmektedir. Ayakkabının burun çıkıntısı da 1 cm.yi aşmamalıdır.

Resim 9 : Atış Botu Teknik Özellikleri

- A. Tabanın ayakkabı ucundaki maksimum kalınlığı
- B. Ayakkabının toplam uzunluğu: atıcının ayakkabı numarasına göre

C. Ayakkabının max. yüksekliği: B'nin uzunluğunun $2/3$ 'ü+10 mm.yi geçmeyecek

D. Ayakkabı materyalinin üst kısmının maksimum kalınlığı 4 mm

E. Taban uç uzantısı 10 mm den fazla olmamalıdır. Uç çıkıntılar her çiftte aynı veya farklı bir açıda kesilmelidir. Uzunluk veya genişlikte başka uzantılara izin verilmemektedir.

2.7.12. Atış Şapkası

Atış anında dikkatin dağılmasını engelleme ve çevreden gelen rahatsız edici ışıklara karşı bir önlem olarak kullanılabilir.

2.7.13. Dengeleyici Ağırlıklar

Tüfeğin ön tarafına takılan değiştirilebilir ağırlıklar hem tüfeğin ağırlığını arttırmaya yarar, hem de patlama anında oluşan sallanmanın dengelenmesine yardımcı olur. Ek ağırlıklar tüfeğin altındaki raydan uzatılan bir çubuk üzerine veya direk olarak namlu üzerine takılabilir. Namlu üzerine takılan ağırlıklar sarsıntıyı daha iyi dengeleyebilmektedir.

2.7.14. Dengeleyici Düzeç

Yalnızca serbest tüfeklerde kullanılan bir parçadır. Sıvı içinde bulunan bir hava kabarcığı gözlenerek tüfeğin sürekli aynı diklikte durması sağlanır. Bu parça arpacık yuvasının içinde veya üzerinde kullanılabilir. Hedefe bakış anında göze çarpacak şekilde dikkati çekmeli, her zaman kabarcığın aynı pozisyonunda atış yapılmalıdır.

2.7.15. Ayarlanabilir Arpacıklar

Normal arpacıklara kıyasla daha çabuk değiştirilebilirler. Hava durumuna karşı gerekli arpacık kullanımını kolaylaştırırlar. Bu arpacıklarda dairenin çapı ve arpacık çizgisinin kalınlığının da değişebilir olması, her havada atış imkanı sağlar.

2.7.16. Ayarlanabilir Filtreler

Poligondaki atış süresince oluşan ışık değişimlerine karşı önlem alabilmek için

gerekli bir araçtır. Kapalı havalı silah poligonlarında da ışıkla ilgili sorunlar yaşanabilir. Hedefin ve arpacığın net bir görüntü verebilmesi için kontrast renkler yakalamak gerekir. Ayarlı filtrenin üzerinde bulunan renk diskleri sayesinde renk ayırımı daha rahat yapılır. Kapalı ve puslu havalarda sarı renk disk, güneşli havalarda ise koyu renk diskler iyi görüş sağlanmasına yardımcı olacaktır.

2.7.17. Atış Gözlüğü

Gözü bozuk olan bütün atıcılara atış gözlüğü kullanmaları tavsiye edilir. Özel atış gözlükleri yüksekliği ve donukluğu ayarlanabilir çerçevesi sayesinde atış pozisyonunda başın öne eğilmesi anında camın merkezinden bakmaya imkan tanır. Diğer kullanılan gündelik gözlüklerde atış pozisyonunda merceğin merkezinden bakma imkanı olmadığından yanlış görüntü oluşur. Gözlükte başka özelliklerde bulunabilir. Bunlardan biri yanlarına gölgelikler takılabilmesi, diğeri ise atış yapılmayan göze siperlik takılmasına imkan tanınmasıdır.

2.7.18. Saç Bandı

Atış anında alından sızan terleri tutmaya yarar. Ayrıca üzerine atış yapmayan gözün görüşünü engelleyecek siperlik takmaya da imkân tanır. Atış yaparken yanlardan gelen zararlı ışıkları engellemek için yanlarına kâğıt sıkıştırarak da iyi bir atış için yararlı olur (28).

2.8. ATIŞ MÜSABAKALARI TEKNİK KURALLARI

Bütün müsabakalarda değişik özelliklerde silah, hedef, poligon, cephane kullanılmakta ve bazı farklı kurallar uygulanmaktadır.

2.8.1. Havalı Tabanca Müsabakası

Silah: Hava ve karbondioksit gazı itmesiyle çalışan ve 4,5 mm.(177 cal) çaplı havalı tabanca kullanılır. Silahın 200x420x50 mm. ebadlarında bir kutuya sığacak boyutlarda, maksimum 1,5 kg. ağırlığında ve 500 g. Tetik ağırlığına sahip olması şartı aranır. Arpacık ve gez büyüklüğü atıcıya bırakılmıştır.

Cephane: Hammaddesi kurşun olan 4,5 mm. (177 cal) çaplı havalı tabanca saçması (diabol mermisi) kullanılır.

Hedef: Uluslararası Atış Birliği (UJT) tarafından kabul edilmiş 10'lu daire hedefi kullanılır. 10 halkası 12 mm, 1'den 9'a kadar olan daireler 8 mm. büyük. 1 ile 6 numaralı bölgeler beyaz, 7 ila 10 bölgeleri siyahtır.

Mesafe: 10 m (hedefin izdüşümünden, atıcının en öndeki ayağını koyabileceği en yakın yerin arası)

Pozisyon: Ayakta desteksiz(tek elle)

Program: 10 deneme atışı dahil, 40 müsabaka atışı için 75 dakika, 60 müsabaka atışı için 105 dakika verilir.

2.8.2. Havalı Tüfek Müsabakası

Silah: Hava ve karbondioksit gazı itmesiyle çalışan ve 4,5 mm.(177 cal) çaplı, azami 5 kg ağırlığında havalı tüfek kullanılır. Tetik ağırlığı serbesttir. Gez olarak numaralı cam (mercek) kullanmak yasaktır.

Cephane: Kurşundan yapılmış 4,5 mm. (177 cal) çaplı havalı tüfek mermisi (diabol) kullanılır.

Hedef: Uluslararası Atış Birliği (UJT) tarafından kabul edilmiş 10'lu daire hedefi kullanılır. 10 halkası 1 mm, diğer halkalar 2.5 mm lik bölümlere ayrılmış tır. 1-3 bölgesi beyaz, 4.9 bölgesi siyahtır 10 halkası beyazdır.

Mesafe: 10 m (hedefin izdüşümünden, atıcının en öndeki ayağını koyabileceği en yakın yerin arası)

Pozisyon: Ayakta desteksiz.

Program: 10 deneme atışı dahil, 40 müsabaka atışı için 75 dakika, 60 müsabaka atışı için 105 dakika verilir.

2.8.3. Hareketli Hedef Atışları

Silah: 22 cal. çapında 5 kg. dan hafif ve en az 0.5 kg tetik ağırlığına sahip ateşli tüfekle yapılır. Nişangah tertibatı, dürbün dahil serbesttir.

Cephane: 22 cal. L.R.mermi.

Hedef: Uluslararası Atış Birliği (UJT) tarafından kabul edilen 10'lu daire hedefi

kullanılır. Hedef domuz şeklindedir. 10 dairesi domzun gözü olup 60 mm. çapındadır. Hedef hareketlidir. Yavaş yarışmada hedef 5 saniyede geçer, hızlı yarışmada ise 2,5 saniyede geçer. (10 m.lik aradan)

Mesafe: 50 m

Pozisyon: Ayakta desteksiz.

Program: 10 atımlık 3 seri yavaş, 3 seri hızlı olmak üzere 6 seri olarak yapılır.

2.8.4. Rapiol Fire Distol (Sürat Atışı)

Silah: 22 cal. standart ve düşük hızlı kurşun atan ateşli tabanca kullanılır. Ebadları 30x15x5, tetik ağırlığı 1260g. olmalıdır.

Cephane: 22 cal. düşük hızlı mermi.

Hedef: 5 adet 10'lu hedef kullanılır. Hedefler belirli bir süre görünür, bu sırada atış yapılır ve hedef döner. Bir kerede 5 hedef döner ve her birine birer atış yapılır(bir atıcı tarafından her birine). 1.hedefin 10 halkası 150 mm., 2. 100 mm., 3. 55 mm., 4. 75 mm., dir. 1. ve 2. 5'li hedef grubu 8'er, 3 ve 4 . gruplar altışar, 7 ve 8. gruplar da dörder saniye görünür. Bundan sonraki 30 atışta aynen böyle yapılır. Hedefler 0.75 m. Aralıklarla dizilmiştir.

Mesafe: 25 m.

Pozisyon: Ayakta desteksiz, tek elle.

Program: 30x30x60 atımlık yarışma 150 dakika sürer.

2.8.5. Free Pistol (Serbest Tabanca)

Silah: Adından da anlaşılacağı gibi sadece çapta (22 cal.) sınırlama vardır. Ağırlık, namlu uzunluğu, tetik, nişangah serbesttir.

Cephane: 22 cal. L.R.mermi.

Hedef: 10 halkası 5 cm., 1'den 9'a kadar olan halkaların araları 2.5 cm olup, hedef şekli Rapid Fire Ristol da olduğu gibidir. Yalnız hedef hareketsizdir.

Mesafe: 50 m

Pozisyon: Ayakta desteksiz.

Program: 60 atımlık yarışma 150 dakikada yapılır.

2.8.6. Small Bore Rifle (Serbest Küçük Çap Tüfek) 3 Pozisyon

Silah: 22 cal. çaplı ve maksimum 8 kg. ağırlığında serbest tüfek kullanılır.

Cephane: 22 cal. L.R.mermin kullanılır. Yumuşak metal (kurşun) çekirdekli.

Hedef: 10 dairesel hedef kullanılır. 10 dairesi 12.4 mm., diğer halkaların araları 8.33 mm.dir.

Mesafe: 50 m

Pozisyon: a) 3 pozisyon ; yatarak, çökerek ve ayakta

b) Yatarak.

Program:

a) 3 pozisyon: Toplam 120 atıştan oluşur.

b) Yatarak: 40 atış 75 dakika , ayakta 40 atış 105 dakika, çökerek 40 atış 105 dakika.

2.8.7. Small Bore Rifle(Standart Küçük Çap Tüfek)

Silah: 22 cal.(5.6mm.) çaplı ve maksimum 5 kg. ağırlığında ateşli tüfek kullanılır.

Cephane: 22 cal. L.R.mermin kullanılır. Yumuşak metal (kurşun) çekirdekli.

Hedef: 10 dairesel hedef kullanılır. 10 dairesi 12.4 mm., diğer halkaların araları 8.33 mm.dir.

Mesafe: 50 m

Pozisyon: Yatarak desteksiz.

Program: Denemeler dahil 60 atış (6 seri) 120 dakika da yapılır.

2.8.8. Küçük Çap Spor Tabanca(25 m.)

Silah: Revolver tipi veya serbest tabanca kullanılır. Namlu uzunluğu serbest tabancada 153 mm. revolverler için 100 mm. olmalıdır. Şarjörlü ağırlığı 1.4 kg. tetik ağırlığı 1 kg.-1.360 kg. arasında olmalıdır.

Cephane: 22 cal. L.R.mermi kullanılır.

Hedef: Serbest tabanca (50 m.) hedefi kullanılır.

Mesafe: 25 m

Pozisyon: Ayakta desteksiz.

Program: Beşli gruplar halinde 60 atış yapılır. Her beşli grup için 6 dakika verilir.

2.8.9. Trap Atışları

Silah: 12'lik yivli tüfek kullanılır(otomatik).

Cephane: 70 mm. yüksekliğinde, 2.5 mm.lik saçma doldurulmuş, 32 g. ağırlığında fişek kullanılır.

Hedef: Kilden yapılan 11 cm.çaplı 25-28 mm. kalınlığında 100 g. ağırlığında tabak şeklinde hedef kullanılır.

Hedeflerin Atılması: 18. yüzyılda canlı güvercinler kullanılarak yapılan bu spor bu gün güvercin yerine kil tabaklara atış yaparak devam ettirilmektedir. Amacı değişik yükseklik ve açılarda havaya fırlatılan kil tabaklarla atıcının denenmesidir. 5 ayrı stand vardır. Kil plak atıcının 15 m. ilerisindeki çukurun içinden fırlatılır. Her standın önünde 3 makine vardır ve atıcı hangi makinadan, hangi yöne plak atılacağını önceden bilemez. Trap sahasında toplam 15 makine bulunur. Plagın fırlatılma açısı 45 derecedir. Atıcının tek bildiği plak hızının 100 mil/saat olduğudur.

Pozisyon: Ayakta desteksiz.

Program: 15 m. uzaklıktan 200 kil tabağa atıştan oluşur. 25 atış bir turu, yarışma 8 turdan oluşur (29).

2.9. ATICILARDA ZİHİNSEL PERFORMANSIN KARAR VERME SÜRECİNE ETKİLERİ VE KARAR VERME KAVRAMI

Atıcılık branşında genel antrenman süreci içindeki en büyük alan, atışın kendisi ve sürecin farklı kısımlarının gerçekten karmaşık ve zorlayıcı olan durumlarının planlanmasıdır. Mental, teknik ve kondisyon antrenmanlarında bunu

karmaşıkları, akıl dışı ve mantık dışı hale getirmek için bir çok yollar ve imkanlar vardır (30).

Bu demektir ki atıcıların antrenmanlarda gelişimini sağlamak amacıyla onlarla ilgisi olan şeyleri bulmak kesinlikle hayatidir. Antrenman anlamında bulunan bu gereksinimler literatürüne uygun olarak yapılmalıdır (31).

Atıcıların antrenmanı mental, teknik kondisyon ve teknik analizlere dayanmalıdır. Bununla ilgili genel bir bakış yapmak için baştan ayağa bilimsel analizler gereklidir. Bazen de yalnızca beş duyunun kullanılması iyi bir metottur (30).

Aslında atıcılık yalın ve basittir. Silahı kontrol edebilmeye, nereye nişan alınacağını bilmeye ve doğru zamanda tetiği düzgün çekmeye ihtiyaç vardır. Temel olarak teknik antrenmanda konsantre olacağımız sadece üç şey vardır. Rahat bir duruş ve doğru nişan açısı, uygun bir anda tetik çekmek için karar verme ve yapılan atışın takip edilmesidir. Bunda mutabık olunması durumunda atıcılık işi oldukça kolaylaşır (32).

Eğer başarılı olmak isteniyorsa antrenmanın temel ilkelerine hakim olunmalıdır. Antrenman veya çalışma sonunda atışın temel özellikleri o atıcının düzeyini belirleyecektir. Özellikle müsabakalarda atış becerisinin güçlü bir platforma gereksinimi vardır. Burada sırlar ve sihirli hileler görmek mümkün değildir. Aslında bir tane vardır. Bu da doğru çalışmadır. Öyle ki mental, teknik ve kondisyon antrenmanlarındaki önemli hedef, bozucu faktörleri en aza indirmektir. Teknik anlamda en bilinen bozucu faktör 10 dairesine atış yapmaktır (32).

Atıcılık sporu; yetenek ve becerinin yanı sıra, dikkat, konsantrasyon, motivasyon ve kararlılık gibi psikolojik etkenlerin sporcu performansını direkt etkilediği bir branştır.

Dünyada uygulanan antrenman teknikleri incelendiğinde, aslında birbirinden çok farklı uygulamalar içermediği, Olimpiyat ve Dünya şampiyonlarının antrenmanlarının da herhangi bir atıcıdan çok farklı olmadığı görülür. Öyleyse Olimpiyat ve Dünya şampiyonlarını diğerlerinden ayıran fark zihinsel hazırlıklarıdır (6).

2.9.1. Atıcılarda Zihinsel Dayanıklılığın Özellikleri

Başarı için güçlü istek; pek çok sporcu bir başarı elde etmeden uzun süre önce nasıl başaracağı konusunda çok açık bir biçimde kendi kendine telkin maksatlı konuşmalar yapabilir. Burada sporcunun gerçek amacı potansiyelini arttırmak yolunda bir adım atmaktır. Tüm sporcular bunu öğrenebilirler.

Baskı için şüphelere karşı dayanma; bir sporcu mental anlamda karşılaştığı baskılar ile başa çıkamıyorsa, zihinsel dayanıklılığı zayıf demektir. Sporda zorluklar karşısında dayanma ve doğru kararlar verme ayakta kalabilmek adına önemlidir.

Denetlenebilenlerin denetlenmesi; bu spor psikologlarının çok önem verdikleri konulardan birisidir. Zihinsel enerjinin korunabilmesi için endişe, kötü hava koşulları, kötü malzeme, kızgınlık gibi sporcu ve antrenörü tarafından denetlenemeyen unsurların oluştuğu durumlarda, sporculara atışla ilgili yapabildikleri en iyi şeylere odaklanmaları önerilir. Fiziksel ve zihinsel elde edilebilen çabanın içine bu özelliğin de yerleştirilmesi durumunda, sporcular yarışma günü olabildiğince en iyisini yapabileceklerdir.

Yüksek düzeyde inanma; sporcu elde ettiği başarıları düşünüp kendisine güven telkin etmelidir. Yapacağı faaliyet hakkında kendisine inancı, daha iyisini yapmasını sağlayacaktır.

Pozitif beden dili; beden dilinin olumlu kullanılması ile kızgınlık, gerginlik vb. gibi durumların dışarı yansıtılmaması kendi içinde olumluya dönüştürülmesini sağlayacaktır (33).

Zihinsel antrenmanlar sayesinde sporcunun yarışmaya hazırlanması kolaylaşır. Enerjisini düzenli kullanması nedeniyle daha zinde olur, yapacakları kendisi için daha açıktır ve kendisine inancı artmıştır.

Zihinsel istek duymanın başarılı olabilmesi ve istenilen sonuçları verebilmesi için, anlamlı tekrarlarla yapılmış atış antrenmanlarının beynin ilgili merkezlerinde kaydedilmiş olması gerekmektedir. Beyinde kaydedilmiş bilgilere kuvvetli bir arzu ve devamında zihinsel istek duyulması, yoğun konsantrasyonu ve başarıyı getirecektir. Sporcu bunun içinde enerjisini korumaya ve zihinsel dayanıklılığını devam ettirmeye gerek duyar (6).

2.9.2. Atıcılıkta Zihinsel Kontrol Stratejileri

Gelişmek ve ne yapacaklarını öğrenmek için bir reçete arayan pek çok atıcı ile karşılaşırız. Hepsisi de hızlı işleyen, gerginliği ortadan kaldıracak, teknik özelliği geliştirecek ve başarı getirecek bir şeyler aramaktadır.

Tecrübeler gösterir ki; gerçek başarı ve yüksek düzeyde performans için uzun süreli yoğun bir çalışma temposu gerektirir.

Atış müsabakalarında ve antrenmanlarında sporcu sadece atış anında olmalı, kendisini o zaman dilimine bırakıp o zaman dilimi içinde atış anını yaşamalıdır.

Atıcı, hedeflediği başarıyı yakalamak için amaçlarının üzerine net bir şekilde odaklanmalıdır.

Atıcı, sahip olduğu beceri ve yeteneklerini geliştirici faaliyetlere odaklanmalıdır. Bu iç motivasyonu ve içsel diyalogları geliştirir.

Atıcı, her müsabakada zihinsel antrenmanları kullanmalıdır. Kullanılan zihinsel antrenman teknikleri sonucunda stresli, gergin ve amaçsız bir atıcıdan rahat ve güvenli atıcıya dönüşür.

Atıcı, içindeki tüm rezervleri kullanarak pozitif olmalıdır. Takım arkadaşları ile birlikte olmanın tadını çıkartmalıdır (34).

2.9.3. Atıcılarda Kararlı Olmanın Önemi

Atıcı, başarılı olmasının gerçekten istemekle mümkün olduğunu bilmelidir. Atıcıların arasında Olimpiyat yada Dünya Şampiyonu olacağını söyleyen atıcılara çevresindenkiler hayalci diye adlandırılırlar. Başarı için yapılan çalışmalar ve harcanan zamanı kayıp olarak değerlendirebilirler ama sporcu hedefine ulaştığında, herkesin gözünde kahramandır. Atıcı kahramanlığa gerçekten yaptığı işte kararlı olabilmesi ile sadece şampiyonluğa olan gerçek inancıyla ulaşabileceğini bilmelidir.

Karar vermek, ona bağlanmak demektir. Bir şeylerle ilgileniyor olmak ile bir amaca kendini adanmış olmak arasında oldukça fark vardır. Sizi diğer insanlardan ayıracak şey ne yaptığınızın ve bunu nasıl yapacağınızın bilgisi değil, değişmeye ve harekete geçmek için sergilediğiniz kararlılıktır (35).

Başarının yolu önce hayal etmek, hedef saptamak, çok çalışmak, engeller

karşısında yılmamak, ümitsizliğe kapılmamak, mücadele etmek ve bunları başarmak için ise kararlı olmaktır. Kararsızlık bir atıcı için o kadar yıkıcıdır ki atıcıyı daha müsabaka başlamadan yorar. Bütün atış doğrularının uygulanıp son nokta olan tetiğin düşme anında yaşanacak bir kararsızlık, o mermi için herşeyin sonu olur. Doğruyla yanlış arasında kalan bir atıcı tereddüde düşer ve doğrularını değerlendiremez hale gelir. Atıcı alacağı kararlar içerisinde risk olduğunu, risksiz karar olamayacağını bilmelidir. Müsabaka sırasında kayıplar, başaramama korkusuyla alınan kararlar sonrasında olmaktadır.

Sporcu kararlı olacağını diyerek kendisini kararlı hale getiremez. Önce kendini tanımalı, içindeki kendini ortaya çıkarıp, güçlü ve zayıf taraflarını saptamalı ve atış sporunda karşılaşılabilecek engeller karşısında karar verme yeterliliğine sahip olup olmadığını kendisi değerlendirmelidir (36).

2.9.4. Karar Verme Kavramı

Karar, dilimizde düşünme ve muhakeme sonunda hüküm, süreklilik, devamlılık, sebat, düzen, uygun tahmin ve benzeri anlamlar ifade eder. Kararsız ise sabırsız, sebatlı, huzursuz, değişken anlamına gelir. Kararın İngilizce ve Fransızcadaki karşılığı olan “decision”, Latince; kesmek, kesintiye uğratmak direnme ve muhalefeti sona erdirmek anlamına gelen “decidere” teriminden gelmektedir. Bu terimin kuvvetli bir iş ve hareket anlamını kapsadığı görülmektedir. Burada söz konusu iş ve hareket, kararsızlık, istikrarsızlık, sabırsızlık, dalgalanma (indecision) halini sona erdiren aksiyonu ifade etmektedir. Görülüyor ki; karar kavramı eylemden ayrılmakla beraber, gerçekte, hareketsizlik ve kararsızlık halinden eylem ve harekete geçisi ifade etmektedir (37).

Karar, bir hedefe ulaşabilmek için eldeki imkan ve koşullara göre mümkün olabilecek çeşitli olası eylem biçimlerinden en uygun görüneni seçmektir. Karar verme, çeşitli durumlar arasından seçim ve tercih yapmakla ilgili bilişsel ve davranışsal çabaların bütünüdür (38).

Karar verme, akıl, düşünce, bilinç ve irade ile donatılmış bulunan insanlara özgüdür (39).

Bağırkan'a göre karar verme, sonuçlandırılması zorunlu olan bir veya bir dizi sorunun tüm boyutlarıyla değerlendirilerek en uygun sonucun alınabileceği seçeneğinin belirlenmesidir (40).

Haris'e göre karar verme iki tanımda açıklanabilir. İlk tanımda karar verme; karar vericinin tercihlerini ve değerlerini temel alan alternatiflerin seçimi çabasıdır. Karar verme, çeşitli olaylar hakkında göz önünde tutulan alternatiflerin seçiminde sadece bu alternatiflerin tanımlanması değildir. Karar verme aynı zamanda hedeflerimiz, isteklerimiz, değerlerimiz ile birlikte etkileşimden sonra gerçekleşip ortaya çıkan bir neticedir. İkinci tanımda ise karar vermeyi; alternatifler arasındaki uygun seçimi yaparken şüphe ve belirsizlikleri de makul bir şekilde azaltma süreci olarak tanımlamıştır. Burada belirsizlikleri elemekten çok azaltmak önemlidir. Kararların çok azı tam bir kesinlik içinde verilir. Çünkü tüm seçenekler hakkında tam bir bilgi toplamak çok mümkün değildir. Bu nedenle verilen her karar içinde risk taşır. Aynı zamanda bu tanım karar vermenin bilgi toplama özelliğini vurgulamaktadır (41).

Demir (1985)'e göre karar verme, çok değişik açılardan ele alınmış ve tanımlanmış; ancak üzerinde düşünce birliğine varılarak genel bir tanım yapılamamıştır. Karar verme ile ilgili tanımların ortak özellikleri aşağıda belirtilmiştir;

1. Etken eylemin seçimidir,
2. Eylemi etkileyen her türlü yargıdır,
3. Yapılan değerlendirmeler sonucunda hüküm verme sürecidir,
4. Amaca ulaşmada, değişik davranışlar içeren alternatifler arasından etken olanın seçimi işlemidir,
5. Problem çözme işlemidir,
6. Olay ya da sorunlarla ilgili bilgileri yorumlayarak ve kıyaslama yaparak bir yargıya varmaktır,
7. Bir süreçtir.

Kişinin sahip olduğu bireysel farklılıkların, karar verme davranışı üzerinde etkileri vardır. Çok seçenekli karar alma süreçleri, bireyler açısından daha fazla güçlük ortaya çıkarmaktadır. Bu durum bireyde stres durumlarının yaşanmasına

neden olabilmektedir. Aynı zamanda bu karar verme karmaşıklığı, bireyi karar vermede olumsuz etkilemektedir (42).

Karar verme, sonuçlarının ne olacağı her zaman kesin olmayan durumlarda eylem için gerekli olan alternatiflerden birini seçme işlemidir. Karar vermede, alternatifler arasında olabildiğince en iyiyi seçmek için “bilgi” ve “bilginin işlenmesi” kavramları, stratejik anlam ve önem taşımaktadır (43).

Karar verme durumunda, bireylerin farklı stratejiler kullandıkları belirlenmiştir. Karar verme stratejisi, bireyin, karar vermesi gereken bir durumla karşılaştığında, nasıl davranacağını belirlemesi işlemine denir. Bu stratejilerin birbiriyle birleşik olarak kullanılmasının mümkün olduğu belirtilmektedir. Karar verme durumunda kullanılan stratejiler daha önceden planlanarak uygulanabildiği gibi, karar verme durumuyla yüzleşildiği anda da belirlenebilmektedir. Karar verme stratejileri, kullanımlarında harcanılan çaba ve etkililikleri açısından farklılıklar gösterebilmektedir. Karar verme durumunda kullanılan dört temel strateji bulunmaktadır . Bunlar:

1. Bağımsız Karar Verme Stratejisi: İsteklerin doğrultusunda, kendi başına karar vermedir.

2. Mantıklı Karar Verme Stratejisi: Karar verme durumunda, bireyin, akılcı ve rasyonel düşünerek, olası seçenekler hakkında bilgi toplaması, her seçeneğin avantajlarını ve dezavantajlarını diye sınıflandırıp dikkate alması ve yaptığı değerlendirmelerin sonucunda, kendisine en uygun seçeneğe yönelmesidir.

3. İçtepkisel Karar Verme Stratejisi: Karar verme durumunda, bireyin, olası seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, ani, tepkisel ve aceleci davranarak, karar verme sorununu ortadan kaldıracak bir seçeneğe yönelmesi durumuna denir.

4. Kararsızlık: Kararsız olma durumu, tereddüt; düzensizlik, istikrarsızlık (44).

2.9.5. Karar Verme İle İlgili Model ve Kuramlar

Karar verme konusundaki kuramsal görüşler daha çok ekonomik ve matematik alanında yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Ortaya konulan ilk modellerden bazıları en iyi karara akılcı ve matematiksel bir yolla ulaşılabileceği görüşüne dayanmaktaydı

(45).

Zamanla araştırmacılar tarafından karar verme davranışını açıklamaya yönelik çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler, daha çok karar verme davranışının farklı yönlerini açıklamaya çalışmaktadır. Raehlin (1989) karar verme alanındaki kuramsal görüşlerin bireyin seçimlerini bazı karar durumlarında gözlemesi ve bu seçimlere bakarak içsel karar verme süreci hakkında bilgi edinilmesi yoluyla belirlendiğini belirtmektedir (46).

2.9.5.1. Gelatt’ın Karar Verme Modeli

Bu kuramsal görüşe göre birey, karar verebilmek için söz konusu sistemlerle ilgili doğru ve tam bilgiye sahip olmak durumundadır. Birey daha iyi bilgi sahibi oldukça daha uygun karar verebilmekte ve riski en aza indirebilmektedir.

2.9.5.2. Krumboltz’un Kariyer Kararlarıyla İlgili Sosyal ğrenme Kuramı

Krumboltz ve diğerleri (1980), karar vermeyle ilgili olarak meslek ve iş alanının seçimindeki karar verme süreçlerini sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde açıkladıkları bir model geliştirmişlerdir (47).

Bu kurama göre, karar verme becerilerinin kazanılması ve karar verme olayının yoğun olarak öğrenildiği kısım öğrenme tecrübesidir. Sosyal ğrenme modeli öğrenme tecrübelerinin önemini ve onların meslek seçimine etkilerini ortaya koyar. Doğuştan gelen kabiliyetler, öğrenme tecrübelerinin sonrasında da devam eden meslek seçimini sınırlandırabilen bir faktör olarak öncelikle dşnlmelidir (48).

2.9.5.3. Fayda Kuramı

Baron (1994), Fayda Kuramını, “beklenen fayda kuramı” (expected- utility theory), “oklu yüklemeli fayda kuramı” (multiattribute, utility, theory), ve “faydacılık” olmak üzere üç ögeden oluştuğunu ileri sürmüştür. Beklenen fayda kuramını, karar vermek gerektiğinde bireyin karsısına çıkan seçeneklerden hangisinin sonucunun kendisi için yararlı olup olamayacağı ile ilgilidir.

Fayda kuramı, bireyin ideal koşullarda olası seçenekler arasından hangisini

seçmesinin gerektiğini belirtmektedir. Bireyin sahip olduğu bilgiyi anlayabildiği, seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını hesaplayabildiği ve kendisine en fazla faydayı sağlayacağını düşündüğü seçeneği davranışa dönüştüreceği varsayılmaktadır (49).

Fayda kuramının yapısında kural koyucu bir özelliği olduğu bilinmektedir. Fayda kuramı, bireyin ideal koşullarda olası seçenekler arasından hangisini seçmesinin gerektiğini ortaya koymaktadır. Bireyin sahip olduğu bilgiyi anlayabildiği, seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını hesaplayabildiği ve kendisine en fazla faydayı sağlayacağını düşündüğü seçeneği davranışa dönüştüreceği varsayılmaktadır (50).

2.9.5.4. Çatışma Kuramı

Janis ve Mann (1977), bireyin karar verirken kullandığı stilleri ve bu stillere bağlı olarak bireyde oluşan özsaygı ve stres düzeyini çatışma kuramı ile açıklamıştır. Her bir karar verme stili, zaman baskısı ve çelişkilere çözüm bulmak amacıyla belli bir psikolojik stres düzeyi ile iç içe geçmiş durumdadır. Karar verme stilleri, çatışmasız bağlılık, çatışmasız değişim, savunucu kaçınma, aşırı uyarılmışlık ve ihtiyatlı- seçicilik olarak beş başlık altında toplanmaktadır (51).

Çatışmasız bağlılıkta, mevcut durumun kendinde tehdit içeren bir unsur olmadığı algılanıyorsa verilen karara bağlı kalınır. Bu durumda birey stres yaşamayabilir veya az düzeyde stres ortaya çıkabilir. Çatışmasız değişimde ise; mevcut durumda değişmemede risk var ama değişimde risk yoksa karar veren birey değişimde risk görmez ve tüm alternatifleri dikkate almadan en önemli veya en çok önerilen kararı seçer. Savunucu kaçınmada; zor ve kişisel bir kararla karşılaşan bireyin seçim yapmasını erteleterek, sorumluluğu başkasına yükleyerek veya olma olasılığı en düşük olan seçeneği desteklemek için bahaneler oluşturarak çatışma durumundan kaçmasıdır. Birey zaman baskısı altında karar vermek zorunda olduğu için yüksek kaygı yaşamaktadır. Aşırı uyarılmışlıkta; zamanı yetersiz olan bireyin dikkatli araştırma yapmadan, olumsuzluğu en az olan alternatifi seçebilmesidir. Kısa sürede rahatlamak için ani çözüm seçeneklerini değerlendirebilir. Zaman baskısı

olduğu için, çok büyük bir duygusal gerilim yaşar. Karmaşadan kurtulmayı isteyen birey, acele ve mantıksız kararlar verme eğilimindedir. İhtiyatlı karar vermede; birey dikkatlice ilgili bilgileri araştırır, tarafsız tavırla bilgileri özümser ve karar vermeden önce, alternatifleri dikkatlice değerlendirir. İhtiyatlı karar verme stilinde bireyin karar verebilmek ve seçenekleri incelemek için yeterince zamanı vardır (52).

2.9.6. Karar Verme Süreci

Karar verme dinamik bir süreçtir ve birey bu süreç içinde etkin rol oynamaktadır. Birey karar vermede, karmaşık bir bilgi toplama araştırması yapmakta, çevresinden gittikçe artan bir şekilde geri bildirim almakta, bazı bilgileri ayrıntılı olarak incelemekte, bazı bilgileri elden çıkarmakta, sonuca yönelik adımlar atmaktadır (53).

Karar, karar verme, karar verme süreci, her biri karar ile ilgili ayrı dönemleri belirtir. Karar, geçmişten geleceğe uzanan önemli bir zaman dilimini kapsar. Bunun nedeni ise, çeşitli aşamalardan oluşan karar vermenin bir süreç olmasıdır, yani geçmiş diye belirttiğimiz dönem örgütün karşı karşıya kaldığı sorunların ortaya çıktığı ve tanımlandığı dönemi belirtir. Şimdiki zaman, problemin tanımlandığı, bilgilerin toplandığı, seçeneklerin belirlendiği ve irdelendiği son olarak da seçildiği dönemdir. Gelecek ise, kararın eyleme dönüştürülüp sonuçlarının değerlendirildiği dönemdir. Bu üç kavramı birleştirecek olursak, karar alma süreci bir bütün olmak kaydıyla, karar alma bu sürecin geçmişten, şimdiki zamana kadar olan kısmını oluştururken, karar, şimdiki zamanı oluşturur (54).

Karar verme ya bilginin belirsizliği ya kişinin tercihlerine ilişkin endişeleri ya da her ikisi ile tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle karar verme sürecinin her aşamasında olası yardımcı kararların verildiği ve belli bir evreler silsilesine sahip bir dizi işlemin varlığı söz konusudur (55).

Ayrıca karar verme kavramı;

Karar, eylemi etkileyen her türlü yargı,

Karar verme, insanın istediği sonuca ulaşmak için alternatifler arasından seçim yapması,

Karar verme, bir sorunu çözmek için uygulanacak yaptırımı tespit etme süreci;

Yapılan değerlendirmeler sonucunda hüküm verme süreci,

- a. Olay ya da sorunla ilgili bilgileri yorumlayarak ve kıyaslama yaparak bir yargıya varma süreci olarak da tanımlanmaktadır (56).

Bu tanımlara göre karar verme, alternatifler arasından en doğru değerlendirmeyi yaparak sonuca gitme sürecidir. Bu bağlamda, karar verme dinamik bir süreçtir ve birey bu süreçte etkin rol oynamaktadır (45).

Karar verme süreci bir anlamda bireyin i dünyasında denge sağlama süreci olarak da görülebilir. Karar verme durumunda olan birey, hem i dünyasına yönelik ihtiyaçlarını, hem de çevresel beklentileri karşılamaya ve doyumaya yöneliktir. Bunu yapabilmek için de bireyin kişisel ve çevresel kaynaklarını etkili ve olumlu bir şekilde kullanması gerekmektedir (57).

Karar vericinin, karar seçeneklerini değerlendirmede kullanacağı dayanakların temelini değer sisteminin oluşturduğu söylenebilir. Değerler, nesne, olay ve görüşlerin; o toplum, sınıf ve birey bakımından taşıdığı önemi belirtir. Buna göre, değerler, karar sürecinde karar vericiyi yöneltici ve bağlayıcı etki yapar. Eğer karar süreci bir değer çerçevesine sokulursa, düşüncelerimiz bir dereceye kadar sistemleşir (58).

Dinklage (1968), bireyde karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için şu üç koşulun bulunması gerektiği vurgulanmaktadır (59).

Karar verme gereksinimini ortaya çıkaran bir seçme sorununun varlığı ve bu sorunun birey tarafından hissedilmesi,

Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması,

Bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olmasıdır,

Bu koşullar sağlandığında bireyin bir karar vermesi beklenir.

Karar kuramıyla ilgili araştırmaların, karar verme süreci üzerinde yoğunlaşmaşı gerektiğini belirten Zeleny (1982), karar verme sürecinin evrelerini e ayırmaktadır. Karar ncesi dönem, karar dönemi ve karar sonrası dönem. Bu evrelerin birbirinden bağımsız evreler olduğunu belirtmektedir (60).

1. Karar ncesi Dönem: Öncelikle bir çatışma durumunun varlığı söz

konusudur. Bu çatışma bireyde, karar vermesini güdülendiren bir gerginliğin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Karar verici durumundaki birey, bu çatışmayı yaşayarak, ideal olduğunu düşündüğü seçenekler aramaya başlamaktadır. Bu süreçte karar verici, seçenekleri ve ortaya çıkartacağı sonuçları kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir. Bu bilgi toplama ve değerlendirme süreci ilk başlarda yansız olarak yapılmaktadır. Daha sonra birey, elde ettiği bilgileri kendisine göre değerlendirmekte ve sıralamaya koymaktadır.

2. Karar Dönemi: Bu dönemde birey, karar durumuna uyum sağladıktan sonra, elinde bulunan tüm seçenekleri ideal olanla karşılaştırmakta ve elemeye başlamaktadır. Birey, ideale en yakın olduğunu düşündüğü seçeneğe yönelmekte ve bir karar verici olarak uygulamaya koyacağı kararı belirlemektedir.

3. Karar Sonrası Dönem: Birey, verdiği kararın uygulaması sonucunda ortaya çıkan durumun bir değerlendirme ve yorumunu yapmaktadır.

Karar verme süreci boyunca, karar verecek olan kişinin doğru kararlar verebilmesi, karar verme sürecini nasıl geçirdiği ile yakından ilgilidir. Carney ve Wells, (1995) karar verme konusunda bireylere düşen görevler olduğunu belirtmiştir.

Bu görevleri şu şekilde sıralamışlardır;

Doğru, güncel ve detaylı bilgiler toplamak,

Seçenekler için liste oluşturmak. Bir karar vermek için en az iki seçeneğin olmasına dikkat etmek,

En ince farkları ve detayları görebilme, değerlendirme ve seçenekleri belirleme,

Seçenekleri eleme ve tek bir seçeneğe indirme,

Karar için gerekler geliştirme,

Kararı yeniden gözden geçirme.

Gerçekçi bir karar verme süreci birbirleriyle ilişkili halkalar olarak tanımlanabilir. Bu süreç ile ilgili yedi halka tanımlanır. Bunlar kısaca şu şekildedir.

1. Farkında Olma: Artan rahatsızlık duygusu ve hissi, değişikliklerle karar vermeye hazır olma durumudur. Bu his, iç ya da dış baskıların her ikisine de neden olabilir.

2. Kendini Değerlendirme: Kariyerle ilişkili kararlar vermede dikkat etmek zorunda olunan, kendi kendini tanımanın önemli bir kriter olmasıdır. Bu kriter, ilgi, yetenekler, değerler, beceriler ve istekleri içerir.

3. Araştırma: Farkında olarak karar verme süreci, mutlaka doğru, geniş ve konuyla ilişkili bilgiyi gerektirir. Bu bilgiler; çalışma hayatına yönelik bilgi ve önceden söz konusu olan kendini anlamaya amaçlı bilgilerin her ikisi ile de ilişkilidir.

4. Bütünleştirme: İş kriteri (Örn; görevler, çevreler, ödüller, başarı vb.) ve kişisel kriter (ilgi, değer, yetenek vb.) arasında uygunluğun değerlendirilmesi, ihtiyaç ve arzuların karşılanacağı mesleklerde çalışma fırsatlarını arttırmak için yardımcı olunması durumudur. Ne istenildiği ile ne elde edileceği arasında bazı kıyaslamalar yapılması gereklidir.

5. Sorumluluk: Pek çok konuda karar ve harekete geçme ihtiyacı vardır. Sorumluluk alma zamanı geldiğinde, bilinçli bir seçim için yeterli bilgi gereklidir ancak seçeneklerin tamamen güvenli ya da garantili olduğu bilgilere ulaşılamayabileceği de bilinmelidir.

6. Uygulama: Bir plana dayanmaksızın sorumluluk almak ve karar vermek başarıya götürmez. Plan; karar verme noktasında, ne, niçin, ne zaman ve nasıl sorularının cevaplarını içerir. İyi bir planlama, uygulama sırasında karşılaşılabilecek sürpriz ve zorlukları en aza indirmeli ve güven vermelidir. Fakat planların bütün ihtimalleri eksiksiz hesaba katması çok olay degildir.

7. Yeniden Değerlendirme: Kararları yeniden değerlendirmek ve düzeltmeler yapmak için kişiye izin verilirse istenilen sonuçlara ulaşmak kolaylaşır. Bu verilen kararların mutlaka kötü olduğu anlamına gelmez ancak daha fazlasını öğrenmek ya da farklı kararlar gerekmesi durumunda uyum göstermek için gereklidir (61).

2.9.7. Karar Verme Stratejileri ve Stilleri

Karar verme stili; karar verme durumunda bir kişinin yaklaşım, tepki ve eylemlerde bulunduğu duruma denir (Phillips vd.,1984). Karar verme ve problem çözme kompleks bir süreç olarak nitelendirilmekte olup, birey çeşitli davranış alternatiflerini belirlemekte, bunları değerlendirmekte, sonuçta birisinde karara varıp

bu kararını uygulamaya koymaktadır. Bu süreç kişinin kendisi ve seçenekler hakkında bilgiyi elde etme ve bunları işleme yolunu biçimlendiren bazı stratejilerin kullanılması ile oluşan bir süreç olarak düşünülmektedir. Karar stratejisi, bireyin bir karar verme sorununa yaklaşımını ve karar verirken izlenen yöntemleri içerir. Dinklage (1967) karar verme sorunu ile karşılaşan gençler üzerinde yaptığı gözlem ve araştırmalar sonucunda sekiz farklı karar verme stratejisi belirlemiştir (47).

Bunlar;

1. İçtepesel Davrananlar: Bu karar stilini benimseyen bireyler, karşılına çıkan ilk seçeneğe yönelirler, kararları ani olup salt duygulara ve isteklere dayalıdır.

2. Kaderciler: Bu gruptaki bireyler sorunun çözümü veya kararı çevresel olaylara veya kadere bırakırlar.

3. Boyun Eğenler: Bu gruptakiler karar verirken başkasının planına veya önerilerine boyun eğerler, kendi iradelerini ortaya koymazlar.

4. Erteleyenler: Kararı erteleyenler sorunu askıya alırlar, sorunun üzerinde düşünmeyi ve eyleme geçmeyi ileri bir tarihe bırakırlar.

5. Kendine Eziyet Edenler: Bu gruptaki bireyler seçenekler hakkında bilgi toplamaya ve onlar üzerinde düşünmeye fazla zaman harcarlar ve topladıkları verilerin içinde kaybolurlar.

6. Plan Yapanlar: Bu stratejiyi benimseyenler belli bir hedefe götürecek seçenekleri sistematik olarak inceler ve isteklerle olanaklar arasında bir denge oluşturacak en uygun seçeneği bulmaya çalışırlar.

7. Sezgisel Davrananlar: Bu karar stratejisini kullananlar, karar verme sorununa kısmen mistikçe, kısmen bilinçaltı güdülere ağırlık veren bir yaklaşım içindedirler. Kişi belli bir kararın doğru olduğundan emindir.

8. Donup Kalanlar: Bu gruba giren bireyler karar verme sorumluluğunu hissederler ama ona yaklaşma gücünü kendilerinde bulamazlar, bir karar planı yapamazlar, erteleme kararı da veremezler, bilgi toplamaktan, seçenekler üzerinde düşünmekten kaçınırlar ama karar vermeleri gerektiğinin de bilincindedirler.

Scott ve Bruce karar verme stillerini öğrenilmiş alışkanlık olarak

açıklamışlardır. Karara ulaşılırken seçeneklerin tanımlanması ve bir karar sırasında bilgiyi düşünme miktarının stiller arasında farklılıkların anahtarının olduğunu düşünmüşlerdir. Onlara göre karar verme stili, karar verirken toplanan bilgiler ve düşünülen çeşitli alternatif durumlarıdır. Beş tür karar verme stilinden bahsetmişlerdir (62).

1. Akılcı Karar Verme Stili: Karar verme durumunda, bireylerin karar vermesi gereken durumla ilgili araştırma ve inceleme yaparak duruma en uygun alternatifi seçmesidir. Akılcı karar verme stiline sahip bireyler, daha dikkatli bir tutum sergilerler.

2. Sezgisel Karar Verme: Karar verme durumlarında bireylerin içsel olarak duyguları ve sezgileri ile karar vermesidir. Sezgisel karar verme stiline sahip bireyler, diğerlerine göre daha hızlıdır ve önsezilerini kullanırlar.

3. Bağımlı Karar Verme: Karar verme durumlarında bireyin başkalarının tavsiyelerine ve yönlendirmelerine göre karar vermesidir. Bağımlı karar verme stiline sahip bireyler, kararlarının sorumluluklarını diğerlerine yansıtmaktadırlar.

4. Kaçınan Karar Verme: Karar verme durumunda bireyin karar vermemek için karardan uzaklaşmasıdır. Kaçınan karar verme stiline sahip bireyler, karar verme sorumluluğundan kaçma eğilimi gösterirler.

5. Spontan Karar Verme: Karar verme durumunda bireyin o andaki ve koşuldaki durumuna göre karar vermesidir. Spontan karar verme stiline sahip bireyler, kendiliğinden ve doğal sürecine göre karar verme eğilimi gösterirler.

Scott ve Bruce (1995) karar vermede, karar verme görevi ve çevrenin etkisinden daha çok, karar verme davranışındaki münferit farklarla ilgilenmişler ve beş farklı karar verme stili tanımlamışlardır

Bunlar:

1. Rasyonel Stil (Rational): Karar vermeye mantıksal ve yapısal bir yaklaşımın olduğu durumdur.

2. Sezgisel Stil (Intuitive): Karar vermede sezgilerin, duyguların ve diğer soyut faktörlerin etkin olduğu durumdur.

3. Bağımlı Stil (Dependent): Karar vermede diğer kişilerin yönlendirme ve desteğinin etkin olduğu durumdur.

4. Kaçınma Stili (Avoidant): Karar verme davranışından kaçınmanın ve karar vermeyi ertelemenin baskın olduğu durumdur.

5. Kendiliginden Anlık Stil (Spontaneous): Fazla düşünmeksizin ve ani karar verme davranışının baskın olduğu durumdur (62).

Nunnally (1978)'e göre, çeşitli karar verme stillerinin kavramsal olarak içerdiği ilk teorik açıklamalar; karakteristik özelliklerden daha çok davranışlar üzerinde odaklanırken, birkaç karar verme stili araştırmacısı da, bireylerin topladıkları bilgiler ile süreç bilgileri üzerinde odaklanmaktadır. McKenney ve Keen (1974), bireylerin karar verme için topladıkları bilgilerin organizasyonunun birbirlerinden farklılaştığını ileri sürmüşlerdir. Bireyler karar verme sürecinde bilgi toplarken bu bilgileri özümsemek için hem kavramların hem de bilgilerin ayrıştırılması için daha önceden yerleşmiş bilişsel stillerini temel alırlar. Bilgi işleme sürecinde karar vericiler problemi bir yapı olarak sistematik bir çözümlenmeye çalışırlar ya da tekrarlayan deneme yanılmalarla (sezgisel) çözüme ulaşırlar (63).

2.9.8. Karar Verme Sürecini Etkileyen Etmenler

Karar verenler, bir takım etmenlerden etkilenmektedir. Bu etmenler yöneticiler üzerinde baskılar oluşturabilir. Karar verme eylemini gerçekleştiren yöneticinin, çevresinden, içinde bulunduğu toplumdan ve değer yargılarından etkilenmesi doğal karşılanmaktadır. Bu nedenle verilen karar bir kişi tarafından verilmiş olsa da birçok faktörün etkisi altında kalmaktadır. Karar verme sürecini etkileyen faktörler aşağıdaki şu şekilde sıralanabilmektedir (64).

İyi Kararlar Verebilme Kaygısı: Yöneticiler olanağı elverdiği ölçüde doğru ve tutarlı karar vermek isterler. Bu durum ise yöneticiler üzerinde büyük baskılar ve iyi karar verememe kaygıları yaratır. Bu tip baskı ve kaygılar verilecek kararın niteliğini etkiler (64). Örgütün amaçlarına ulaşılmasında alınacak kararların etkililiği ve yeterliliği kuşkusuz çok önemlidir. Bu da karar vermek durumunda olan yöneticileri, kaygılandırmaktadır. Bu sorumluluğun yöneticiler üzerinde yarattığı baskılar, yöneticilerin aldıkları kararları çeşitli biçimlerde etkilemektedir. Oysa yöneticiler,

yukarıda da sözü edildiği gibi, iyi karar denilebilecek bir kararın olmadığını, buna insanların uysallığının engel olduğunu, bunun yerine en tatmin edici kararın bulunması gerektiğini unutmamalıdır (65).

Kararların Çevresi: Örgütsel ve fiziksel çevre kararın verilme biçimini ve niteliğini etkiler. Etkili bir karar verilmesini sağlayacak çevrenin yaratılması kişinin temel görevlerindedir. Kararın çevresi amaç ile fiziksel ve toplumsal çevre öğelerinden oluşur ve karar bu öğeler arasındaki ilişkiyi düzenlemeyi gerektirir. (64).

Kararlarda Zaman Etmeni: Yöneticinin karar verme sürecine ayıracağı zaman ve kararın öğrenilme zamanı kararı etkiler. Zamanlamada kararı gerektiren durumun ivedi olup olmadığı konusundaki duyarlılık ile örgüt içindeki ve dışındaki diğer olaylara kararın uyarlanabilmesi göz önünde bulundurulmalıdır.

Kararların İletilmesi: Kararın ilgililere iletilme zamanı ve biçimi önemlidir. Kararların, karardan etkilenecek olan kişilere hemen iletilmesi gereklidir. Bu sırada yanlış anlaşılmanın olmaması için, kararların bildirilme yöntemi ve kullanılacak dil özenle seçilmelidir. Ayrıca, örgütteki iletişim ağı, karar için gerekli bilgilerin örgüt içindeki akışının etkili bir biçimde gerçekleşmesini sağlayacak biçimde olmalıdır. Aksi halde, hem alınan kararlar sorunun çözümünde etkili olmayacaktır, hem de kararın uygulanması istenen düzeyde gerçekleşmeyecektir (66).

Karar vermede psikolojik sorunlar: Karar veren kişinin kişilik özellikleri, değer yargıları, inançları, içinde bulunduğu psikolojik durum kararı etkiler.

Karar verme ve hüristik: Sorun çözme ve karar verme eylemi çok zaman aldığı ve aşırı dikkat gerektirdiği için, bireyler çoğu kez zihinsel birtakım kestirme yollara başvurarak karmaşık sorun çözme yöntemlerini basit yargılara dönüştürürler. Karar vermede kişiye yardımcı olan bu tür kestirme yollara hüristik denilmektedir.

Katılma: Katılma kararlarla ilgili örgüt üyelerinin karar sürecine katılmaları hatta bazen kararı başlatmaları durumudur.

2.9.9. İyi Kararın Nitelikleri

Karar bir iş yapmak, bir çalışmada bulunmak, bir çaba harcamak için alınır. Bireyin amaçları ve hedefleri, onun gereksinim ve isteklerinin yoğunlaşmış,

belirlenmiş bir şeklinden başka bir şey değildir. Karar bireysel ve toplumsal yaşantıda bu kadar önemli olduğuna göre, kararın kendisini değerlendirme, yani iyi olup olmadığına karar vermenin de büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Kararın isabetliliği, amacın ne oranda elde edildiği ve probleme ne oranda çözüm bulabildiği ile ilgilidir. Bizi amacımıza ulaştıran, kararın alınmasını gerektiren sorunu çözücü, bireyin yaşantısındaki olumsuz öğelerin tüm etkenlerini ortadan kaldırıcı veya pasifize edip olumluluk halini devam ettirmeye, bununla beraber istediğimiz şeyleri bize sağlayıcı özellikte olan, etkin, verimli ve son olarak zamanında alınması ve zamanında uygulanmasını iyi bir kararda aranan nitelikler olarak sayabiliriz (37).

2.9.10. Sporda Karar Verme

Karar verme üzerine yapılan araştırmalar farklı yaklaşımları temsil etmektedir. Örneğin 1940'lı yılların sonlarından itibaren karar verme, matematik, sosyoloji, tıp, siyasi bilimler, coğrafya, mühendislik, yönetim bilimleri ve psikoloji gibi pek çok farklı disiplin tarafından araştırılmıştır. Glovich (1984), spor dünyasının karar verme araştırmaları için en uygun alan olduğunu belirtmektedir. Çünkü spor dünyasının insanın karar ve karar verme durumuyla ilgili olan bilişsel yapılarının incelendiği potansiyel bir laboratuvar olduğunu belirtmiştir (67).

Sportif başarının ortaya çıkışında salt fizyolojik, psikolojik ve teknik-taktik çalışmaların yeterli olmadığı zihinsel faktörlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Sportif başarının belirlenmesinde bir boyut olarak karar verme yeteneği büyük önem taşımaktadır (68).

Gerçekten de spor ortamlarında insanların nasıl düşündükleri, mevcut durumu nasıl analiz ettikleri ve yargıda buldukları, laboratuvar şartları altında ele alınabilecek önemli bir araştırma konusudur (67).

Sporda karar vermenin standart bir türünün olmamasına rağmen, genel olarak bazı karakteristik özelliklerinden söz edilebilir. Bunlar; sporda karar vermenin kilit özelliği doğal olmasıdır. Kesin olarak içerdiği birçok görev ile oyuncunun maç esnasında potansiyel tercih sayısı geniştir. Örneğin; bir futbolcu, sahaya çıktığında, kararlarını, sorumluluğunu ve yaratıcılığını özgürce kullanmak istiyorsa, bunları önceden öğrenilmiş olan hazır reçetelere göre yapmaz, tam aksine, oyun içinde

ortaya çıkan beklenmedik ve önceden hazırlığı yapılmamış durumlarda karar vermek durumundadır (69).

İkinci olarak spor ortamında verilen kararların çoğunun dinamik olmasıdır. Yani spor ortamları zaman içinde de değişen dış dinamiklere sahiptir. Bu dinamik yapıdan dolayı sporcunun bilgi oluşturma yeteneğine ihtiyaç duyar. Sporcunun müsabaka esnasında karşı karşıya kaldığı dinamik durum (ya da durumlar) karmaşıktır ve zaman zaman ilgisiz bilgilere gerek duyabilir veya sporcunun kullanması gereken bazı bilgiler müsabaka içerisinde çeşitli engellemelerden dolayı kullanılmayarak farklı bilgilere yönelmesi gerekebilir (69).

Üçüncü olarak sportif etkinliklerdeki verilen kararlar açık davranışlar şeklinde ve yüksek derecede zaman baskısı altında verilmektedir. Bu özellik sporda karar vermenin dinamik yapısıyla alakalıdır. Sporcular tarafından yapılan çoğu davranışlar oyun halinde açık bir şekilde ortaya konulur. Bununla beraber spor branşlarına göre karar vermede zaman sınırlamaları farklılık gösterebilir. Golf, yelken gibi sporlarda da zaman sınırlaması olmazken top oyunlarında, takım oyunlarında ve dövüş sporlarında karar vermek için zaman sınırlı olabilir (70).

Tenenbaum ve Bar-Eli, (1993)'nin ileri sürdüğü, karar verme sürecinde bilgi işleme teorisine göre, her unsurdan edinilen bilgilerin çalışan hafızada bir araya getirilmesi, alternatiflerin değerlendirilmesi ve kararların verilmesi esasına dayanır. Spor ortamında kararlar genellikle karmaşık ve stres altında problemi çözmeye yönelik verilmektedir. Bu çerçevede 5 nokta tespit edilebilir. Bunlar; kısa ve uzun süreli bellek, algılama gücü, zihinsel hayaller, dikkat, konsantrasyon ve tecrübedir. Aslında belli bir spor eylemi içinde ne yapılacağına kararının verilmesi, sporu yapan kişinin bilgi tabanı ile o andaki çevresel bilginin algılanmasına dayanır. Bu nedenle algıda ve bilgi tabanındaki farklılıkların olması, sporcuların karar verme şekillerinde farklılığa neden olabilmektedir. Spor üzerine yürütülen deneylerde ustalar ve acemiler arasında farkın ortaya çıkmadığı bir deney bulmak çok nadirdir. Bu durum ustaların sadece daha verimli motor becerilerinin geliştiğini değil aynı zamanda bilgi işleme dizinlerinin bilişsel elementinin de geliştiğini vurgular. Bununla beraber dikkat, konsantrasyon, zihinsel hayaller, yerinde kullanıldığında sportif karar vermede etkili olabilmektedir (71).

Rasmussen'e göre (1993), Sporda bilişsel karar verme sürecini 3 farklı tipteki karar verme davranışına bağlı olarak açıklamıştır. Bu üç tip davranış şunlardır;

Yetenek temelli (Skill-based)

Kural temelli (Rule-based)

Bilgi temelli (Knowledge-based)

Yetenek temelli karar, duyuşsal motor performansını içine alır. Örneğın bilinç kontrolünün tam olmadığı bir anda hareketi etkili bir biçimde eylemi yürüten kişı verebilir. Bu bir futbolcunun topun geliş şekline göre beden pozisyonunu ani bir şekilde değiştirip uygun vuruşu yapması ile örneklendirilebilir. Kural temelli kararda davranışlar kurallar tarafından kontrol edilir. Kişı eylemi gerçekleştirirken var olan ipucu ile uygun görev arasındaki ilişkiyi açıkça belirler. Yetenek temelli ve kural temelli davranışlar arasındaki fark, birinin otomatik olarak diğeri ise özenle gerçekleştirilmesidir. Bilgi temelli davranışlar ise daha soyut ve ayrıntılıdır. Hedef işlemlenen bilginin spesifik parçalarıdır. Böylece bilgi temelli davranışlarda olası durumların ve objelerin daha açık değerlendirmelerinin yapılması gerekmektedir (55).

Gigerenzer ve Selten (2001) Sporda bilişsel karar verme sürecinin 3 aşamadan oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu süreç Simon (1956) tarafından ortaya konulan "sınırlı rasyonellik" düşüncesine dayandırılır. Birinci aşama, basit arama kurallarının benimsenmesidir. Bilgi toplama, durum hakkında bilgi ve veri toplamayı ve gerçekte problemin çözümünün bir karar gerektirip gerektirmediğinin belirlenmesini içerir. Örneğın, top oyununda, topu taşıyan sporcunun en iyi pas opsiyonunu belirleyebilmesi için pozisyonla ilgili bilgi edinir ve basit kuralları göz önüne getirir. İkinci aşamada karar verilmesi gerektiğinin belirlenmesi ile tasarım aşamasına geçilir. Bu aşamanın sonlandırılmasını belirler. Top taşıyıcısı durumundaki sporcu, alternatifleri ve kriterleri tespit edip değerlendirir. Son aşamada ise, basit karar kuralları bulunmaktadır. Top taşıyan sporcu, basit bir karar kuralını oyundan önce tamamlanan bir taktik planına dayandırarak karar verme işlemini gerçekleştirir (72).

2.9.11. Karar Verme Sürecinin Diğeri Kavramlarla Olan İlişkileri

Karar verme süreci içerisindeki sporcunun karşısına bir çok engeller

çıkmaktadır. Sporcu bu engelleri aşmak için yerinde ve doğru kararlar vermelidir. Bu doğru ve yerinde karar verme bir beceri olarak nitelendirilirken, süreç içerisinde bu beceriye etki edecek birçok kavramdan söz etmek mümkündür.

2.9.11.1. Stres Kavramı ve Karar Verme Süreci

Stres ile ilgili yapılan bir çok tanımlardan birisine göre; bir kişinin üzerinde rahatsızlık ve sıkıntıya yol açmada etkili her türlü etken stresi meydana getirmektedir. Başka bir tanım, stresin, stres vericilerine yani stres sebeplerine karşı, kişilerin gösterdiği tepki olduğunu ifade etmektedir (73).

Stres, sporcular üzerinde etkisini farklı boyutlarda göstermektedir. Stresi oluşturan etmenlerin etkileri sporcunun sergilediği davranışlar olarak kendini göstermektedir. Stresin etkilerinin kendini gösterdiği boyutlara bakıldığında;

Fizyolojik boyut olarak stres; insanlar, dış ortamın değişen şartlarına karşı, kendi iç ortamlarını belirli sınırlar içerisinde sabit tutmaya çalışırlar. Cannon'a göre, organizmayı tehdit eden ve dengesini bozma tehlikesini gösteren dış şartlar sebebiyle savaş veya kaç reaksiyonları kendisini göstermektedir. Hemen akabinde, sinir sisteminde, salgı bezlerinde ve vücudun diğer sistemlerinde farklı değişimler meydana gelmektedir. Dış çevre şartları organizmanın dengesini bozacak kadar değişmişse vücudun bütün imkanları devreye girer. Kana bol miktarda adrenalin salgılanır, iskelet kaslarının damarları genişler, kalp atışı hızlanır, göz bebeği büyür. Bu tepkiler, vücut organlarının kendiliğinden harekete geçen faaliyetlerini düzenleyen otonom sinir sisteminin koruma mekanizmasıdır (74).

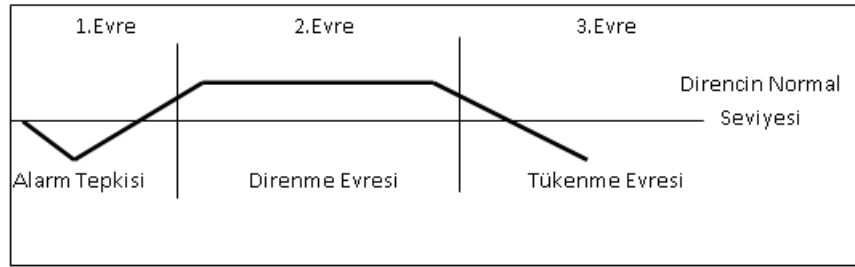
Selye'ye göre, vücudun stres tepkisi belirli zaman dilimi içinde gerçekleşir. Gerçekleşen bu bütün fizyolojik değişimleri kapsayan bu mekanizmaya ise Genel Uyum Sendromu (General Adaptation Sendrome) demiştir. Üç aşamadan oluşmaktadır.

1.Evre: Alarm tepkisidir. Gerilim yaratan uyarıcılarla karşılaşıldığında meydana gelen şaşkınlık, kararsızlık, gerçeğin kabullenilmemesi gibi belirtiler bu evreyle ilgili hususlardır.

2.Evre: Direnme evresidir. Organizma kendi bütünlüğünü tehdit eden uyarıcıları etkisiz hale getirme gücüne sahip olmaktadır. Bu şekilde vücut dış etkene ve talebe

uyum göstererek normal faaliyetine devam eder. Şiddetli stres halinin devamı halinde, üçüncü evre meydana gelir.

3.Evre: Tükenme evresidir. Organizma gerilimle mücadele etmek için biriktirmiş olduğu uyum enerjisini giderek tüketmektedir. Bu evrede birinci evrenin belirtileri tekrar kendini göstermektedir (75).

Şekil 2: Genel Uyum Süreci

Psikolojik olarak stres, insanların yaşamları boyunca sıkça karşılaştıkları farklı bir boyuttur. Öyle ki insanların bireysel ve toplumsal bakımdan tutumlarının dengeli ve tutarlı olması gerekmektedir. Fakat insanlar, karşılaştıkları çeşitli olaylar, içinde buldukları ekolojik çevre, sahip oldukları yetenek seviyesi ve tecrübe birikimi ile kişilik özellikleri gibi etkenler sebebiyle beklenen dengeyi her zaman gösterememektedir (76).

Çoğu insan yaşanan stresin psikolojik boyutunun kendisi dışında gelişen etkenlerden kaynaklandığına inanma eğilimindedirler. Aslında bu dış etkenler stresi tetikleyici etki yapsalar da stresin gerçek kaynağı kişinin içindedir. Yani kişi kendi kendini stres boyutuna taşır. Öyle ki yıllar yılı kişi edindiği bazı alışkanlıklarının aslında yaşadığı stresin sebebi olduğunu anlayamamaktadır. Bu alışkanlıkları değiştirmek kolay olmayabilir ama imkansız değildir. Edinilmesi gereken en önemli alışkanlıklardan biri, düşüncelerin kontrol edilmesidir. Kontrol kaybedildiğinde veya kontrolden vazgeçildiğinde stres psikolojik boyutta ortaya çıkar. Stres boyutunun gün yüzüne çıkması durumu; hangi düşüncelere odaklanılıyor? Hangi düşünceler dikkat çekiyor? Hangi düşünceler kabul ediliyor veya hangilerinden vazgeçiliyor? Tarzı soruların cevabının bulunamadığı hallerdir (77).

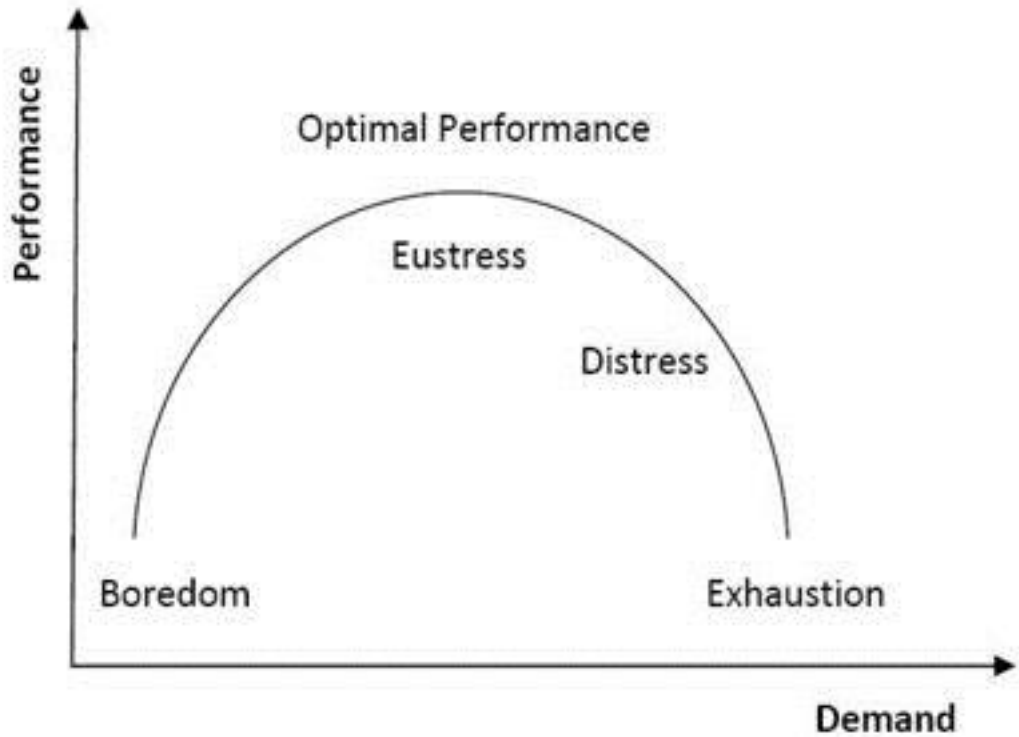
Performans ve stres olarak aslında birbiri ile yakından ilişkili ve birbirine direkt etki eden iki kavramdan söz ediyoruz. Organizasyon içerisindeki bireylerin

kendilerinden istenen ve beklenen işi gereği gibi yapması gerekmektedir (78).

Her insanın kendi işindeki çeşitli etkenler ve şartlar kişinin başarılı olmasını mümkün kılmamaktadır. Bu noktada ortaya çıkan performans (iş başarısı) esas itibariyle kişilerin iş yapma konusundaki verimlilik, etkinlik ve becerilerinin farklılığı ile ilgilidir. Öyle ki, çoğu zaman benzer işleri farklı kişiler kalite, miktar ve zaman bakımından farklı seviyelerde yapabiliyor (73).

Birbirine direkt etki eden bu iki faktör arasındaki ilişki her zaman bu kadar basit ve açık değildir. Stresin performans üzerindeki etkileri, içinde bulunulan durum ve şartlara, yapmakla sorumlu olduğu göreve ve sahip oldukları kişilik özellikleri ile algılama yapılarına göre değişiklik göstermektedir. Stresin performansı olumsuz yönde etkilediği hakkında görüşler vardır. Ancak tam zıt olan görüşler de mevcuttur. Bu görüşlerin temelinde, stresin kişiler üzerinde etki yaratıp onları cesaretlendireceği yönündeki düşüncelerdir. Bazı görüşlere göre ise ılımlı stres performansı iyileştirirken aşırı stres performansı düşürmektedir yönündedir (79).

Bu bilgiler çerçevesinde stres ve performans ilişkisi (ters U) şeklinde verilmiştir (80).

Şekil 3: Stres ve Performans İlişkisi (Howell,1986).

2.9.11.2. Motivasyon Kavramı ve Karar Verme Süreci

Motivasyon, fizyolojik süreçleri, davranışın sosyal belirleyicilerini, psikolojik ihtiyaçları, güdülenmeleri ve heyecanlarla ilgili etkileri bünyesinde toplar. Terimin karmaşıklığı, kullanılışındaki çeşitlilikten de bellidir. İnsan organizması çevresi içinde bazı hedefleri tercih eder, bazılarını da reddeder. Bu kabullenme-reddetme süreci içinde kararlar verir ve birbirini izleyen, bütünleyen hareketlerle hedefini bulur. Bu konuda organizma, davranışın üç görünüşünü de içerir; bunlar, harekete geçirme, yönlendirme ve koruma görünüşleridir (81).

Sporda motivasyon kavramının önemi bilinen bir gerçektir. Sporda asıl ürün olan performans, motivasyon açısından değerlendirildiğinde; performansla olumsuz etki edecek zorlukları sınıflara ayırıp her biri için ayrı tanım yapmanın çok da kolay olmadığı görülmektedir. Mesela korku, hiddet, endişe, kıskançlık, nefret, beğenmeme, sıkıntı, bıkkınlık duygusu gibi olumsuz; neşe, sevinç, coşkunluk, sevgi, mutluluk gibi de olumlu durumlar anlatılmaktadır. Bu motivasyon kavramı içerisinde yer alan etkilerin fazlalığının ya da azlığının sporcu için dezavantaj olacağı bilinmelidir (82).

Motivasyon kavramının pozitif örneği olarak şu örnekler önemlidir. Yapılan çalışmaların yüzde 90'ında bir spor faaliyetinden önce bir hedef tespit etmenin, net sınırları çizilmemiş hedeflerden daha çok başarıya ulaştığı görülmüştür. Hedeflerin belirlenmesinde dikkat edilecek en önemli nokta, hedeflerin gerçeğe uygun olarak seçilmesi gerektiğidir. Negatif örnek olarak verilen örnekte ise motivasyonun içerisinde farklı bir boyut olan öğrenilmiş çaresizlik kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bir sporcunun, müsabaka sırasında ister daha fazla gayret göstereyim ister göstermesin, o müsabakanın sonucunu değiştiremeyeceğini düşünmesi, subjektif bir çaresizlik duygusunu yani yılgınlığı doğurur (83).

Genel anlamda stres ve motivasyon unsurları sporcunun karar verme sürecinde sürekli devrededir. Sporcunun deneyimi, kişilik özellikleri, çevre şartları ve birçok değişken bu unsurların üzerine ek olarak sporcunun bu etkenleri de geçmesi beklenir. Bu aşamada karar verme becerisi aslında ortaya çıkan davranışın doğrudan psikolojik olarak işlenmiş bir üründür. Sporcu, müsabaka veya antrenmanlarda ortaya koymak

istediği ürünün kaliteli olmasını arzulamaktadır. Ancak bu o kadar da kolay değildir. Birçok spor dalında sporcular, çeşitli ihtimaller arasında karar vermek zorundadır. Futbolcu topu ne zaman ve nereye atacağına, cimnastikçi yeni bir hareket serisini denemeye, güreşçi belli bir kavrama tekniğini uygulamaya yönelik stiline karar verir. İçsel olarak varılan kararın uygulamaya yönelik bu aşamasında takılıp kalırlar. Bunlar, alternatiflerden birisini tercih eder fakat hareketi gerçekleştirmeye yönelik adımlar ya geç atılır ya da hiç atılmaz. Bu durumda kararlılık, hareketi uygulamaya yönelik adımı doğru zamanda ve tesbit edilmiş bir plana uygun olarak bilinçli bir şekilde atmayı ifade eder (84).

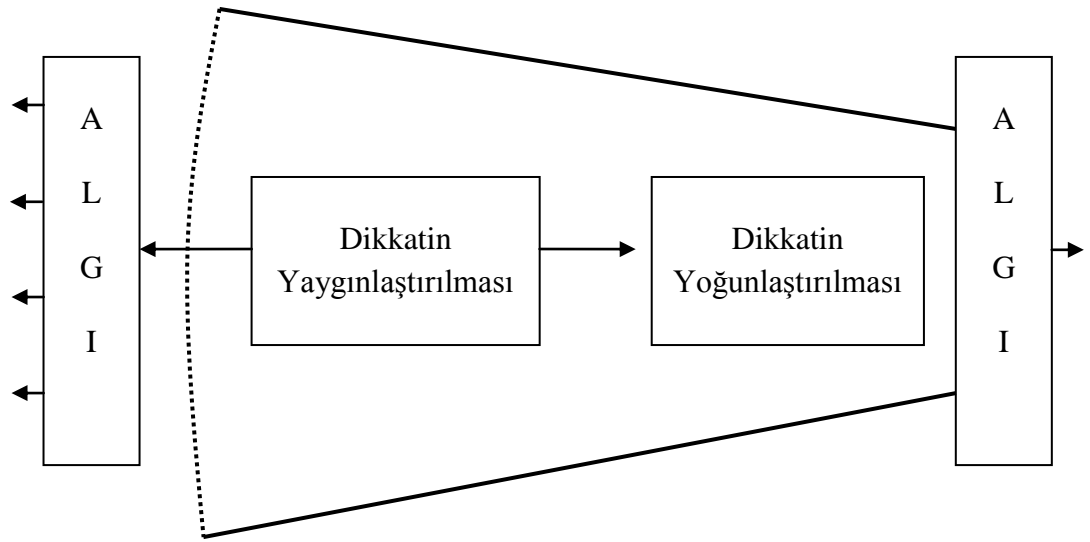
2.9.11.3. Karar Verme Sürecinde Dikkat ve Dikkat Yoğunluğu Kavramı

Düşünme, algılama ve hayal etmeden meydana gelen psikolojik fonksiyonların bilinçli bir şekilde harekete geçirilmesini “dikkat” olarak tanımlıyoruz. Dikkat yoğunluğu ise insanların bu bilinçli hareketlendirmeyi gerçekleştirmesini sağlayan yetenek olarak kendisini gösterir. Böylece, algı alanının sadece sınırlı bir bölümü bilincimize ulaşır; diğer uyarıcılar ise elenir; yani bilinçdışı olarak kalır. Bilinçli ve iradeli olarak bir hedefe dikkatini toplama beyinde özel uyarıcılara yol açar. Bu uyarıcılar yayılarak daha geniş alanları harekete geçirir veya daha küçük alanlarla sınırlı kalarak orada az sayıdaki noktalarda yoğunlaşır. Bu uyarıcı devreleri, diğer alanlardaki uyarıcıları azalttığı veya onlara tamamen ket vurduğu için, baskın bir fonksiyona sahiptir. Dikkatini toplama yeteneği, beyin korteksinde baskın uyarı devrelerinin oluşturulmasına ve bu faaliyete katılmayan merkezlerin baskı altına alınmasına dayanır “Dikkatimi toplayamıyorum” ifadesi de buradan kaynaklanır. Sadece, iradi olarak seçilmiş bilinç içerikleri varlığını devam ettirir (85).

Her spor dalında dikkat; özel bir eylem, nesne veya kişiyle sınırlı olmayabilir. Birçok şeyin birden aynı anda algılanma yeteneğine “dikkatin yaygınlaşması” denir. Dikkat ne kadar geniş bir alana yayılırsa, sporcunun maruz kalacağı etkenleri algılamadaki netlik derecesi de o kadar azalır.

Spor oyunları dikkati toplama ve yayma arasında sürekli bir değişme gösterir. Oyun içerisinde değişen şartlara göre verilen doğru karar hedefe yönelen uyanıklık derecesini yükseltir (86).

Çoğu karar için neye odaklanmanız gerektiği hemen bilinebilir. Karar hakkında sporcuyu sıkan bir şey olabilir. Genellikle bir veya iki önemli öge olacaktır. Nadiren de olsa üç veya daha fazlasıyla karşılaşılabilir. Eğer neyin önemli olduğu belli değilse kendinize sorun “Kararımı vermekten beni alıkoyan ne? Neden şimdi karar veremiyorum?” Cevap, dikkatin nereye verilmesi gerektiğini gösterecektir (87). Hem dikkati yoğunlaştırma hem de dikkati yaygınlaştırma yeteneği antrenmanlarla geliştirilebilir. Spor dalına özgü talepler, kabul edilmiş hedefler ve ihtiyaçlar, istekler, tavırlar gibi güdüler burada dikkat edilmesi gereken faktörleri meydana getirir. (87).

Şekil 4: Karar Verme Öncesi Dikkati Toplama ve Yaygınlaştırma Süreci

2.9.12. Karar Verme Hakkında Yapılan Blimsel Araştırmalar

1. Çetin, Mehmet Çağrı (2009) yaptığı araştırmada, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin sahip oldukları karar verme stillerini, sosyal beceri düzeylerini ve stresle başa çıkma biçimlerini belirlemek, bu üç değişken arasındaki ilişkiyi saptamak için öğrencilerin özlük niteliklerine göre bunların farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlamışlardır.

Araştırma sonucunda; karar verme stilleri alt boyutları ile öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf, öğrenim gördükleri bölüm, yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim

merkezi arasında; sosyal beceri alt boyutu ve toplam puanları ile öğrencilerin, cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf, öğrenim gördükleri bölüm, spor yapma düzeyi, öğrenimleri sırasında barındıkları yer ve yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim merkezi arasında; stresle başa çıkma stilleri alt boyutları ve toplam puanı ile öğrencilerin cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf, öğrenim gördükleri bölüm, öğrenimleri sırasında barındıkları yer, yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim merkezi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca, öğrencilerin karar vermede öz saygı ve karar verme stilleri ile stresle başa çıkma alt boyutları ve toplam puanları arasında; karar vermede öz saygı ve karar verme stilleri ile sosyal beceri alt boyutları ve toplam puanları arasında; stresle başa çıkma stilleri alt boyutları ve toplam puanları ile sosyal beceri alt boyutları ve toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir (56).

2. Özcan Sarıçam (2011) tarafından yapılan bu araştırma kriz dönemlerinde çalışanların, başarı güdülerinin karar vermeleri üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Amaç doğrultusunda hazırlanan anket 2010 yılı Aralık ayında Gebze’de özel sektörde çalışan 166 kişi üzerinde uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda; çalışanların bireysel başarı güdülerinin karar vermeleri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı etkilerinin olduğu ve çalışanların karar verme streslerinin ve başarı güdülerinin tanımlayıcı özelliklerine göre farklılaştığı ortaya konulmuştur (88).

3. M.Sıddık Taşgıt (2012) tarafından yapılan bu çalışma; üniversitede öğrenim gören öğrencilerin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin, sınıf değişkenine göre; kaçınan karar verme düzeyleri, panik karar verme düzeyleri, erteleyici karar verme düzeyleri ve depresif duygulanım düzeyleri arasında; spor yapan öğrenci ile yapmayan öğrenci değişkenine göre ise; karar vermede özsaygı düzeyleri, erteleyici karar verme düzeyleri ve özgüven düzeyleri arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu saptanmıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre karar

verme düzeyleri ve benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı tespit edilirken, baba eğitim düzeyi değişkenine göre; karar vermede özsaygı düzeyleri, benlik değeri düzeyleri ile başarı ve üretkenlik düzeyleri arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu saptanmıştır. Ayrıca; üniversite öğrencilerinin karar verme özsaygısı ve benlik saygısı değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır (54).

4. Shanna Marie Holder (2011) tarafından yapılan bu çalışmada Missisipi 4-H atış sporcularının liderlik özellikleri ve karar vermelerinin yeni yaşam geliştirme becerileri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Liderlik ve yaşam becerileri geliştirmede yüksek oranda liderlik ve yaş arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu nedenle katılım liderlik oranı katılımcıların yaşı arttıkça sayısal anlamda artış göstermiştir. Ayrıca yaşın, karar verme becerileri ve yaşam becerileri artışı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Diğer araştırmacılar da Hauer Carlson (1999), Wingenbach ve Kahler (1997) bu çalışmanın bulguları ile aynı fikirdedir (5).

5. Gabbett, T. J., Carius, J., & Mulvey, M. (2008) tarafından yapılan bu çalışmada; oyun tabanlı faaliyetler, alanında karar verme yeteneğine sahip gelişmiş sporcuların fizyolojik gereksinimlerini azaltır mı? Bu soru kapsamında yapılan çalışmada, alanında elit olan sporcuların örüntü tanıma ve desen tahmin yeteneğinin video tabanlı algısal eğitim üzerine etkileri araştırılmış ve gelişmiş algısal becerilerinin oyun tabanlı faaliyetlerin fizyolojik talepleri etkileme durumunun olmadığını tespit edilmiştir. Bulunan bulgular video tabanlı algısal eğitim alanında sporcuların karar verme yeteneğini geliştirmek için etkin bir şekilde kullanılabileceğini göstermiş ancak bu oyun tabanlı faaliyetlerin fizyolojik talepleri üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmüştür (89).

6. Plessner, Unkelbach, Memmert, Baltes, & Kolb, (2009) yaptığı çalışmada amaç: düzenleyici odak teorisine göre, hedef peşinde ya bir özendirme ya da önleme odak tutarak elde edilebilir. Amerikan Psikolog Higgins, ET (2000)'ye göre; zevk ve acı ötesinde iyi bir karar vermenin, performans üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Bu bağlamda çalışmada, düzenleyici odak önemi araştırılmıştır. 20 futbolcudan oluşan deneklerin kronik düzenleyici yönü değerlendirilmiş, savunucular ile daha saldırgan futbol sergileyenler daha tanıtım odaklı bulunmuştur. Performans ile doğru karar

verme ile ortaya çıkan düzenleyici uyum arasında olumlu bir etki bulunmuştur. Düzenleyici odak teorisi spor performansı için büyük bir potansiyel göstermektedir. Düzenleyici yönelim, antrenörlerin sporcularda uygun taktik ve strateji uyumunun seçimi bakımından önemli olabilir (90).

7. Raab & Johnson, (2004) tarafından yayınlanan bu makalenin amacı; bireyin spor davranışında risk almasını bilişsel modelleme açısından açıklamaktır. Basketbol oyuncularının katılımları ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara risk derecesi farklı dört video seçenekleri izlettirilmiştir. Katılımcılar bağımsız, başarı başarısızlık, aday eylem değerlendirilmesi ve eylem odaklı karar vericiler gibi durumlarla planlama anketi puanları ile sınıflandırılmıştır. Karar vermede hesaplama modeli, karar alan teorisi, davranış farklılıkları ilgi odağı, ilk tercihleri, eşik değerleri, ya da görevin bir yaklaşım-kaçınma yorumuna bağlı olup olmadığını değerlendirmek için karşılaştırılmıştır. En doğru başlangıç tercihlerine bireysel seçim yapanlar karar vermiştir. Basketbolda başlangıç için farklı düzeylerde riskli ve güvenli eylem yönelimi oluşturulmuştur. En iyi risk alma seçenekleri, farklı tercihlerin değerleri ile açıklanmıştır (91).

8. Royal, K. A., Farrow, D., Mujika, I., Halson, S. L., Pyne, D., & Abernethy, B. (2006) tarafından yapılan bu çalışmanın amacı, su topunda karar vermede ve hedefe ulaşmada yorgunluğun etkilerini değerlendirmektir. On dört genç elit erkek oyuncu (yaş 17.2 + / - 0.5 yıl, kütle 84.2 + / - 7.6 kg; yüksekliği 1.85 + / - 0.05 olarak) yaklaşık 18 set maksimum su topu özel matkap sekiz tekrar dört set uygulanmıştır. Birbirini izleyen her set için giderek azalan dinlenme oranları artan yorgunluk ve maç-oyun taleplerini yansıtmak için kullanılmıştır. Bir video tabanlı geçici olarak tıkalı karar verme görevi (çeşitli taktik durumlara sözel yanıt) veya hedef çekim beceri testi (hedef çekim kalitatif ve kantitatif analiz) her set sonrasında yapılmıştır. Sonuç olarak, yorgunluktaki artış karar vermeyi olumsuz etkilerken; diferansiyel teknik performans, bir su topunu hedefe atış, topa doğruluğu verebilme hızına bağlı olarak değişmemiştir (92).

9. Nieuwenhuys, Savelsbergh, & Oudejans, (2012) tarafından yapılan bu çalışmada Polis memurlarında oluşan kaygıların ateş etmeden önce verdiği kararlar üzerinde etkisi araştırılmıştır. Çalışmaya otuz altı polis memuru katılmıştır.

Anksiyete altında polis memuru yanlışlıkla daha sık ateş etmiş, ayrıca atış doğruluğu anksiyete altında düşük çıkmıştır. Bakışları ve davranışları anksiyeteden etkilenmediği ortaya çıksa da memurların tehdit ile ilgili çıkarımlar olduğu zaman endişeye eğilimli oldukları sonucuna varılmıştır (93).

10. Altınok, Karadoğan, Öcal ve Filiz, (2006) tarafından yapılan çalışmada; bir grup atıcıya Görsel Algı ve Bellek Testi, Görsel Süreklilik Testi, Seçici Dikkat Testi, Sürekli Dikkat Testi, Çevresel Görüş Testi, Koordinasyon Testi, Tepki Hızı Testi ve Muhakeme Testi uygulanmış ve atıcının seçim aşamasında bunların ne ölçüde etkin olduğu incelenmiştir. Araştırmada, atıcıların testlerden elde ettikleri puanlar ile eğitim süresince yapmış oldukları bütün atış sonucu elde ettikleri ortalama atış puanları karşılaştırılmış ve uygulanan testlerden hangilerinin atış puanı üzerinde etkisinin olduğunu belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regrasyon analizi yapılmış ve %95 güvenirlilikle, ortalama atış puanındaki değişimin %56,3'ünün, sürekli dikkat testi, seçici dikkat testi, görsel algı-bellek testi ve çevresel görüş testi ile olduğu belirlenmiştir (6).

III. BÖLÜM: GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ÇALIŞMA EVRENİ

Araştırmanın evrenini Türkiye Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı atış kulüplerinde kayıtlı atıcılar oluşturmaktadır.

3.2. ARAŞTIRMA GRUBU

Türkiye Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı atış kulüplerinde kayıtlı, Büyük Erkek, Genç Erkek, Büyük Bayan ve Genç Bayan kategorilerinde aktif olarak müsabakalara katılan atıcılar oluşturmaktadır. Söz konusu grupta toplam 349 sporcu bulunmaktadır. Bu sporcuların hepsi araştırmaya davet edilmiş olup anket formları ile bire bir görüşme yapılmıştır. Ancak araştırmaya katılmayı sadece 184 sporcu kabul etmiş olup %52'lik bir geri dönüş oranı elde edilmiştir. Araştırmaya katılan sporcuların demografik özelliklerine ilişkin hazırlanan tablo aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 5: Araştırmaya Katılan Atıcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Demografik Özellikler		f	%
Cinsiyet	Kadın	80	43,48
	Erkek	104	56,52
Medeni Durum	Evli	31	16,85
	Bekâr	153	83,15
Eğitim Durumu	Lise	56	30,43
	Üniversite	117	63,59
	Lisans Üstü	11	5,98
Antrenman Yaşı	1-4 yıl arası	92	50,00
	5-9 yıl arası	63	34,24
	10-15 yıl arası	13	7,07
	15-20 yıl arası	8	4,35
	20 yıl ve üzeri	8	4,35
Dünya Müsabakasına Katılımı	Var	11	5,98
	Yok	173	94,02
Avrupa Müsabakasına Katılımı	Var	24	13,04
	Yok	160	86,96
Türkiye Müsabakasına Katılımı	Var	150	81,52
	Yok	34	18,48
Okullar Müsabakasına Katılımı	Var	70	38,04
	Yok	114	61,96

Araştırmaya katılan atıcıların (N=184) cinsiyet durumlarına göre %43,48'inin kadın, %56,52'sinin erkek olduğu; medeni durumlarına göre %16,85'inin evli, %83,15'inin bekar olduğu; eğitim durumlarına göre %30,43'ünün Lise, %63,59'unun Üniversite, %5,98'inin Lisans üstü eğitime sahip oldukları; antrenman yaşı durumlarına göre %50'sinin 1-4 yıl arası, %34,24'ünün 5-9 yıl arası, %7,07'sinin 10-15 yıl arası, %4,35'inin 15-20 yıl arası, %4,35'ininde 20 yıl ve daha fazla süre ile atıcılık sporu yaptığı; Dünya Şampiyonalarına katılım durumlarına göre %5,98'inin katıldığı, %94,02'sinin katılmadığı; Avrupa Şampiyonalarına katılım durumlarına göre %13,04'ünün katıldığı, %86,96'sının katılmadığı; Türkiye Müsabakalarına katılım durumuna göre %81,52'sinin katıldığı, %18,48'inin katılmadığı ve okul müsabakalarına katılma durumlarına göre %38,04'ünün katıldığı, %61,96'sının da okullar arası müsabakalara katılmadığı tespit edilmiştir.

3.3. ARAŞTIRMA TEKNİĞİ VE PROTOKOL

Bu araştırmada survey (tarama) yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından bağlı olduğu Enstitü'ye araştırma kapsamında uygulayacağı anketi sunarak bilimsel bir izin için başvurulmuş, devamında verilen izin doğrultusunda araştırmacı tarafından Türkiye'de mevcut zaman dilimi içerisinde atış müsabakaları takip edilmiştir. Ayrıca müsabakalar öncesinde antrenman koşullarında ve klüplerinde sporculara ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından ilgili ölçek yazılı olarak verilmiş ve atıcının soruları cevaplaması istenmiştir. Araştırmada atıcıların karar verme becerilerini tespit etmek amacı ile Holder tarafından kullanılmış atış karar verme ölçeği kullanılmıştır.

3.4. ATIŞ KARAR VERME ÖLÇEĞİ

Atış Karar Verme Ölçeği: Atıcıların atış anında karar verme becerileri ölçmek için Tennessee Üniversitesi 4-H Yaşam Yetenekleri Geliştirme Sistemi tarafından geliştirilen ve Holder (2010) tarafından kullanılan 10 sorulu Atış Karar Verme Ölçeği kullanılmıştır [5]. İfadelere örnekler: “Problemi çözmeye çalışmadan önce onun hakkında düşünürüm”, “Kendim bir karar verebilirim” şeklindedir. Türkçe'ye tarafımızdan uyarlanan ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbah Alpha) 0,70'dir. İfadeler, 0=Asla ve 4= Her Zaman arasındaki 5'li Likert tipinde hazırlanan ölçeklerle

ölçülmüştür. Yüksek değerler karar verme becerisinin de yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğe faktör analizi yapılmamış Holder (2010)'in yapmış olduğu çalışmadan hareketle tek boyut olarak incelenmiştir.

3.5. İSTATİSTİKÎ YÖNTEM

Verilerin bilgisayar ortamına aktarılmasında Microsoft Excel tablolama programından faydalanılmıştır. İstatistikî açıdan değerlendirilmesi için Microsoft Excel tablolama programında veri tabloları oluşturulduktan sonra veriler, SPSS 21,0 paket programına aktarılmıştır.

Verilerin istatistiksel olarak çözümlenmesi ve değerlendirilmesi için SPSS 21,0 paket programından yararlanılmıştır.

İstatistik kısmında, verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için öncelikli olarak $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde Shapiro Wilk testi uygulandı. Verilerin normal bir dağılıma sahip olduğu görüldü (Ek-9) .

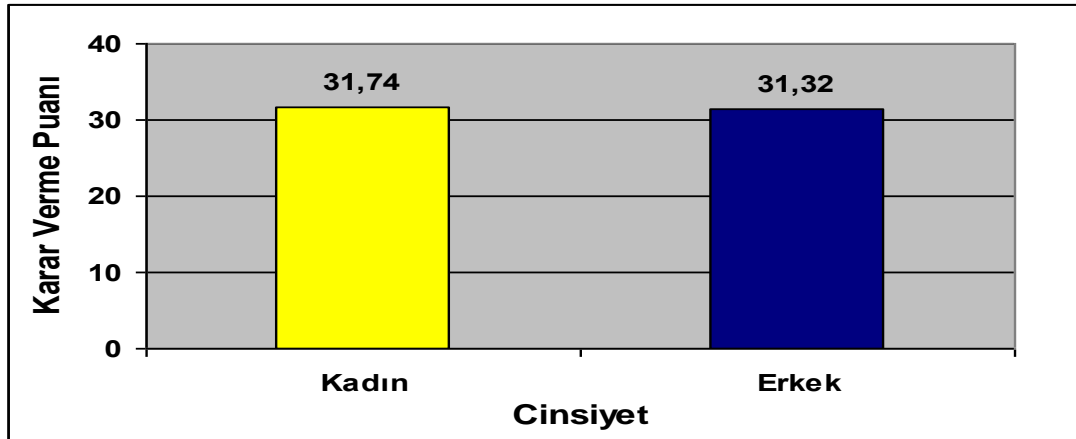
Araştırmada atıcıların sahip oldukları genel özelliklerine (Kategori, Medeni Durum, Eğitim Durumu ve Yarışmalara Katılım) göre atıcıların karar verme becerileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacı ile iki değişkenin olduğu gruplarda bağımsız örnekler t-testi, 3 ve daha fazla değişkenin olduğu grupta (Eğitim Durumu) One-Way ANOVA testlerinden faydalanılmış ve anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ olarak kabul edilmiştir.

IV. BÖLÜM: BULGULAR

4.1. Araştırmaya Katılan Atıcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Karar Verme Becerilerine Yönelik Bulgular

Cinsiyete bağlı olarak atıcıların karar verme becerileri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bağımsız iki grup için t-testi uygulandı.

Test sonuçları cinsiyete bağlı olarak atıcıların karar verme becerileri arasında anlamlı bir fark olmadığını gösterdi ($t_{.05} 0,672$; $p>0,05$). Kadınların karar verme puanı ($31,7375 \pm 4,169$) önemli ölçüde Erkeklerin puanından ($31,3173 \pm 4,234$) daha yüksek bulunsada istatistiki olarak manidar bulunmadı (Bak Grafik 1, Ek-9).

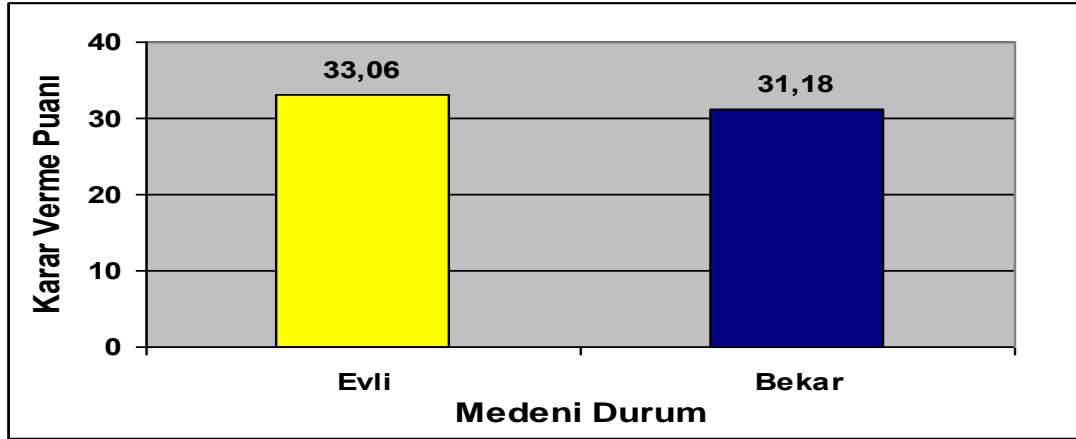
Grafik 1: Atıcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Karar Verme Puanı Ortalamaları

4.2. Araştırmaya Katılan Atıcıların Medeni Durum Değişkenine Göre Karar Verme Becerilerine Yönelik Bulgular

Medeni duruma bağlı olarak atıcıların karar verme becerileri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bağımsız iki grup için t-testi uygulandı.

Test sonuçları medeni durumlarına bağlı olarak atıcıların karar verme becerileri arasında anlamlı bir fark olduğunu gösterdi ($t_{.05}=2,301$; $p<0,05$). Evlilerin karar verme puanı ($33,0645 \pm 3,086$) önemli ölçüde bekarların puanından ($31,1830 \pm$

4,330) daha yüksek olup istatistiki olarakda manidardır (Bak Grafik 2, Ek-10).

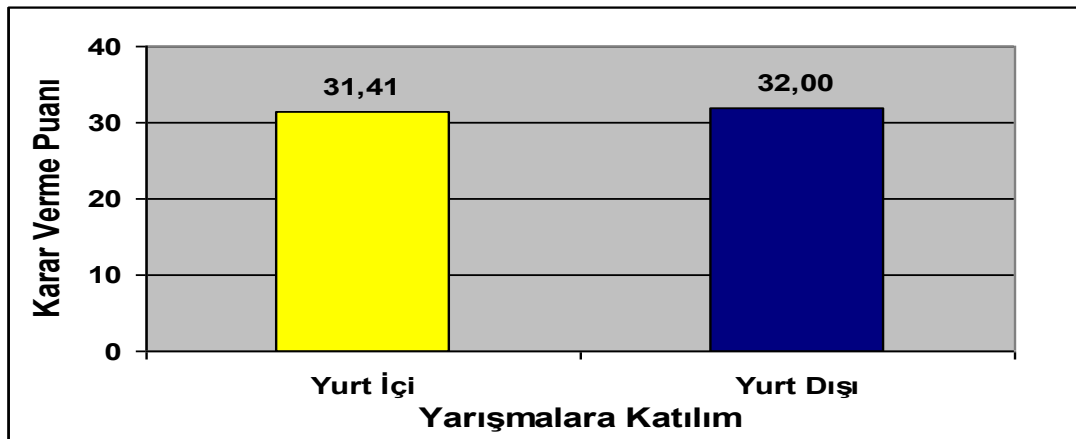

Grafik 2: Atıcıların Medeni Durum Değişkenine Göre Karar Verme Puanı Ortalamaları

4.3. Araştırmaya Katılan Atıcıların Yarışmalara Katılım (Yurt İçi, Yurt Dışı) Değişkenine Göre Karar Verme Becerilerine Yönelik Bulgular

Yarışmalara katılım durumlarına bağlı olarak atıcıların karar verme becerileri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bağımsız iki grup için t-testi uygulandı.

Test sonuçları yarışmalara katılım durumuna bağlı olarak atıcıların karar verme becerileri arasında anlamlı bir fark olduğunu/olmadığını gösterdi ($t_{.05} = 0,669$; $p > 0,505$). Yurt dışı müsabakalara katılan atıcıların karar verme puanı ($32,0000 \pm 3,258$) önemli ölçüde Yurt içi müsabakalara katılan atıcıların puanından ($31,4140 \pm 4,344$) daha yüksek olup istatistiki olarak manidar bulunmadı (Bak Grafik 3, Ek-11).

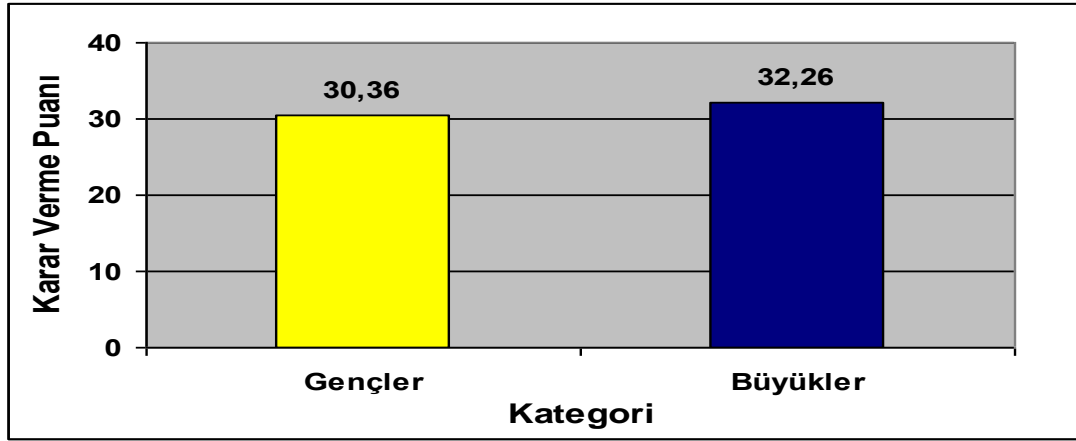

Grafik 3: Atıcıların Yarışmalara Katılım Değişkenine Göre Karar Verme Beceri Puanı Ortalamaları

4.4. Araştırmaya Katılan Atıcıların Kategori Değişkenine Göre Karar Verme Becerilerine Yönelik Bulgular

Kategori duruma bağlı olarak atıcıların karar verme becerileri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde bağımsız iki grup için t-testi uygulandı.

Test sonuçları kategori durumuna bağlı olarak atıcıların karar verme becerileri arasında anlamlı bir fark olduğunu gösterdi ($t_{.05} = 3,076$; $p < 0,05$). Büyüklerin karar verme puanı ($32,2636 \pm 3.837$) önemli ölçüde Gençlerin puanından ($30,3649 \pm 4,476$) daha yüksek olup istatistiki olarakda manidardır (Bak Grafik 4, Ek-12).

Grafik 4: Atıcıların Kategori Değişkenine Göre Karar Verme Beceri Puanı Ortalamaları

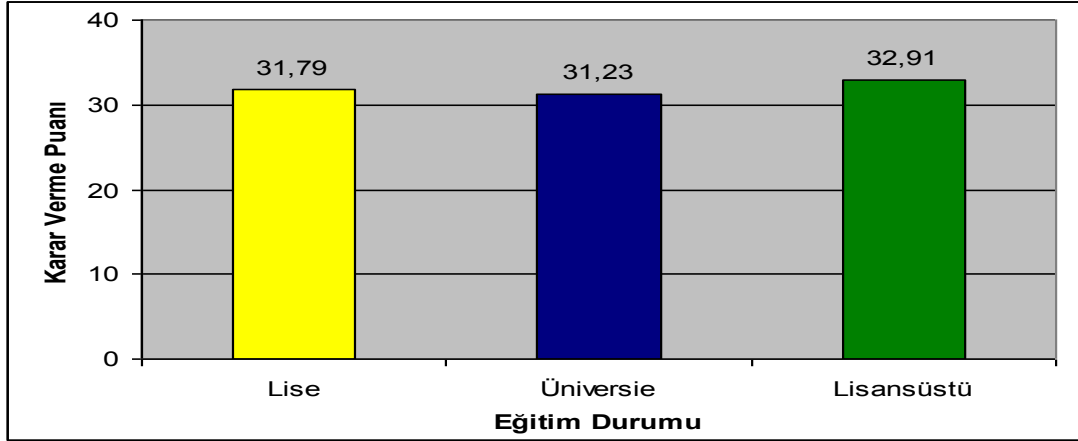
4.5. Araştırmaya Katılan Atıcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karar Verme Becerilerine Yönelik Bulgular

Eğitim durumuna göre (3) atıcıların karar verme puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü varyans (One Way Anova) uygulandı.

Test sonuçları eğitim durumlarına göre atıcıların karar verme puanları arasında önemli bir olduğunu gösterdi ($F_{2,181} 0,989$; $p > 0,505$).

Her ne kadar Lisansüstü grupların karar verme puanı ($32,91 \pm 3,70$), Lise ($31,79 \pm 3,98$) ve Üniversiteden ($31,23 \pm 4,34$) daha yüksek bulunmuş ise de bu

farklar istatistiki olarak manidar bulunmadı (Bak Grafik 5, Ek-13)

Grafik 5: Atıcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karar Verme Beceri Puanı Ortalamaları

V. BÖLÜM: TARTIŞMA

Araştırmaya konu olan “Atıcılık Sporunda Yarışmalara Katılan Üst Seviye Atıcılarının Karar Verme Becerilerinin Performansa Olan Etkileri” ile ilgili veriler ışığında yapılan tartışma ve yorumlar bu bölümde ele alınmıştır.

Hipotez 1: Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların cinsiyet değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Araştırmaya katılan atıcıların karar verme becerileri cinsiyet değişkenlerine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. h_0 = Kabul, h_1 = Red (Grafik 1, Ek-9).

Yapılan araştırma sonucunda, araştırmaya katılan atıcıların karar verme becerileri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, genel olarak anlamlı bir farklılığın bulunamamasının nedenlerinde atıcılık ve cinsiyet kavramları arasındaki ilişki bahsetmek doğru olacaktır. Öyle ki; cinsiyetler arası anatomik ve fizyolojik farklılığa bakıldığında, erkek metabolizmasının kadınlara oranla daha üstün bir farka sahip olduğu bilinmektedir. Bu fark, çocukluk döneminde aralarında yok denecek kadar azken ergenlik dönemi ve sonrasında giderek artar (6). Bu durum sporda erkeklerin kadınlara kıyasla daha avantajlı olmalarını sağlamaktadır. Ancak atıcılık sporunda bazı spor branşları gibi üst seviyede temel kuvvete ve dayanıklılığa gerek duyulmamaktadır. Bunların yerine denge, silaha etki eden dış faktörler (rüzgar v.b.) ile mücadele edebilmek, var olan gücü ekonomik kullanmak, iyi bir pozisyon almak, ritim duygusunun kazanılması, bilgi, motivasyon, dikkat, stresle mücadele, kazanmayı ve kaybetmeyi kabullenmek gibi faktörler daha geniş yer tutmaktadır. Temelde iyi bir atışın sadece kas gücüyle veya teknikle değil zihinsel antrenmanın harmanlanmasıyla sağlanabileceği unutulmamalıdır (6). Cinsiyetler arası mental farklılığa bakıldığında ise; yaratılışı gereği kadınlara nazaran baskıya daha fazla dayanma özelliğine sahip erkek atıcıların bu özelliği araştırma sonucunda cinsiyet değişkeni durumuna göre değerlendirmeye etki eden bir özellik olarak görülmemiştir. Bu durum bir sonraki çalışmada daha detaylı araştırılacaktır (Atıcıların atış anında anksiyete düzeylerinin belirlenmesi). Karar vermenin sorunlarla ilgili bilgileri yorumlayarak ve kıyaslama yaparak bir yargıya varmak (6)

olduğu kabul edildiğinde cinsiyet durum değişkeni arasında ki benzerliği açıklanmaktadır.

Hipotez 2: Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların medeni durum değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Araştırmaya katılan atıcıların karar verme becerileri medeni durum değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmüştür. $h_0 = \text{Red}$, $h_1 = \text{Kabul}$ (Grafik 2, Ek-10).

Yapılan araştırma sonucunda, araştırmaya katılan atıcıların karar verme becerileri medeni durum değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bunun temel nedenlerine bakıldığında; karar verme, aslında evli kişilerde daha önce kazanılmış beceriler arasındadır. Öyle ki evlilik kararı, insan yaşamının üçte ikisinden fazlasını ve tüm geleceği etkileyecek önemli bir karardır. Eşlerin yakın çevreleri ve hatta doğacak çocukların geleceği bile bu karara bağlanmaktadır. Evlilik yapmış kişilerin gerekli sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için bedensel, zihinsel ve sosyal yönden belirli gelişim ve olgunlaşma aşamalarını geçirmiş olmaları beklenir. Kişiler bu kararı vermeden önce evliliğin doğal sorumlulukları yönünden kendi iç dünyasını ve kişisel koşullarını değerlendirir. Bekarlık döneminden farklı olarak evlilikte; toplumun kural ve geleneklerine göre sosyal rollerin gerektirdiği davranışları öğrenmiş olmaları ve bunlara uygun olarak aile içi kararları almaları beklenir. Bekarlıkta ise yaşanan “Akıl ve Duygusallık” dengesi tam bir karmaşa halindedir. Bu dengeyi korumada zorlanan gençlerin tanıştığı kişilerde çabuk duygusallık yaşaması ve bazı durumlarda hemen karar vermesi gibi gerçekçi ve akılcı olmayan davranış eğilimlerini gösterir (6). Karar vermeyi; hedeflerimiz, isteklerimiz, değerlerimiz ile birlikte etkileşimden sonra gerçekleşip ortaya çıkan bir netice (6) olarak tanımlarsak, bekar atıcıların evli atıcılara oranla yaşadıkları sosyal ve psikolojik dalgalanmaların olumsuz sonuçlarından etkilenen karar verme beceri durumu, medeni durum değişkenine ve karar verme beceri puan ortalamalarına göre ortaya çıkan anlamlı farkı açıklamaktadır.

Hipotez 3: Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların yarışmalara katılım (yurt içi, yurt dışı) değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Araştırmaya katılan atıcıların, yarışmalara katılım (yurt içi, yurt dışı) değişkenine göre karar verme beceri puanı ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. h_0 = Kabul, h_1 = Red (Grafik 3, Ek-11).

Yapılan araştırma sonucunda, yurt içi yarışmalara katılan atıcılar ile yurt dışı yarışmalara katılan atıcılar arasında karar verme becerileri oranları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yarışmalara katılım durumuna göre atıcıların karar verme beceri oranlarındaki anlamlı olmayan farklılığı şu şekilde açıklamak mümkündür. Atıcılık sporunda hareket, zihinde başlar ve atıcılık tekniklerinin uygulanmasıyla beraber, sürecin sonu olan bağımsız işaret parmağının tetik çekme hareketi ile son bulur. Hareketin tamamı karar verme anına geçildikten sonra 0-8 saniye aralığında tamamlanmalıdır. Bu kısa zaman aralığının tesadüfi bir aralık olmadığı ve bu sürecin uzun süreli çalışmalarla kontrol altına alınacak bir süreç olduğu bilinmelidir. Atış becerisi bilişsel ve motor becerilerin kullanılmasına bağlıdır. Bu maksatla, atıcılık sporuna başlayacak olan sporcuların branşta başarılı olabilmeleri için gerekli olan beceriye sahip olup olmadıklarının tespit edilmesi için bir çok mental ve görsel testler uygulanır. Bu testler sonucunda yeterli olmayan adaylar atıcılık sporuna başlatılmazlar. Antrenmanlar sürecinde ise temel öğretilerin arasında doğru anda doğru karar verme stratejilerinin öğretimi vardır. Öyle ki zihinsel eğitimini tamamlamadan atışlı çalışmaya geçmek mümkün değildir (6). Bu nedenle karar verme stratejilerinin öğretimi, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarında yarışan atıcıların hepsinin eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Diğer yandan daha üst seviye yarışmalar olan yurt dışı müsabakalarına katılan atıcıların yurt içi yarışma boyutunda kalan atıcılara nazaran başarılı olmaları irdelendiğinde, bu başarının oluşumu atıcının karar verme süreci içinde yaşadıklarının kontrolü ile ilgilidir (6). Normal bir atıcı ile dünya şampiyonu olan bir atıcı arasındaki fark, sadece yaşadığı müsabaka stresi değil müsabaka sırasındaki tutum ve davranışlardan kaynaklanmaktadır. Dünya şampiyonu olmuş atıcılar, müsabakalarda yaşanacak olan yüksek stresli ortamı hazırlık döneminde antrenmanlarda yaşar ve karşılaştığı problemlere çözüm yolları bulur. Bu hazırlıkla atıcı olası bir paniği, bilinmeyen

yarattığı kaygıların en aza indirilmesi ile ortadan kaldırır (6). Yapılan çalışmalar kısmında değinildiği gibi; ortalama atış puanındaki değişimin büyük bir oranı mental süreçte gerçekleşmektedir. Çünkü en iyi sonuçlar, sadece doğruların uygulandığı, stresten etkilenmeden atışın yapılabildiği anlarda ortaya çıkar (6).

Hipotez 4: Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların kategori değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Araştırmaya katılan atıcıların karar verme becerileri, kategori durum değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmüştür. $h_0 = \text{Red}$, $h_1 = \text{Kabul}$ (Grafik 4, Ek-12).

Yapılan araştırma sonucunda, büyükler kategorisinde yarışmalara katılan atıcıları toplam karar verme puan ortalamaları genç kategorisinde yarışan atıcılara oranla daha yüksek bulunmuştur. Başarılı olan ülke sporcuları incelendiğinde yıl içinde katıldıkları müsabaka çeşitliliği görülecektir. Bunun asıl amacı atıcıların farklı tip müsabaka ortamına girip müsabaka stresini baskılamayı öğrenmeleridir. Başka bir deyişle atış süreci içinde karşılaşılabilecek baskılara karşı dayanıklılık kazanmaktır (6). Kategori değişkeni durumuna göre karar verme beceri puan ortalamaları arasındaki anlamlı farklılığın büyükler kategorisinde yarışan atıcıların gençler kategorisine göre daha fazla antrenman yaşının olması ve daha fazla müsabaka deneyimlerinin olması ile açıklanabilir. Spor üzerine yürütülen deneylerde ustalar ve acemiler arasında farkın ortaya çıkmadığı bir deney bulmak çok nadirdir. Bu durum ustaların sadece daha verimli motor becerilerinin geliştiğini değil aynı zamanda bilgi işleme dizinlerinin bilişsel elementinin de geliştiğini vurgular. Öyle ki müsabakalarda kategori bazında yapılan tasniflerde büyükler kategorisinin atış puanları gençlerin atış puanlarından daha fazla çıkmaktadır.

Hipotez 5: Atıcılık ve Avcılık Federasyonuna bağlı kulüplerde üst seviyede atış sporu yapan atıcıların eğitim durumu değişkenine göre karar verme becerilerinin ölçüm değerleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Araştırmaya katılan atıcıların karar verme becerileri, eğitim durum değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. $h_0 = \text{Kabul}$, $h_1 = \text{Red}$ (Grafik 5, Ek-13).

Yapılan araştırma sonucunda, lisans üstü mezunu olan atıcıların karar verme beceri puanlarının lise ve üniversite mezunu olan atıcılara oranla daha yüksek bulunmuştur. Lisans üstü mezunu atıcıların karar verme sürecinde diğerlerine göre daha sorgulayıcı ve detaycı oldukları gözlenmiştir. Eğitimlerinin getirisi olarak düşünülen bu durum normal kabul edilirken, diğerleri arasındaki farkın toplam ortalamalara göre anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Atış branşında temel öğretiler arasında yer karar verme stratejilerinin tüm eğitim durumunda olan atıcılar için anlaşılır olmasıyla açıklanabilir.

VI. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde; atıcılık sporunda yarışmalara katılan üst seviye atıcılarının karar verme becerilerinin performansla olan etkilerinin incelenmesi ile elde edilen bulgular doğrultusunda birtakım yargılara varılmıştır.

Araştırma neticesinde atıcıların karar verme beceri puanları; cinsiyet, eğitim seviyeleri ve yarışmalara katılım durumlarına göre incelendiğinde toplamdaki oranlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Atıcıların karar verme beceri puanları medeni durum değişkenine göre incelendiğinde anlamlı ve manidar bir farklılık bulunmuştur.

Bekar atıcıların gelişim dönemleri incelendiğinde bu döneme özgü Akıl ve Duygusallık dengesinin genç atıcıların karar verme sürecine etki ettiği görülmüştür. Bu dengenin kurulmasında yaşam tecrübesinin yanı sıra mesleki deneyimlerinin fazlalığından da söz etmek gerekir. Araştırma sonucunda genç atıcıların karar verme sürecini evli atıcılara oranla daha verimsiz geçirmelerini, karar verme anında duygusal davranışlarıyla açıklanabilir. Gelişim dönemlerinin normal bir göstergesi olan bu durum oldukça zor olan karar verme sürecindeki problemleri yenebilme durumuna zirayet etmesinin belirlenmesi çalışmanın neticeleri arasındadır.

Evli atıcıların ise karar verme sürecinde daha temkinli olması, süreci daha detaylı değerlendirmelerine zemin hazırladığı görülmüştür. Detaylı olarak irdelemelerinin temelinde süreç içerisinde daha sakin ve detaylı düşünceleri yatmaktadır. Bu davranışlar ise evliliğin gerekliliklerini oluşturan bedensel, zihinsel ve sosyal yönden belirli gelişim ve olgunlaşma aşamalarının tamamlanmış olduğunun göstergesidir. Karar verme sürecinde bekar atıcıların duygusal karar vermeleri ile evli atıcıların daha temkinli olmaları değerlendirildiğinde karar verme beceri puan ortalamalarına göre ortaya çıkan anlamlı farkın manidar olduğu tesbit edilmiştir.

Atıcıların karar verme beceri puanları kategori durum değişkenine göre incelendiğinde anlamlı ve manidar bir farklılık bulunmuştur.

Yapılan araştırma sonucunda, büyükler kategorisinde yarışmalara katılan atıcıları toplam karar verme puan ortalamaları genç kategorisinde yarışan atıcılara oranla daha yüksek bulunmuştur.

Karar vermenin kişinin kişisel özellikleri yanında geçmişten gelen deneyimleri, bilgi ve beceri durumları da direkt etki etmektedir. Kişinin zorluklar ve engeller karşısında mental anlamda direnme durumu o zorluklarla ne kadar karşılaştığıyla ilişkilidir. Karşılaşılan her zorluk, kişide direnme gücünü arttıracaktır. Başka bir deyişle atış süreci içinde karşılaşılabilecek baskılara karşı dayanıklılık kazanacaktır. Mesleki anlamda değerlendirildiğinde sporcu uğraştığı spor branşında ne kadar müsabık olursa karar verme sürecinde de o kadar zorluklara direnebilecektir. Bu bağlamda genç atıcıların antrenman yaşının büyük atıcılara oranla daha az olması karar verme süreci içinde büyük atıcılara oranla zorluklarla daha verimsiz mücadele ettiği araştırma sonucunda belirlenmiştir. Bu alanda yapılan bilimsel çalışmalara bakıldığında yaşın ilerledikçe liderlik özelliklerinin ve karar verme becerilerinin de olgunlaştığı bilinmektedir (6). Bu durum veri toplama aracının uygulanması aşamasında gözlemlerimizde müsabakalarda kategori bazında yapılan tasniflerde büyükler kategorisinin atış puanları, gençlerin atış puanlarından daha fazla çıktığı tesbit edilmiştir. Kategori değişkeni durumuna göre karar verme beceri puan ortalamaları arasındaki anlamlı ve manidar farklılığın büyükler kategorisinde yarışan atıcıların gençler kategorisine göre daha fazla antrenman yaşının olması ve daha fazla müsabaka deneyimlerinin olması ile açıklanabilir.

ÖNERİLER

Araştırma, evren içerisinde müsabakalara giren aktif atıcıların bir durum tesbiti olarak yapılmıştır. Belirlenen bazı durumların takip eden çalışmalarda daha detaylı incelenmesi yapılacaktır. Bu çalışmalar neticesinde elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilere ver verilmiştir.

Farklı kategorilerde yarışan atıcıların (özellikle genç kategorisi) karar verme becerilerini arttırmaları için yarışma çeşitliliğine girmeleri gerekmektedir. Bu hususta yarışma çeşitliliğiyle birlikte daha fazla müsabakalara katılmaları sağlanmalıdır.

Bekar olan atıcıların evli olan atıcılara oranla daha az karar verme becerisine sahip olmalarının temelinde yatan sosyolojik ve psikolojik hususlara yönelik çalışmalara yer verilmelidir.

Farklı psikolojik ve sosyolojik özelliklere sahip, farklı öğretim düzeylerindeki atıcılara karar verme stratejileri hakkında eğitim çalışmalarının yapılması ve bu eğitim sürecinin atıcılar üzerinde etkileri incelenmelidir.

Özellikle yurt dışı yarışmalarda başarılı ve başarısız olan atıcılarla ilgili araştırma yapılarak, atıcıların karar verme sürecini nasıl değerlendirdikleri tespit edilerek başarı ve başarısızlık neticelerinin sebep-sonuç ilişkilerini tespit ederek sporcu ve antrenörlerin bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.

Araştırma neticesinde bireyin sağlıklı bir hayatının olması, sağlıklı bir sportif yaşantıyı da beraberinde getirdiği düşünüldüğünde, bireylerin üst düzey performans göstermek için özelleşmiş bir yaşantıdan ziyade, genel olarak başarıyı destekleyen özel bir yaşantıya sahip olmaları gerektiği vurgulanmalıdır.

Başarının sağlıklı ortamlarda oluştuğu öne sürülerek, atış için başarının da doğru kararlar sonucunda elde edilebileceği gerçeğini sporcuların benimsenmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Kurt, Ü., Verme Sürecinde Yöneticilerin Kişilik Yapılarının Etkileri. 2003, Ankara.
2. Bono, E.D., Başarı Taktikleri. 1989: 1989.
3. Yöney, P.D.H., Profesyonel Zeka. 2007: İstanbul.
4. Army, U.S., The Advanced Pistol Marksmanship Manual. 2002.
5. Holder, S.M., Leadership And Decision-Making Life Skill Development In Mississippi 4-H Shooting Sports Participants. Mayıs 2010, Mississippi State University.
6. Erten, K., Atıcılık Sporunda Zihinsel Ve Fiziksel Performans. 2007: Ankara. 1.
7. Jaskari, K.Y., Physical Training İn Shooting Sports. 2012, D Course Issf Training Academy.
8. T.H.Eralp, Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı Ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar. 1993: Ankara.
9. Tepe Savunma Ve Güvenlik Sistemleri San.A.Ş., Silah Bilgisi Ve Atış. 2005, Ankara. P. 1.
10. [Http://Silah.Nedir.Com](http://Silah.Nedir.Com).
11. Serisi, G., Silah Bilgisi Ve Atış. 1996, Ankara.
12. Riesterer, U., Atıcılık Antrenör Kursu Kitabı 2002, İstanbul: Issf
13. ([Http://Ticketservis.Com/Atesli-Silahlar-Tarihcesi.Html](http://Ticketservis.Com/Atesli-Silahlar-Tarihcesi.Html)).
14. H.Sağlam, H.G., Atıcılık Ve Atış Sporü; Ankara,2007,S.25-26. 2007: Ankara. 29.
15. Chase, K., Firearms: A Global History To 1700. 2003: Cambridge University Press.
16. Ateşli Silahların Tarihi. Available From: [Http://Tr.Wikipedia.Org/Wiki/Ate%C5%9fli_Silahlar#Ate.C5.9flisilahlar.C4.B1n_Tarihi](http://Tr.Wikipedia.Org/Wiki/Ate%C5%9fli_Silahlar#Ate.C5.9flisilahlar.C4.B1n_Tarihi)).

17. Competition-, A., A Brief History. 2005. P. 3.
18. H.Sağlam And H.Genç, Atıcılık Ve Atış Sporü 2007, Ankara
19. [Www.Silahdrav.Com/Havalı_Silah](http://www.silahdrav.com/Havalı_Silah).
20. ([Http://Www.Okulariyoruz.Biz/L/Tr/Mid/574/Aticilik_-_Rifle.Htm](http://www.okulariyoruz.biz/L/Tr/Mid/574/Aticilik_-_Rifle.Htm)).
21. İspor.Wordpress.Com/Aticilik-Bolumu/Tarihce/), H.W.
22. [Http://Www.Goldenmemo.Com/Spor_Dosyalar/Aticilik.Htm](http://www.goldenmemo.com/Spor_Dosyalar/Aticilik.Htm)).
23. H.Sağlam, H.G., Atıcılık Ve Atış Sporü; Ankara,2007,S.25-26. 2007: Ankara. 25,26.
24. Yayını, T.C.J.G.K.U.J.Ö.T.K., Atışta Psikolojik Baskı Ve Heyecanın Önlenmesi. 2000, Ankara. P. 2.
25. Eğt.Mrk.K.Lığı, S.O.V., Atış Antrenörlük Kurs Dokümanları Ders Notları. 2003, Ankara. P. 12.
26. Kuvvetleri, T.S., Atış Yardımcı Yayını Myy 170-3. 2008: Ankara, .
27. Kitabı, H.O.D., Hafif Silah Atış Teknikleri Ve Atış Yönetimi. 1994: Ankara. 12.
28. Çeviri And B.G. U.Aslan, E.Toprak,, Issf Havalı-Ateşli Atış Disiplinleri İçin Kural El Kitabı. 2010: Ankara. 110-125.
29. Özkan, O., Atış Sporü, , İstanbul,2000,S.7-10). 2000: İstanbul. 7-10.
30. Yli-Jaskari, K., Training Plans By Issf Training Academy. 2008.
31. O.Bompa, T. And M. C.Carrera, Periodization Training For Sports. 2005: Human Kinetics
32. Black, F.W.D.P.B.A.C., Shooting Training Principles. 2002.
33. Bull, A., And Shambrook, The Mental Game Plan Getting Psyched For Sport. Dynamics. 2005.
34. Jeppesen, A.G., Pensgaard, Anne Marte, Mental Training İn Shooting. 2006.
35. [Www.Maksimumbilgi.Com](http://www.maksimumbilgi.com). Npl İle Başarının Temelleri.
36. M.Duyar, Konsantrasyonun Gücü. 2006: Ankara. 22.

37. Tosun, K., İşletme Yönetiminin Genel Esasları. Savaş Yayın Ed. 1992: Ankara.
38. Kuzgun, Y., Karar Stratejileri Ölçeği; Geliştirilmesi Ve Standardizasyonu. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. 1992, Ankara.
39. Koçel, T., İşletme Yöneticiliği. 2001, İstanbul.
40. Bağırkan, S., Karar Verme. 1983: İstanbul.
41. Harris, R., Introduction To Decision Harris, R. On Making. Vanguard University Of Southern. 1998: Colifornia.
42. Deniz, M.E., Investigation Of The Relation Between Decision Making Self-Esteem, Decision Making Style And Problem Solving Skills Of University Students. 2004. P. 15.
43. Gönenç İ. E. Ve Wolflin, J., Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Yönetim Ve Karar Verme Süreci. 2004. P. 14.
44. Alver, B., Güzel Sanatlar Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Beceri Ve Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Degiskenlere Göre İncelenmesi". 2004, Atatürk Üniversitesi. P. 95-96.
45. Ersever, H.Ö., Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının Ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri. 1996, Ankara.
46. Alver, B., Çeşitli Kamu Kurum Ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri Ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler. 2003, Erzurum.
47. Kuzgun, Y., Meslek Danışmanlığı. Nobel Yayınları Ed. 2000: Ankara.
48. Kesici, S., Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Psikolojik İhtiyaç Örüntüleri Ve Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Konya.
49. Baron, J., Thinking And Deciding. United Kingdom: New York: Cambridge University Press. 1994: United Kingdom: New York: Cambridge University Press.
50. Nelson – Jones. R. Çev: F. Akkoyun, S.D., Danışma Psikolojisi Kuramları Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 1995). 1995, Ankara.

51. Deveci, F., Ergenlerde Karar Verme Stilleri İle Alınan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2011.
52. Mann, L., Radford, M., Burnett, P., Ford, S., Bond, M., Leung, K., Nakamura, H., Vaughan, G. And Yang, K. S., Cross-Cultural Differences İn Self-Reported Decision-Making Style And Confidence. International Journal Of Psychology. 1998. 325.
53. L., D.R., Managerial Decision Making Management. 3. Edition, The Dryden Press. 1994: Orlando.
54. Taşgıt, M.S., Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi. 2012.
55. Satman, C., Futbol Hakemlerinin Kararları Üzerinde Seyirci Sesinin Etkisinin İncelenmesi. 2005, Ankara.
56. M.Ç.Çetin, Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Sosyal Beceri Düzeyleri Ve Stresle Başa Çıkma Biçimlerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. 2009, Ankara.
57. Marco, C.D., Hartung, P. J., Nevman, I., And Parr, P., Validity Of The Decisional Process Inventory. 2003.
58. Bursalıoğlu, Z., Eğitim Yönetiminde Teori Ve Uygulama. Pegem Yayınları Ed. 2005: Ankara.
59. Çoban, A.E.V.H., Z., Kontrol Odakları Farklı Ergenlerin Karar Stratejileri Açısından İncelenmesi. 2006, Kastamonu. P. 392-403.
60. Deniz, M.E., Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Ta-Baskın Ben Durumları Ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. 2002, Konya.
61. Carney, C.A.W.C., Discover The Career Within You. 1995, New York.
62. Scott, S.G.A.B., R. A., Decision Making Style: The Development And Assessment Of A New Measure. Educational And Psychological Measurement. 1995.
63. Tasdelen, A., Öğretmen Adaylarının Bazı Psiko Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri. 2001, Denizli. P. 41.
64. Tekin, İ., İşletmelerin Karar Verme Düzeylerinde Stratejik Planlamanın Yeri Ve Ticari Bankalarda Uygulanılabilirliği. 2009, Isparta. P. 14-15.

65. Can, H., Organizasyon Ve Yönetim. Adım Yayın Ed. 1992: Ankara. 233.
66. Can, H., Organizasyon Ve Yönetim. Adım Yayın Ed. 1992: Ankara. 235.
67. Bar-Elı., M., And Raab., M., Judgement And Decision Making İn Sport And Exercise: Rediscovery And New Visions. Psychology Of Sport And Exercise. 2006. 519-524.
68. Egesoy, H.E., N. Çamlıyer, H. Ve Çamlıyer, H., Elit Ve Elit Olmayan Futbol Oyuncularının Karar Verme Performanslarının Karar Verme Hızı Ve Verilen Kararın Doğruluğu Açısından Karşılaştırılması. 1999. P. 22-33.
69. G., J.J., Cognitive Modeling Of Decision Making İn Sports. Psychology Of Sport And Exercise. 2006. 631-652.
70. Seiler, R., Decision Making İn Sport. International Symposium Of The Turkish Association Of Sport Psychology. 1997, Mersin.
71. Fontana, F.E., The Effects Of Exercise Intensity On Decision Making Performance Of Experienced And Inexperienced Soccer Players. 2007, Pittsburg.
72. Westbury, T., Decision Making İn Sport Outlining The Theory Of The Adaptive Toolbox. Xıth European Congress Of Sport Psycholgy. 2003, Copenhagen.
73. F.Eroğlu, Davranış Bilimleri. 2009: İstanbul. 460.
74. A.Songar, Psikofizyolojik Bilgiler. 1988: İstanbul. 114.
75. O.Tanner, Time Life Boks. 1976, New York. P. 18.
76. Baron, R., Psychology Understanding Behavior, Saunders Company. 1977: Philedelphia. 41.
77. Barbara J.Braham, R.R.D.I., Managing Stres/Keeping Calm Under Fire. 1994. 34.
78. Tosun, K., İşletme Yönetimi. 1978: İstanbul. 172.
79. Orgon, D., Applied Psychological Approach. 1982: Texas. 274.
80. Howell, W., Essentials Of Industrial Organizational Psychology. 1986: Ghicago. 393.

81. Özbaydar, S., İnsan Davranışlarının Sınırları Ve Spor Psikolojisi. 1983: İstanbul. 95-96.
82. Shaffer, L.F.A.C.İ.A.C., Journal Of Consulting Psychology. 1947: Hilgart. 7.
83. Can İkizler, C.K., Sporda Başarının Psikolojisi. 1997: İstanbul. 47.
84. Baumann, S., Praxis Der Sportpsychologie. 1986: München. 189.
85. V. Hosek, M.V., B. Svoboda, Der Erfold Als Motivierender Faktor Der Sportlichen Tatigkeit. Psychologie İm Sport. 1975: Berlin. 32.
86. S.Baumann, Praxis Der Sportpsychologie. 1988: München. 195-198.
87. J.S.Hammond, R.L.K., H.Raiffa, Smart Choices, Karar Verme Sanatı. 1998: İstanbul. 222.
88. Sarıçam, Ö., Kriz Dönemlerinde Çalışanların, Başarı Güdülerinin Karar Vermeleri Üzerindeki Etkilerini Belirlemek 2011, Kocaeli Üni.
89. Gabbett, T.J., Carius, J., & Mulvey, M. , Does Improved Decision-Making Ability Reduce The Physiological Demands Of Game-Based Activities İn Field Sport Athletes? . Journal Of Strength And Conditioning Research, 2008: P. 2027-2035.
90. Plessner, U., Memmert, Baltés, & Kolb, Regulatory Fit As A Determinant Of Sport Performance: How To Succeed İn A Soccer Penalty-Shooting. . Psychology Of Sport And Exercise,, 2009(108-115).
91. Raab, M. And J.G. Johnson, Individual Differences Of Action Orientation For Risk Taking İn Sports. Research Quarterly For Exercise And Sport, 2004. 75(3): P. 326-336.
92. Royal, K.A., Et Al., The Effects Of Fatigue On Decision Making And Shooting Skill Performance İn Water Polo Players. Journal Of Sports Sciences, 2006. 24(8): P. 807-815.
93. Nieuwenhuys, A., Savelsbergh, G. J. P., & Oudejans, R. R. D. , Shoot Or Don't Shoot? Why Police Officers Are More Inclined To Shoot When They Are Anxious. Emotion, . 2012: P. 827-833.

EKLER

Ek 1: Uygulama Anketi	102
Ek 2: Bilimsel Çalışma İzin Yazısı	103
Ek 3: Araştırma Kurulu Onayı	104
Ek 4: Avcılık ve Atıcılık Faderasyonu Anket Uygulama İzni	105
Ek 5: Polis Akademisi Akademik Kurul Onayı	106
Ek 6: Polis Akademisi Akademik Kurul Tutanağı.....	107
Ek 7: Polis Akademisi Akademik Çalışma Onayı	108
Ek 8: Anket Verileri	109
Ek 9: Cinsiyet Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi	111
Ek 10: Medeni Durum Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi	112
Ek 11: Katılım Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi	113
Ek 12: Kategori Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi.....	114
Ek 13: Eğitim Durumu Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi	115

Ek 1: Uygulama Anketi

Sayın Katılımcı; Aşağıda size yönlendirilen sorular bir bilimsel çalışma amacı ile hazırlanmış olup verilen cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Baybars Recep EYNUR, Eivan ÇETİNKAYA

8) Elde ettiğiniz başarı var ise belirtiniz :

Yarışma	Derece	Katılım
Dünya		
Avrupa		
Türkiye		
Okullararası		

1)Cinsiyetiniz () Kadın () Erkek

2)Yaşınız :

3)Boyunuz :

4)Kilonuz :

5)Medeni durumunuz : () Evli () Bekâr

6)Eğitim Durumunuz : () Lise ve altı () Lisans () Lisansüstü

7)Kaç yıldır bu sporu yapıyorsunuz: () 1-4 () 5-9 () 10-15 () 15-20 () +20

LİDERLİK YAŞAM BECERİLERİ GELİŞİM ÖLÇEĞİ

Aktif eğitimi almanız aşağıda belirtilen sizin ve liderlik özelliklerinizin gelişimine ne kadar katkısı olmuştur? Aşağıda yer alan ifadelere göre lütfen size uygun seçeneği belirtiniz.

Aktif Karar Verme Ölçeği

S.No		Asla	Nadir	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
1	Problemin nedeninin ne olduğunu belirlemeye çalışırım.					
2	Problemi çözmeye çalışmadan önce onun hakkında düşünürüm.					
3	Problem hakkında bilgi alırım.					
4	Problemi tanımlama yardımcı olmaları için diğerlerinden yardım isterim.					
5	Benden daha deneyimli insanlar dinlerim.					
6	Problemle ilişkili olan süreçler hakkında düşünürüm.					
7	Kendim bir karar verebilirim.					
8	Seçimimi yapmadan önce düşünürüm.					
9	Daha fazla bilgiye sahip olmak benim bir seçim yapmamdan daha iyi olabilir.					
10	Bazı seçimlerin diğerlerinden daha iyi olduğunu öğrendim.					

Ek 2: Bilimsel Çalışma İzin Yazısı

T.C.
DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Başkanlığı

Sayı : B.30.2.DPÜ.0.88.00.00/ - 450
Konu : Bilimsel Çalışma İzni HK.

30/11/2012

İLGİLİ MAKAMA

Üniversitemiz, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans Öğrencisi olan Elvan ÇETİNKAYA'nın yürütümekte olduğu "*Atıcılıkta Karar Verme Güdüsel Performans Üzerine Etkisinin İncelenmesi*" konulu Yüksek Lisans Tez çalışması kapsamında; Elit düzeyde atıcılık sporunu yapan asker, polis ve sivil atıcılara yönelik "*Liderlik Yaşam Becerileri Gelişim Ölçeği ve Atış Karar Verme Ölçeği*" uygulanacaktır.

Asker, Polis ve sivil atıcıların Karar Verme Güdüsel Performans Üzerine Etkisini İncelenmeye yönelik ölçek ilişikte sunulmuş olup, çalışma izin verilmesi hususunda,

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof.Dr. Arslan KALKAVAN
Anabilim Dalı Başkanı

EK: Liderlik Yaşam Becerileri Gelişim Ölçeği ve Atış Karar Verme Ölçeği

Ek 3: Araştırma Kurulu Onayı

T.C.
DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Başkanlığı

Toplantı Tarihi	12.11.2012
Karar No	2012/19
Araştırma Protokol No	2012/19
Karar	Uygun
	Eksik kısımların tamamlanması gerekli
	Düzeltilme gerekli
	Ek literatür bilgisi gerekli
	Araştırmacılarla görüşme yapılması gerekli
	Uygun değildir

RAPOR

DPÜ, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD Yüksek Lisans Öğrencisi olan Elvan ÇETİNKAYA'ın yürütmekte olduğu "Ancaklıkta Karar Verme Güdüsünün Performans Üzerine Etkisinin İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans tez çalışması ile ilgili Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Kuruluna yaptığı başvuru incelenmiştir.

Kurulumuzca yapılan değerlendirmede: Elit düzeyde atletik sporunu yapan asker, polis ve sivil atıcılara yönelik "Liderlik Yaşam Becerileri Gelişim Ölçeği ve Atış Karar Verme Ölçeği" uygulanacağı anlaşılmaktadır.

Bu çalışma klinik ve laboratuvar tahlilleri gerektirmemektedir. Çalışma literatüre uygun orijinal bir çalışma olduğuna ve spor bilimine katkı sağlayacağına **OY BİRLİĞİYLE** karar verilmiştir.

Prof. Dr. Arslan KALPAVAN
Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Seydi KARAKUŞ
Üye

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKOET
Üye

Yrd. Doç. Dr. Çetin ÖZDİLEK
Üye

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKKOYUNLU
Üye

Ek 4: Avcılık ve Atıcılık Federasyonu Anket Uygulama İzni

TÜRKİYE ATICILIK VE AVCILIK FEDERASYONU
Turkish Shooting & Hunting Federation

T.C.
TÜRKİYE ATICILIK VE AVCILIK FEDERASYONU

Sayı:
Konu: Anket Uygulama İzni

Sayın Elvan ÇETİNKAYA
K.K.Bakım Okulu Komutanlığı Misafirhanesi Çayırhisar / BALIKESİR

İLGİ: 10/12/2012 tarihli dilekçeniz.

İlgi tarihli dilekçeniz ile Türkiye Atıcılık ve Avcılık Federasyonu sorumluluğunda iera edilecek atış müsabakalarına katılacak sporenlara yönelik "Atış Sporcularının Karar Verme Güdüstünlü Performansa Olan Etkisinin İncelemesi" konulu anket çalışmasını yapma talebiniz uygun görülmüştür.

M. Baş SÖZER
Teknik Kurul Üyesi

Ek 5: Polis Akademisi Akademik Kurul Onayı

T.C.
POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : B.05.1.EGM.0.07.3192/
Konu : Akademik Çalışma Onayı

GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMINA

Kara Kuvvetleri Astsubay Meslek Yüksek Okulu Komutanlığı Spor Bilimleri Bölümü'nde Öğretmen Üsteğmen rütbesinde Beden Eğitimi Öğretim Görevlisi olarak görev yapan Elvan ÇETİNKAYA 21.11.2012 tarihli dilekçesi ile "Atış Sporcularının Karar Verme Güdüsünün Performanslarına Olan Etkisinin İncelenmesi" konusundaki yüksek lisans tez çalışması için bünyemizdeki atış sporcularına yönelik anket uygulaması yapmayı istemektedir.

Bahse konu çalışmanın Polis Akademisi Başkanlığı'nda bulunan atış sporcularına yönelik Ek-1'deki soruların sorulması yoluyla anket yapılması talebinin bilimsel etik ilkeleri açısından uygun olduğu, Ek-2'de sunulan "Akademik Kurul Tutanağı" ile tespit edilmiştir.

Anılan çalışmanın gönüllülük esasına göre yapılması koşuluyla, Başkanlığımız atış sporcularına uygulanabilmesi için gerekli iznin verilmesi hususunu;

Arz ve teklif ederim.

Prof. Dr. Erhan BEŞE
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürü

OLUR

21.12/2012

Prof. Dr. Remzi BİNDİKLİ
Genel Müdür a.
Polis Akademisi Başkanı

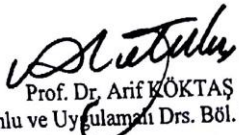
Ek 6: Polis Akademisi Akademik Kurul Tutanağı

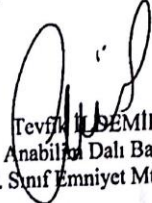
2.18-13.34.10.09366

GÜVENLİK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ BÖLÜM BAŞKANLIKLARI
AKADEMİK KURUL TUTANAĞI

Zorunlu ve Uygulamalı Dersler Bölüm Başkanlığı Akademik Kurulu, Kara Kuvvetleri Astsubay Meslek Yüksek Okulu Komutanlığı Spor Bilimleri Bölümünde Öğretmen Üsteğmen rütbesinde Beden Eğitimi Öğretim Görevlisi olarak görev yapan Elvan ÇETİNKAYA'nın 2012-2013 Eğitim Öğretim dönemi içerisinde Fakültemiz bünyesinde bulunan atış sporcularına anket yöntemi ile çalışma yapma talebinin bilimsel etik ilkelerine uygunluğunun incelenmesi üzerine toplanmıştır.

Yapılan değerlendirme neticesinde; Beden Eğitimi Öğretim Görevlisi Elvan ÇETİNKAYA'nın "Atış Sporcularının Kara Verme Güdüsünün Performansları Olan Etkisinin İncelenmesi" konulu anket çalışması yaparak araştırmalarını yürütmesine,
Oybirliği ile karar verilmiştir.../12/2012

Prof. Dr. Arif KOKTAŞ
Zorunlu ve Uygulamalı Drs. Böl. Bşk. V.

Tevfik İLDEMİR
Anabilim Dalı Başkanı
3. Sınıf Emniyet Müdürü

Ercan SERT
Ders Görevlisi
Emniyet Amiri

Ek 7: Polis Akademisi Akademik Çalışma Onayı

T.C.
POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : B.05.1.EGM.0.07.3192/(91265) - ~~2674~~ 3534 - 8343
Konu : Akademik Çalışma

24/12/2012

Sayın: Elvan ÇETİNKAYA
Kara Kuvvetleri Astsubay MYO Misafirhanesi
Çayırhisar / BALIKESİR

İlgi: 21/11/2012 tarihli dilekçeniz.

İlgi tarihli dilekçeniz ile Polis Akademisi Başkanlığı bünyesinde bulunan atış sporcularına yönelik "Atış Sporcularının Karar Verme Güdüsünün Performanslarına Olan Etkisinin İncelenmesi" konulu anket çalışması yapma talebiniz Genel Müdürlük Makamı'nın 24/12/2012 tarihli onayı ile uygun görülmüştür.

Anılan çalışmanın gönüllülük esasına göre Başkanlığımız bünyesinde bulunan atış sporcularına uygulanması hususunda;
Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Remzi PİNDİKLİ
Polis Akademisi Başkanı

EKLER:

1- Onay ve ekleri (..4.. Sayfa)

Ek 8: Anket Verileri

S.NO	CİNSİYET	YAŞ	BOY (cm)	KİLO	DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER											ATİŞ KARAR VERME ÖLÇEĞİ											Ortalama
					MEDENİ DURUM**	EĞT. DURUM***	SPOR YILI**	DÜNYA KATILU***	DÜNYA DERECE**	AVRUPA KATILU***	AVRUPA DERECE**	TÜRKİYE KATILU***	TÜRKİYE DERECE**	OKULLAR KATILIM	OKULLAR DERECE**	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1	2	19	180	72	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	1	3	3	3	3	4	4	4	3	4	4	35	
2	2	18	168	82	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	28		
3	2	20	178	70	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	1	4	4	3	2	3	3	3	3	3	4	32	
4	1	25	167	59	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	3	37		
5	2	21	182	90	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	3	2	1	3	19	
6	2	22	176	70	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	4	3	3	2	3	4	4	3	2	4	32
7	2	21	173	76	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	4	3	3	4	4	4	3	3	4	3	35
8	2	18	171	67	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	4	4	4	4	4	3	4	4	2	35	
9	2	18	183	73	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	4	3	1	1	3	4	4	3	3	30	
10	2	18	170	67	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	2	3	3	3	3	3	2	3	3	28	
11	2	18	170	67	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	2	3	2	3	2	3	2	3	26	
12	2	18	180	73	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	3	2	3	3	3	2	4	2	3	3	28	
13	1	40	168	60	2	2	5	2	2	2	2	1	1	2	2	4	3	3	4	4	4	3	4	4	3	35	
14	1	19	167	65	2	3	1	2	2	1	1	1	1	1	1	3	3	2	2	2	3	3	3	3	2	25	
15	1	18	165	40	2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	3	4	4	3	4	3	1	4	4	1	31	
16	1	18	165	45	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	3	4	3	4	4	4	3	2	3	3	33	
17	1	18	155	42	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2	4	3	4	3	4	3	3	4	2	30	
18	1	19	165	58	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	3	3	4	4	3	3	3	4	1	2	30	
19	1	30	172	72	1	3	3	2	2	2	2	1	1	2	2	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	39	
20	1	26	175	65	2	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	4	4	4	4	4	4	1	1	4	4	34	
21	2	31	190	103	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	4	4	3	3	4	3	4	4	3	2	34	
22	1	33	164	67	2	1	1	1	1	2	2	1	1	2	2	3	4	4	4	4	4	2	4	2	3	36	
23	1	24	163	52	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	3	3	2	1	3	4	4	2	4	2	28	
24	1	26	162	45	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	4	4	4	4	3	4	4	2	33	
25	1	17	174	53	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	4	4	4	3	1	3	3	1	28	
26	1	24	167	60	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	4	2	3	1	4	2	3	4	4	2	29	
27	1	17	168	60	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	3	2	4	4	4	4	4	2	35	
28	1	18	165	62	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	3	4	4	4	4	3	3	3	4	2	34	
29	1	22	172	70	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	39	
30	1	28	176	67	2	3	5	2	2	2	2	1	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30	
31	1	26	171	66	2	1	4	2	2	1	1	1	1	2	2	3	3	2	2	3	2	3	3	2	3	26	
32	1	24	161	51	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	3	2	2	1	3	2	4	3	3	3	26	
33	1	18	165	54	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	3	0	1	3	3	4	1	2	21	
34	2	32	171	70	1	1	4	2	2	2	2	1	1	2	2	4	4	4	3	4	4	4	4	3	3	37	
35	2	16	170	52	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	4	3	3	2	2	4	4	4	4	3	32	
36	2	16	173	55	2	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	4	3	3	2	2	4	4	4	4	3	32	
37	1	18	153	46	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	4	4	3	1	3	3	3	2	4	0	27	
38	2	17	174	59	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	3	2	3	3	3	2	24	
39	2	21	177	77	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	28	
40	2	21	189	84	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	31	
41	2	35	178	85	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	4	4	3	2	4	3	4	3	2	4	33	
42	2	23	178	78	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	4	4	3	3	4	4	4	4	4	3	37	
43	2	32	174	75	1	2	4	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4	2	0	4	2	4	4	4	1	29	
44	2	43	174	92	2	2	5	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4	4	2	3	4	4	4	2	2	33	
45	1	38	165	66	1	2	5	2	2	2	2	1	1	2	2	4	4	4	3	4	3	3	4	3	2	34	
46	1	19	154	45	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	4	4	4	4	3	4	4	3	3	3	36	
47	2	22	170	60	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	3	4	4	3	4	2	3	4	4	4	34	
48	2	30	170	85	2	2	3	2	2	2	2	1	1	1	1	4	4	3	4	4	4	4	4	4	2	36	
49	2	20	176	65	2	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	3	4	3	1	2	4	4	4	4	4	33	
50	2	17	180	69	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2	4	3	3	2	4	3	2	4	4	4	33	
51	1	20	160	70	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	3	3	4	4	4	4	3	4	4	34	
52	2	17	175	65	2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	2	3	2	2	3	3	2	2	2	3	3	25	
53	2	18	168	58	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	29	
54	1	21	157	59	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	3	3	3	4	3	3	3	2	3	29	
55	1	20	167	47	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	39	
56	2	18	181	72	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	39	
57	2	23	187	90	2	2	3	2	2	2	1	1	1	1	1	3	4	1	2	4	3	4	4	2	4	31	
58	1	21	160	50	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	4	4	3	3	3	4	3	3	3	2	32	
59	2	30	170	70	1	1	4	2	2	2	2	1	1	2	2	4	4	3	3	3	4	4	0	2	3	31	
60	2	35	173	86	1	2	3	1	2	1	1	1	1	1	2	4	4	2	1	3	4	4	4	4	3	33	
61	1	17	173	55	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	39	
62	1	20	166	65	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	1	2	3	2	0	1	4	4	3	1	2	22	
63	1	19	172	68	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2	3	2	2	3	3	2	3	3	3	3	27	
64	2	20	170	60	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	4	3	1	1	2	0	3	4	4	3	24	
65	2	20	173	72	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	3	1	2	2	3	2	3	4	23	
66	2	19	175	65	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	4	4	4	3	3	3	2	1	30	
67	2	20	182	78	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	4	4	3	3	4	3	3	3	2	1	30	
68	2	20	170	64	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	4	1	1	2	4	3	4	2	2	26	
69	2	20	170	72	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2	3	4	3	2	3	2	2	3			

Ek 9: Cinsiyet Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi

Group Statistics					
	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Karar Verme Puanı	kadin	80	31,7375	4,16964	,46618
	erkek	104	31,3173	4,23408	,41519

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Karar Verme Puanı	Equal variances assumed	,077	,782	,672	182	,503	,42019	,62552	-,81401	1,65439
	Equal variances not assumed			,673	171,344	,502	,42019	,62426	-,81204	1,65243

Tests of Normality							
Cinsiyet		Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	SSig.
Karar Verme Puanı	kadin	,100	80	,056	,973	0	084
	erkek	,103	104	,059	,977	04	073

Ek 20: Medeni Durum Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi

Group Statistics					
	Medeni Durum	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Karar Verme Puanı	evli	31	33,0645	3,08691	,55443
	bekar	153	31,1830	4,33079	,35012

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Karar Verme Puanı	Equal variances assumed	5,451	,021	2,301	182	,073	1,88151	,81769	,26815	3,49487
	Equal variances not assumed			2,869	56,913	,056	1,88151	,65572	,56840	3,19462

Tests of Normality							
Medeni Durum		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Karar Verme Puanı	evli	,137	31	,146	,967	31	,435
	bekar	,091	153	,053	,983	153	,052

Ek 11: Katılım Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi

Group Statistics					
	Yarış Katılım	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Karar Verme Puanı	Yurt İçi	157	31,4140	4,34423	,34671
	Yurt Dışı	27	32,0000	3,25813	,62703

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Karar Verme Puanı	Equal variances assumed	4,667	,032	-,669	182	,505	-,58599	,87635	-2,31509	1,14312
	Equal variances not assumed			-,818	43,649	,418	-,58599	,71650	-2,03032	,85835

Tests of Normality							
Yarış Katılım		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Karar Verme Puanı	Yurt İçi	,089	157	,054	,980	157	,020
	Yurt Dışı	,167	27	,072	,939	27	,118

Ek 12: Kategori Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi

Group Statistics

	Kategori	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Karar Verme Puanı	Gençler	74	30,3649	4,47696	,52044
	Büyükler	110	32,2636	3,83771	,36591

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Karar Verme Puanı	Equal variances assumed	2,654	,105	-3,076	182	,052	-1,89877	,61734	-3,11683	-,68071
	Equal variances not assumed			-2,985	140,085	,053	-1,89877	,63620	-3,15656	-,64099

Tests of Normality

Kategori		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Karar Verme Puanı	Gençler	,088	74	,200 [*]	,985	74	,535
	Büyükler	,100	110	,059	,971	110	,018

Ek 13: Eğitim Durumu Değişkeni İstatistikleri ve Normallik Testi

Descriptives

Karar Verme Puanı

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
lise	56	31,7857	3,97590	,53130	30,7210	32,8505	24,00	39,00
üniversite	117	31,2308	4,34183	,40140	30,4357	32,0258	19,00	40,00
lisansüstü	11	32,9091	3,70012	1,11563	30,4233	35,3949	25,00	39,00
Total	184	31,5000	4,19992	,30962	30,8891	32,1109	19,00	40,00

ANOVA

Karar Verme Puanı

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	34,893	2	17,447	,989	,374
Within Groups	3193,107	181	17,641		
Total	3228,000	183			

Tests of Normality

Eğitim Durumu		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Karar Verme Puanı	lise	,112	56	,077	,969	56	,157
	üniversite	,126	117	,000	,976	117	,035
	lisansüstü	,221	11	,139	,939	11	,509